

प्रदेश सभा
प्रदेश मामिला समिति
बागमती प्रदेश

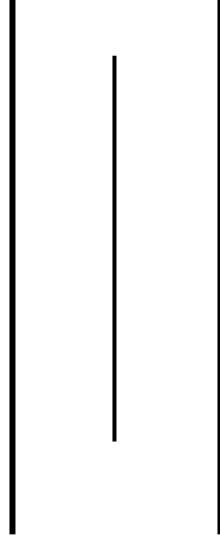
तेस्रो
वार्षिक प्रतिवेदन २०७८

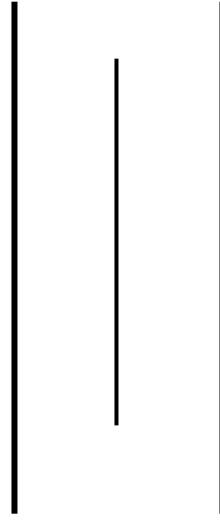
प्रदेश मामिला समिति सचिवालय
हेटौडा, नेपाल

प्रदेश सभा
प्रदेश मामिला समिति
बागमती प्रदेश

तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन २०७८

प्रदेश मामिला समिति सचिवालय
हेटौडा, नेपाल

प्रदेश सभा
बागमती प्रदेश
हेटौडा, मकवानपुर

मा. सानु कुमार श्रेष्ठ	- सभामुख
मा. राधिका तामाङ्ग	- उपसभामुख
श्री कृष्ण हरि खड्का	- प्रदेश सभा सचिव

प्रकाशक: प्रदेश मामिला समितिको सचिवालय

URL: pradeshsabha.bagamati.gov.np
E-mail: pmamila@bagamati.gov.np

मिति: २०७८।०२।२७

प्रति: १५०

सर्वाधिकार: प्रदेश मामिला समिति

प्रदेश मामिला समितिमा रहनु हुने माननीय सदस्यहरु

सभापति

मा. माधव प्रसाद पौडेल

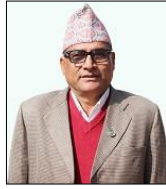
सदस्य

मा.अष्टलक्ष्मी शाक्य

सदस्य

मा.ईन्द्र बहादुर बानिया

सदस्य

मा.कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल

सदस्य

मा.गीता वाग्ले

सदस्य

मा.छिरिङ्ग दोर्जे लामा

सदस्य

मा.जुनेली माया श्रेष्ठ

सदस्य

मा. प्रदिप कुमार
कटुवाल क्षेत्री के.सी

सदस्य

मा.बुद्धिमान माझी

सदस्य

मा.भावना सुवेदी

सदस्य

मा. मिलनबाबु श्रेष्ठ

सदस्य

मा. योगेन्द्रराज संग्रौला

सदस्य

मा. रचना खड्का

सदस्य

मा. राजकाजी महर्जन

सदस्य

मा. डा राजेन्द्रमान श्रेष्ठ

सदस्य

मा.राधा घले

सदस्य

मा. रिना गुरुङ्ग

सदस्य

मा. विशाल खड्का

सदस्य

मा. शालिकराम जम्कट्टेल

सदस्य

मा. सुरेन्द्र राज गोसाई

सदस्य

मा. ज्ञानेन्द्र शाक्य

त्रिपुरारी बखेल
समिति सचिव

प्रदेश सभा
प्रदेश मामिला समिति
सभापति

माननीय माधव प्रसाद पौडेल

सदस्यहरु:

क्र.सं.	नाम थर
१	मा. अष्टलक्ष्मी शाक्य
२	मा. ईन्द्र बहादुर बानिया
३	मा. केशव राज पाण्डे (२०७८ वैशाख १५ गते सम्म)
४	मा. कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल
५	मा. गीता वाग्ले
६	मा. छिरिङ्ग दोर्जे लामा
७	मा. जुनेली माया श्रेष्ठ
८	मा. प्रदीप कुमार कटुवाल क्षेत्री के. सी.
९	मा. बुद्धिमान माझी
१०	मा. भावना सुवेदी
११	मा. मिलनबाबु श्रेष्ठ
१२	मा. योगेन्द्रराज संग्रौला
१३	मा. रचना खड्का
१४	मा. राजकाजी महर्जन
१५	मा. डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ
१६	मा. राधा घले
१७	मा. रिना गुरुङ्ग
१८	मा. विशाल खड्का
१९	मा. सुरेन्द्रराज गोसाई
२०	मा. शालिकराम जम्कट्टेल (२०७८ जेठ १६ गते देखि)
२१	मा. ज्ञानेन्द्र शाक्य
२२	श्री त्रिपुरारी बखेल -समिति सचिव

प्रदेश सभा
प्रदेश मामिला समिति
बागमती प्रदेश
हेटौंडा, मकवानपुर

माननीय सभामुख महोदय,

सर्वप्रथम, बागमती प्रदेश सभा सदस्य माननीय पशुपति चौलागाईको कोरोना भाइरस संक्रमणका कारण मिति २०७८ साल बैशाख २८ गते मंगलबारका दिन भएको अकल्पनीय एवं असामयिक निधनले समिति अत्यन्त मर्माहित एवं स्तब्ध भएको छ। यस दुःखद घडीमा माननीय पशुपति चौलागाई प्रति समितिको तर्फबाट हार्दिक श्रद्धान्जली अर्पण गर्दछु। साथै कोभिड- १९ को महामारीले हालसम्म ज्यान गुमाएका सबैमा श्रद्धान्जली व्यक्त गर्दै यस रोगको संक्रमणमा परि उपचार गराइरहनुभएका सबै नेपालीको शीघ्र स्वास्थ्यलाभको कामना गर्दछु।

प्रदेश मामिला समितिले समितिको पहिलो वार्षिक प्रतिवेदन यस सभामा मिति २०७६ साल जेठ ३१ गते, दोश्रो वार्षिक प्रतिवेदन २०७७ जेठ ३२ गते पेश गरेको थियो र त्यसको एक वर्षपछि आज समितिको तेश्रो वार्षिक प्रतिवेदनमा समितिले यो एक वर्षको अवधिमा सम्पादन गरेका कार्यहरू समेटी प्रदेश सभा नियमावली बमोजिम वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्न गई रहेको व्यहोरा निवेदन गर्दछु। प्रदेश सभा नियमावलीले मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय र आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयको काम कार्यवाहीका साथै महालेखा परिक्षक र प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग वाहेकका संवैधानिक आयोगका विषय माथि संसदीय निगरानी गर्ने तथा सरकारबाट पेश भएका विधेयकहरू माथि छलफल तथा विशेषज्ञको सुझाव समेत समेटि सभामा प्रतिवेदन पेश गर्ने, ऐनबाट निर्देशित गरेका नियमावली, निर्देशिका, आदेश आदि प्रत्यायोजित व्यवस्थापन तथा सरकारी आश्वासन सम्बन्धी कार्यहरूका साथै मन्त्रालय तथा निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रम, स्रोत परिचालन, राजश्व र व्यय सम्बन्धी अनुमान तयार गर्ने तरिका, सार्वजनिक सम्पत्तिको हिनामिना हुन नदिने साथै प्रचलित ऐन, नियम बमोजिम भए गरेका काम कारवाहीहरूलाई पारदर्शी र जनताप्रति उत्तरदायी बनाउने जिम्मेवारी प्रदान गरे बमोजिम समितिले आफ्ना छलफल र काम कार्यवाहीहरूलाई केन्द्रीत गरेको छ।

माननीय सभामुख महोदय,

हामी तीन तह सहितको संघीय, समावेशी, लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न प्रदेश तहलाई संविधानमा व्यवस्था गरेको काम कर्तव्य र अधिकारलाई स्थापित गर्ने चरणमा छौं र यति बेला हामी सबैले आ-आफ्नो ठाउँबाट सुशासन, पारदर्शिता, जवाफदेहिता र

संवेदनशीलता तथा भ्रष्टाचार प्रति शून्य सहनशीलताको नीतिलाई कडाई पूर्वक कार्यान्वयन गरी सीमित साधन र श्रोतको अधिकतम सदुपयोग गरी आर्थिक समृद्धि र दिगो विकासको गतिलाई अगाडि वढाउनु पर्ने चुनौती आएको छ। यसको लागि कडा आर्थिक अनुशासन र कानूनी प्रकृयाको पालना गर्नु गराउनु आवश्यक देख्दछु।

माननीय सभामुख महोदय,

प्रदेशमा सुशासन कायम गर्न जनतालाई सहज हुनेगरी जिल्ला जिल्लामा एकिकृत प्रशासनिक संरचनाहरू निर्माण गरी प्रदेशको झण्डाको रूपमा रहेका प्रदेश सभा सदस्यहरूलाई वढि भन्दा वढि परिचालित हुने कानून निर्माण गर्ने तथा आवश्यक मात्रामा दक्ष कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्न, प्रदेशको भौतिक विकासको गतिलाई अगाडि वढाउनु, आवश्यक कानूनहरू समयमै निर्माण सम्पन्न गर्न तथा हाल विश्वय्यापि रूपमा देखिएको कोरोना (Covid 19), यसको दोश्रो एवम तेश्रो भेरियन्टको महामारी विरुद्ध प्रभावकारी रूपमा लड्नकोलागि केन्द्रिय सरकार, स्थानीय तह र प्रदेशमा अन्तर मन्त्रालय समन्वयका साथ कार्य गर्न जरुरी छ। यिनै समस्याहरूको विषयमा समितिले मन्त्रालयहरूलाई आवश्यक निर्देशन दिने र राय सुझाव उपलब्ध गराउने कार्य गरेको थियो। समितिले वार्षिक रूपमा सम्पादन गरेका कार्यहरूका साथै मन्त्रालयहरूको नीतिगत मूल्याङ्कनमा देखिएका समस्याहरू र तिनको समाधानका लागि सुझावहरूका साथै विशेषगरी विद्यमान कोभिड- १९ को महामारीको रोकथाम र नियन्त्रणको लागि आवश्यक सुझाव यस प्रतिवेदनमा सिफारिस गरिएको छ। समितिको यस अवधिमा विविध कारणले संसदीय निगरानी सम्बन्धी कार्यको अपेक्षित भूमिका निर्वाह गर्न नसकेतापनि थुप्रै अनुभवहरू हासिल भएका छन्। आगामी दिनमा अझ गम्भिर रूपले मेहनत गर्नुपर्ने हामी सबैलाई महशुस भएको छ। विभिन्न मितिमा गरी समितिको बैठक जम्मा १६ पटक वसेको थियो भने समितिले विभिन्न समयमा विज्ञहरूको सहयोग र सहभागितामा विभिन्न विषयमा अन्तरक्रिया गरेको थियो।

माननीय सभामुख महोदय,

विधेयक वाहेकका अन्य विषयहरूमा प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ मा व्यवस्था भए अनुसार विषयगत समितिहरूले दिएका सुझाव तथा निर्देशनहरू अनिवार्यरूपमा पालना गर्नुपर्ने व्यवस्था छ, तर यस अवधिमा समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्रको परिधिभित्र रही विशेषगरी प्रदेश सरकारले गरेका निर्णयहरू प्रदेश सभाका सबै माननीय सदस्यहरूलाई ई-मेल मार्फत समयमै जानकारी गराउने व्यवस्था मिलाउन, प्रदेश सरकार मार्फत सम्पादन हुने सबै कार्यको सहजिकरण तथा अनुगमनको लागि प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा प्रत्यक्ष निर्वाचित माननीयको संयोजकत्वमा सबै सभानुपातिक प्रणालिवाट निर्वाचित माननीय सदस्य समेत रहेको एक अनुगमन समिति गठन गर्न, प्रदेशको अधिकारलाई व्यवस्थित ढंगले कार्यान्वयन गर्नकोलागि बागमती प्रदेश सरकारलाई के-कति कानून आवश्यक पर्दछ, सोको विवरण उपलब्ध गराउन, सरकारले विनियोजन गरेको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा बजेट खर्च उद्देश्यमूलक तथा प्रभावकारी बनाउन सम्बन्धित क्षेत्रका प्रदेश सभाका सदस्यहरूलाई समेत सक्रिय बनाउन

आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागू गर्न, प्रदेश लोकसेवा आयोग बाहेकका संबैधानिक निकायको प्रगतिका सम्बन्धमा समितिलाई प्रतिवेदन उपलब्ध गराउने, लगायतका समितिका कतिपय निर्देशनहरू सरकारले पालना नगरेको, प्रष्टरूपमा जवाफ समेत नआएको तथा समितिले माग गरेका विवरणहरू समयमा नआएको सम्बन्धमा पनि सम्मानित सभालाई जानकारी गराउन चाहन्छु। साथै प्रदेश सभामा सरकारका कामकारवाहीका सम्बन्धमा मसिनो ढंगले छलफल हुन नसक्ने भएकाले विषयगत समितिका वार्षिक प्रतिवेदनमाथि सभामा व्यापक छलफलगरि सभाको गरिमालाई अझ बढाउनुपर्ने आवश्यकता देख्दछु।

माननीय सभामुख महोदय,

प्रदेश सभामा सरकारका कामकारवाहीका सम्बन्धमा संसदीय निगरानी गर्न, सरकारबाट पेश भएका विधेयकहरू माथि छलफल एवं विशेषज्ञको सेवा तथा परामर्श लिन, अन्तर प्रदेश तथा केन्द्रका विभिन्न निकायहरूले गरेका अभ्यासको अनुभव लिने जस्ता कार्यकालागि सबै विषयगत समितिहरूलाई आवश्यकता अनुसारको बजेट विनियोजन हुनुपर्दछ। समितिका गतिविधि प्रभावकारी ढंगले संचालनहुँदा सरकारलाईनै फाइदा पुग्दछ। तर वागमती प्रदेश सभाका विषयगत समितिकोलागि विनियोजन गरेको बजेट हेर्दा समितिहरूले कुनै विषयमा दुई दिनको आवाशीय सुविधा सहितको कार्यक्रम संचालन गर्न कुनै गैह्रसरकारी संस्थालाई गुहार्नुपर्ने अवस्था छ। तसर्थ यसमा सरकारलाई यथोचित ध्यान पुर्याउन आग्रह गर्दछु।

माननीय सभामुख महोदय,

अन्तमा समितिको कार्य सम्पादनमा सहयोग पुर्याउनुहुने प्रदेश सभाका माननीय सभामुखज्यू, माननीय उपसभामुखज्यू, सम्बन्धित मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यू, आ-आफ्नो जिम्मेवारी निर्वाह गरी समितिलाई विशेष सहयोग पुर्याउनुहुने समितिका सम्पूर्ण माननीय सदस्यहरू तथा विधेयकका संशोधनकर्ता माननीय सदस्यहरू, प्रदेश सभाका सचिव, मन्त्रालयका सचिव, समिति सचिव, लगायत सचिवालयमा कार्यरत सबै कर्मचारीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु। त्यसैगरी विज्ञ, सरोकारवाला एवं सहयोगीहरू, उपभोक्ताकर्मीहरू, सञ्चारकर्मीहरू तथा सुरक्षाकर्मीहरू सबैलाई धन्यवाद दिदै प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ ले प्रदान गरेको जिम्मेवारी बमोजिमको प्रतिवेदन सोही नियमावलीको नियम १५८ बमोजिम सम्मानित सदनमा प्रस्तुत गर्दछु।

धन्यवाद

मिति: २०७८/०२/२७

(माधव प्रसाद पौडेल)

सभापति

प्रदेश मामिला समिति

बागमती प्रदेश

बिषय-सुची

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	समितिको गठन	२
१.३	समितिको कार्य क्षेत्र, काम, कर्तव्य र अधिकार	२
१.३.१	मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको कार्यक्षेत्र	२
१.३.२	आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र	३
१.३.३	प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ बमोजिम प्रदेश मामिला समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार	६
१.४	समितिको कार्यविधि	७
१.५	सीमा	७

परिच्छेद-२

समितिबाट सम्पादित मुख्यकार्यहरू

२.१	मन्त्रालयसंग सम्बन्धित कार्यहरू	८
२.२	विधायन सम्बन्धी कार्यहरू	८
२.३	समितिले दिएका निर्देशनहरू	९
२.४	समितिले आयोजना गरेका अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	११

परिच्छेद-३

समितिका निर्णय एवं निर्देशनहरू

३.१	समितिका विभिन्न बैठकका निर्णयहरू	१९
-----	----------------------------------	----

परिच्छेद-४

समितिको मूल्याङ्कन एवं देखिएका समस्याहरु

- ४.१ मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय संग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम मूल्याङ्कन ३८
- ४.२ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयसंग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम मूल्याङ्कन ३०

परिच्छेद-५

सुझावहरु एवं निष्कर्ष

- ५.१ निष्कर्ष ३२
- ५.२ मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसंग सम्बन्धीत सुझाव ३२
- ५.३ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयसंग सम्बन्धीत सुझाव ३५

अनुसूचीहरु

- अनुसूची - १ सुशासन विधेयक सम्बन्धी अध्ययन उपसमितिको प्रतिवेदन ३८
- अनुसूची - २ समितिले सभामा पेश गरेको विधेयकको प्रतिवेदन ४३
- अनुसूची - ३ समितिले गरेको अन्तरक्रिया कार्यक्रममा प्रस्तुत भएका कार्यपत्रहरु ५०
- अनुसूची - ४ समिति बैठकमा माननीय सदस्यहरुको उपस्थिति विवरण ८३
- अनुसूची - ५ प्रदेश मामिला समितिका सदस्यहरुको विवरण ८४
- अनुसूची - ६ समितिले गरेका बैठक तथा अन्य गतिविधिका तस्वीर ८५

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि:

शक्तिपृथकीकरणको सिद्धान्त बमोजिम कार्यपालिकालाई व्यवस्थापिकाप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन तथा कार्यपालिकाबाट भएगरेका काम कारबाहीको अध्ययन अनुगमन र मूल्यांकन, प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य तथा सरकारले समय समयमा जनाएका प्रतिवद्धताको कार्यान्वयन साथै नागरिकमा प्रवाह गरिएको सेवाको गुणस्तर तथा प्रभावकारीता समेतको अध्ययन तथा निगरानी गरी आवश्यक निर्देशन वा राय सुझाव दिन व्यवस्थापिकामा विभिन्न विषयगत तथा विशेष समितिहरू गठन हुने प्रावधान रहेको छ।

सोही अनुसार प्रदेशसरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन, प्रदेश सरकारबाट भएगरेका कामकारबाहीको अनुगमन र मूल्याङ्कनगरी आवश्यक निर्देशन वा रायसल्लाहदिन समेतका लागि प्रदेश सभामा गठन गरिएका विभिन्न विषयगत समितिहरूको रूपमा प्रदेश मामिला समितिको गठन भएको हो। समितिको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत रहेका मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका निकायहरूका सम्बन्धमा नीति तथा कार्यक्रम, स्रोतपरिचालन, व्यवस्थापन र अरु यस्तै क्रियाकलापको मूल्यांकन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र समुचित टिप्पणी, सिफारिस र निर्देशनसहितको वार्षिक प्रतिवेदन सभामा पेश गर्ने जिम्मेवारी यस समितिको रहेको छ।

संविधानतः सरकार र संसद एकअर्काका परिपूरकका रूपमा रहेका छन्। राज्यका यी दुई अङ्ग शक्तिपृथकीकरण एवं शक्ति सन्तुलन र नियन्त्रणका सिद्धान्त अनुरूप एक आपसमा नियन्त्रित र सन्तुलित रूपमा कार्य गर्दछन्। संसदले सरकार बनाउँने हुँदा सरकार सदैव संसद प्रति उत्तरदायी रहन्छ भने संसद पनि आफूलेनै सरकार बनाएको हुँदा उसका क्रियाकलापहरूप्रति सचेत र जिम्मेवार रहन्छ। बस्तुतः संसदीय समितिहरू मार्फतनै सरकारको संसदप्रतिको उत्तरदायित्व निरूपण गर्दछ र सरकारका नीति तथा कार्यक्रम र क्रियाकलापहरूलाई विद्यमान नीति, नियम र ऐन कानूनको कसीमा जाँच गरी कार्यक्रमहरूको लागत, लाभ र उपलब्धिका दृष्टिकोणले समेत समग्र प्रभावको संसदीय निगरानी समितिले गर्ने क्रममा यस समितिले मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय तथा महालेखा परिक्षकको कार्यालय र प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग बाहेकका संवैधानिक निकायहरूको संसदीय निगरानी गरिरहेको छ।

१.२ समितिको गठन:

नेपालको संबिधानको धारा १९३ बमोजिम प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४५ मा व्यवस्था भए अनुसार प्रदेश सभाको मिति २०७४ फागुन १५ गते बसेको बैठकको सहमति बमोजिम माननीय सभामुखबाट यस समितिका सदस्यहरूको मनोनयन भएको थियो। माननीय सभामुखले प्रदेश सभाको सहमति लिई पदेन सदस्य बाहेक बढीमा बाइस जना सदस्यहरू मनोनयन गर्ने कानूनी व्यवस्था अनुसार यस समितिमा सभापति सहित वीस जना माननीय सदस्यहरू रहनुभएकोमा माननीय सभामुखले प्रदेश सभाको सहमति लिई माननीय कृष्णप्रसाद शर्मा खनाल र माननीय शालिकराम जम्कट्टेल लाई समितिको सदस्यमा नियुक्त गरेपछि समितिमा सभापति सहित २२ जना सदस्य कायम रहेको थियो, तथापि बागमती प्रदेश सरकारका मुख्यमन्त्री माननीय डोरमणी पौडेलले मिति २०७८ वैशाख १५ गते गर्नुभएको मन्त्रिपरिषद् पुनर्गठनमा यस समितिका माननीय सदस्य श्री केशव राज पाण्डे आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रीमा नियुक्त भएसंगै समितिमा हाल सभापति सहित एक्काईस जना माननीय सदस्यहरू कायम रहेको छ।

१.३ समितिको कार्य क्षेत्र, काम, कर्तव्य र अधिकार:

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४६ (१) बमोजिम समितिको कार्य क्षेत्र निम्न बमोजिम रहेको छ।

समितिको कार्यक्षेत्र भित्र बागमती प्रदेश सरकारका २ मन्त्रालयहरू मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय र उपभोक्ताको हितको सवाल रहेकोमा प्रदेश सभा नियमावलीको पहिलो संशोधनले उपभोक्ता हित सम्बन्धि कार्य हटाई महालेखा परिक्षकको कार्यालय र प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग बाहेकका सबै संवैधानिक आयोगहरू समेत यस समितिको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत रहेका छन्।

१.३.१ मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको कार्यक्षेत्र:

१. प्रदेश मन्त्रि परिषद् तथा मुख्यमन्त्रीको कार्यालय सम्बन्धी,
२. प्रदेश भित्रको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, नियन्त्रण र सञ्चालन,
३. प्रदेश सरकारको कार्य विभाजन तथा कार्य सञ्चालन,
४. प्रदेश सरकारको नीति तर्जुमा, स्वीकृति, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन,
५. प्रदेश सरकारको कार्यसम्पादन नियमावली तर्जुमा र कार्यान्वयन,
६. प्रदेश मन्त्रालयहरूको कार्यको समन्वय, सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र नियन्त्रण,

७. प्रदेश मन्त्रिपरिषद्का निर्णयको कार्यान्वयन र अनुगमन,
८. प्रदेश मन्त्रिपरिषद्मा पेश हुने नियम आदेशको तर्जुमा, स्वीकृति तथा प्रमाणीकरण,
९. प्रदेश भित्रको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, शान्ति सुव्यवस्था एवं प्रशासनिक गतिविधिहरूको अद्यावधिक जानकारी र त्यसको सम्बोधन,
१०. मानव अधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धन,
११. सुशासन, भ्रष्टाचार नियन्त्रण र प्रशासन सुधार,
१२. संवैधानिक निकाय तथा आयोग, प्रदेश लोकसेवा आयोग र संघीय तथा प्रदेशिक आयोगसँगको सम्पर्क र समन्वय,
१३. संघीय सरकारको स्वीकृति बमोजिम द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय स्तरमा भएका सन्धि, सम्झौता वा सहमति कार्यान्वयन,
१४. प्रदेश प्रमुखको सम्पर्क सम्बन्धी विषय (प्रतिवेदन समेत),
१५. अन्तरप्रदेश परिषद् र संघ तथा अन्य प्रदेश र स्थानीय तहसँगको समन्वय र अन्तरसम्बन्ध,
१६. प्रदेशस्तरका आयोग तथा निकायहरूको गठन एवम् सञ्चालन र पदाधिकारीहरूको नियुक्ति एवं सेवा, सुविधासम्बन्धि नीति तथा कानूनको तर्जुमा र कार्यान्वयन,
१७. निर्वाचन कार्यमा सहयोग र समन्वय,
१८. प्रदेशस्तरीय मानव संशाधन विकास योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन,
१९. प्रदेश निजामती सेवा र अन्य प्रदेश सरकारी सेवा सञ्चालन नीति, कानून तथा मापदण्ड तर्जुमा एवं कार्यान्वयन र अभिलेख व्यवस्थापन,
२०. प्रदेशस्तरका सरकारी निकायको सङ्गठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण र व्यवस्थापन परीक्षण,
२१. प्रदेशस्तरीय तालिम नीति तथा मापदण्ड निर्धारण र स्तरीकरण तथा राष्ट्रिय र प्रदेशस्तरका तालिम केन्द्रसँगको सम्पर्क एवं समन्वय,
२२. प्रदेश स्तरमा सार्वजनिक सेवा वितरणको न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण र सेवाग्राही सन्तुष्टि तथा सेवा प्रवाहको अनुगमन,
२३. गाउँपालिका र नगरपालिकाको कर्मचारी र कार्यालयको व्यवस्था सम्बन्धी कानून तर्जुमा।

१.३.२ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयको कार्यक्षेत्र:

१. प्रदेश शान्ति सुरक्षा र सुव्यवस्था सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड र योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, नियमन, सूचना संकलन, मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन तथा संघसँगको समन्वय र सहकार्य,

२. अति विशिष्ट व्यक्ति, महत्वपूर्ण भौतिक संरचना, संवेदनशील सार्वजनिक स्थल तथा समारोहको सुरक्षा,
३. संघीय र प्रदेश सुरक्षा निकायसँगको सम्पर्क, सम्बन्ध, सूचना आदान प्रदान र समन्वय,
४. संघीय कानून बमोजिम प्रदेश प्रहरी संचालन, व्यवस्थापन र नियमन,
५. प्रदेश भित्रको अपराध अनुसन्धान, सूचना संकलन, रोकथाम, नियन्त्रण तथा समन्वय,
६. कानून, न्याय तथा प्रदेश सभा मामिला सम्बन्धी,
७. प्रदेशसभामा पेश हुने विधेयक तर्जुमा र प्रमाणीकरण सम्बन्धी,
८. अन्तर्राष्ट्रिय सीमा क्षेत्रमा हुने अपराध र गतिविधिको सूचना संकलन, विश्लेषण र उपयोग तथा अन्तर्राष्ट्रिय सीमा सुरक्षामा सहयोग,
९. आधारभूत मानव अधिकारको संरक्षण, नागरिक स्वतन्त्रताको रक्षा तथा प्रबर्द्धन सहयोग,
१०. प्रादेशिक कारागार तथा हिरासतको व्यवस्थापन र सुरक्षा, थुनुवा तथा कैदीहरूको मानव अधिकारको संरक्षण र एक प्रदेशबाट अर्को प्रदेशमा अभियुक्त, थुनुवा वा कैदीको स्थानान्तरण सम्बन्धी,
११. सामुदायिक प्रहरी,
१२. प्रदेश भित्रको सडक सुरक्षा तथा ट्राफिक व्यवस्थापन र यातायात क्षेत्रको सिन्डिकेट तथा कार्टेलिङ्ग नियन्त्रण,
१३. प्रदेश भित्र न्यायिक र अर्ध न्यायिक निकायले गरेका फैसला कार्यान्वयन,
१४. प्रदेशभित्रका गैर सरकारी संघ, संस्थाहरूको अभिलेख र समन्वय,
१५. गुनासो र विवाद व्यवस्थापन,
१६. संघीय मापदण्ड बमोजिम हातहतियार, खरखजाना तथा विष्फोटक पदार्थको नियमन,
१७. फौजदारी कार्यविधि कानूनको कार्यान्वयन,
१८. अपराध तथा यातना पीडितको पुनर्स्थापना र क्षतिपूर्ति,
१९. निवारक नजरबन्द र स्थानहद सम्बन्धी,
२०. अन्तरप्रदेश सुरक्षा सम्बन्ध,
२१. सरकारी प्रयोजनका लागि जग्गा अधिग्रहण तथा सम्पत्ति प्राप्ति सम्बन्धी प्रादेशिक नीति तथा कानून तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा जग्गा विवाद समाधान,
२२. स्थानीय प्रशासन संचालन, व्यवस्थापन र समन्वय,
२३. पारिवारिक मामिला (विवाह, सम्पत्ति हस्तान्तरण, सम्बन्ध विच्छेद, टुहुरा, धर्मपुत्र, धर्मपुत्री उत्तराधिकार र संयुक्त परिवार) सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्डको कार्यान्वयन र नियमन,

२४. विपद् व्यवस्थापन, जोखिम न्यूनीकरण र विपद् प्रतिकार्य, प्रादेशिक विपद् कोष स्थापना र संचालन, स्थानीय विपद् कोषमा सहयोग, विपद् तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन तथा अनुसन्धान, विपद् जोखिम क्षेत्र नक्शांकन र बस्ती स्थानान्तरण सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून कार्यान्वयन, मापदण्ड र योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन,
२५. उपाधि, सम्मान तथा विभूषणको सिफारिस,
२६. प्रदेशस्तरमा सार्वजनिक बिदा, उत्सव, उर्दी आदिको व्यवस्थापन,
२७. प्रदेशस्तरमा दिगो शान्ति व्यवस्थापन तथा द्वन्द्वबाट पीडित तथा विस्थापित व्यक्तिको स्थापना सम्बन्धी,
२८. सत्यनिरूपण तथा मेलमिलाप र वेपत्ता पारिएका ब्यक्ति सम्बन्धी,
२९. प्रदेशस्तरको विद्युतीय संचार माध्यम संचालन (रेडियो, एफ. एम. तथा टेलिभिजन समेत) सम्बन्धी नीति, कानून र मापदण्ड तर्जुमा, कार्यान्वयन र नियमन तथा अनुमति, इजाजत र नवीकरण,
३०. प्रदेशस्तरमा तारयुक्त र तार रहित ब्रोडब्याण्ड पूर्वाधारको विकास, व्यवस्थापन र नियमन,
३१. प्रदेशस्तरमा सूचना प्रविधिको प्रवर्द्धन, सूचना प्रविधि पार्कको निर्माण, सञ्चालन र नियमन,
३२. प्रदेशभित्र टेलिसेन्टर संचालन, व्यवस्थापन र नियमन,
३३. प्रदेश स्तरका इन्टरनेट सेवा र अनलाइन तथा अन्य प्रविधिमा आधारित संचार माध्यमको दर्ता, अभिलेख, अनुमति, नवीकरण, अनुगमन र नियमन,
३४. साइबर सुरक्षा अनुगमन,
३५. छापा सञ्चार माध्यमको दर्ता, अनुमति, आचार संहिता निर्धारण र अनुगमन, अभिलेखाङ्कन, बर्गीकरण, सञ्चालन र नियमन,
३६. प्रेस सूचना प्रवाह, सूचना सामग्रीको उत्पादन, प्रकाशन र वितरण,
३७. श्रमजीवी सञ्चारकर्मीहरूको न्यूनतम पारिश्रमिक अनुगमन,
३८. प्रदेशस्तरीय प्रेस रजिष्ट्रार सम्बन्धी,
३९. केबुल वितरणको इजाजत, नवीकरण र नियमन,
४०. सूचनाको हक सम्बन्धी प्रादेशिक नीति, कानून तथा मापदण्डको तर्जुमा र कार्यान्वयन,
४१. चलचित्र निर्माण, हल संचालन तथा प्रदर्शन अनुमति र नियमन,
४२. प्रदेश सरकारले गर्नु पर्ने तर कुनै मन्त्रालयलाई नतोकिएको कार्य।

१.३.३ प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ बमोजिम प्रदेश मामिला समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम रहेको छः-

१. मन्त्रालय, विभाग र अन्तर्गतका निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रम, स्रोतपरिचालन, व्यवस्थापन र अरू यस सँग सम्बन्धित क्रियाकलापको मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र समुचित टिप्पणी, सिफारिस र निर्देशन सहितको वार्षिक प्रतिवेदन बैठकमा पेश गर्ने,
२. मन्त्रालय, विभाग र अन्तर्गतका निकायहरूको राजस्व र व्यय सम्बन्धी अनुमानको जाँच गरी वार्षिक अनुमान तयार गर्ने तरिका, वार्षिक अनुमानमा निहित नीतिको सट्टा अपनाउन सकिने वैकल्पिक नीति र वार्षिक अनुमानमा रहेको रकममा के कति किफायत गर्न सकिन्छ भन्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र आफ्नो राय सहितको वार्षिक प्रतिवेदन बैठकमा पेश गर्ने,
३. मन्त्रपरिषदका सदस्यहरूले प्रदेश सरकारको तर्फबाट बैठकमा समय-समयमा दिएका आश्वासनहरूलाई पूरा गर्न प्रदेश सरकारद्वारा के-कस्ता कदमहरू उठाइएका छन् सो सम्बन्धमा अध्ययन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने,
४. विषयसँग सम्बन्धित सरकारी निकायको सार्वजनिक सम्पत्तिको हिनामिना भए, नभएको अध्ययन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन दिने र बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने,
५. प्रदेश सरकारद्वारा प्रचलित ऐन, नियम अनुरूप भए गरेका काम कारबाही बारे छलफलगरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने,
६. प्रदेश सरकारद्वारा समय-समयमा गठन हुने छानबिन आयोग, समिति र जाँचबुझ आयोग, समितिहरूद्वारा प्रस्तुत प्रतिवेदन कार्यान्वयनको अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक राय, सल्लाह र निर्देशन दिने,
७. मन्त्रालय, विभाग र अन्य निकायहरूबाट सम्पादन भएका कामको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी सो सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने,
८. बैठकले सुम्पेको अन्य काम गर्ने,
९. समितिको सिफारिसमा सभामुखबाट अनुमोदित बजेट र कार्यक्रमको अधीनमा रही आफ्नो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, र
१०. तोकिए बमोजिम कार्य सम्पादन गर्दा सम्बन्धित मन्त्रालय तथा विभागका प्रतिनिधिहरू र आवश्यक परे तत् तत् विषयका विशेषज्ञहरू सँग समेत विचारको आदान-प्रदान गर्ने।

१.४ समितिको कार्यविधि:

समितिले आफूलाई तोकिएको जिम्मेवारी सम्पादन गर्न देहाय बमोजिमको कार्यविधि अपनाएको थियो।

१. आफ्नो कार्य क्षेत्र सँग सम्बन्धित विषयमा विभिन्न मन्त्रालय, विभाग र निकाय एवं सरोकारवालाहरू सँग समितिको कार्यक्षमा छलफल र अन्तरक्रिया।
२. मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका निकायहरूको काम कारवाही एवं प्रगति विवरणका सम्बन्धमा आवश्यक कागजातको अध्ययन।
३. आवश्यकता अनुसार भर्चुअल बैठक तथा अन्तरक्रिया।
४. आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गरी अध्ययन अनुसन्धान।

१.५ सीमा:

संघीयताको पहिलो अभ्यास अन्तर्गत प्रदेश सभाको गठन हुँदा यस प्रदेशको राजधानी हेटौँडामा प्रदेश सभाकोलागि उपयुक्त भौतिक पूर्वाधारहरू नहुनु, यस प्रदेशमा पनि लामो समयसम्म प्रदेशको स्थायी राजधानीको टुंगो नलाग्दा भौतिक पूर्वाधारको पर्याप्त विकास गर्न नसक्नु लगायतका समस्या रहेकोमा बागमती प्रदेशको स्थायी राजधानी हेटौँडामा तोकिएपछि पनि गत वर्ष जस्तै यस वर्ष पनि विश्वव्यापि रूपमा फैलिएको कोभिड १९ को नयाँ भेरियन्ट सहितको दोस्रो लहरका कारणले समितिको नियमित बैठक सञ्चालन लगायत समितिको अन्य गतिविधिमा समेत समस्या उत्पन्न हुन गएको छ। प्रदेशको आफ्नो संरचनाको प्रष्ट खाका र कार्यालयको स्थापना नहुनु, मन्त्रालयको कार्य जिम्मेवारीमा केन्द्र सरकार र प्रदेश सरकारको स्पष्ट खाका आउन नसक्नु, प्रदेश सरकारका आफ्ना कार्यक्रम तथा सञ्चालित आयोजना तथा परियोजनाको कमी हुनु, संघ र प्रदेशको कार्य क्षेत्रको दोहोरोपना रहनु, सीमित स्रोत साधन र जनशक्ति समेतले समितिको प्रभावकारी कार्य सम्पादनमा असहजता हुनु यस अधिल्लो वर्ष जस्तै यस वर्ष पनि प्रतिवेदनको सीमाका रूपमा लिन सकिन्छ।

परिच्छेद-२

समितिबाट सम्पादित मुख्यकार्यहरू:

२.१ मन्त्रालयसंग सम्बन्धित कार्यहरू:

समितिको कार्यक्षेत्र भित्र रहेको मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय, महालेखा परिक्षकको कार्यालय र प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग बाहेकका सबै संवैधानिक आयोगहरू सम्बन्धी विषयमा केन्द्रित रही समितिले विभिन्न छलफलहरू गरेको छ। सार्वजनिक चासोका विषयहरूका साथै मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका निकाय मार्फत हुनुपर्ने कार्यहरू प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गरी मन्त्रालय र अन्तर्गत निकायहरूको कामकारवाहीलाई जनताप्रति उत्तरदायी तुल्याउन छलफल र आवश्यक निर्देशन दिइएकोछ। समितिको जिम्मेवारी भित्र रहेको विषयलाई गहन रूपमा हेर्ने गरी विभिन्न समयमा कार्यशाला/परामर्श, सेमिनार र गोष्ठीहरू सञ्चालन गरिएको थियो।

२.२ विधायन सम्बन्धी कार्यहरू:

प्रदेश मामिला समितिले आफ्नो पहिलो वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने समय सम्ममा ११ वटा विधेयकमाथि दफावार छलफल सम्पन्न गरी सभामा आफ्नो प्रतिवेदन पेश गरेको थियो भने एउटा विधेयक दफावार छलफलको क्रममा रहेको थियो । यस समितिको दोश्रो वर्षमा ६ वटा विधेयकमाथि समितिमा दफावार छलफल गरी आवश्यक परिमार्जनको सिफारिस सहितको प्रतिवेदन सभामा पेश गरेको थियो भने यस वर्ष अर्थात तेस्रो वर्षमा तपसिलमा उल्लेख भएबमोजमका थप ३ वटा विधेयकमाथि समितिमा दफावार छलफल गरी आवश्यक परिमार्जनको सिफारिस सहितको प्रतिवेदन सभामा पेश गरेको थियो।

- अन्तर प्रदेश बासिन्दाको समान सुरक्षा, व्यवहार र सुविधा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७७
- प्रदेश भित्र सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७७
- प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७७

२.३ समितिले दिएका निर्देशनहरूः

१. प्रदेश सरकार मार्फत सम्पादन हुने सबै कार्यको सहजिकरण तथा अनुगमनको लागि प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा प्रत्यक्ष निर्वाचित माननीयको संयोजकत्वमा सबै सभानुपातिक प्रणालिवाट निर्वाचित माननीय सदस्य समेत रहेको एक अनुगमन समिति गठन सम्बन्धमा आवश्यक कार्यविधि बनाई लागु गर्न प्रदेश सरकारलाई निर्देशन दिने।
२. महामारीको प्रभावकारी रोकथामकोलागि प्रदेश सभा सदस्य समेतको सहभागितामा एक प्रभावकारी अनुगमन समिति बनाउनु पर्ने।
३. प्रदेश सरकारवाट कोरोना रोकथाम सम्बन्धमा भएका भौतिक, आर्थिक लगायतका अन्य कार्यक्रमहरूमा समेत प्रदेश सभाका सदस्यहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
४. प्रदेशमा शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी प्रदेश सरकारको हो तर हालसम्म पनि प्रहरी कर्मचारीहरूको प्रदेशमा समायोजन कार्य भइनसकेको अवस्था छ। यस्तो अवस्थामा विद्यमान शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने संयन्त्र प्रदेश सरकार भन्दा केन्द्रिय सरकारसंग नै बढी उत्तरदायी देखिन्छ। तसर्थ समस्या समाधान गर्न केन्द्रिय सरकारको ध्यानाकर्षण गर्न मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।
५. संघीय शासन प्रणाली अनुरूप प्रदेशको अधिकारलाई व्यवस्थित ढंगले कार्यान्वयन गर्नकोलागि बागमती प्रदेश सरकारलाई के-कति कानून आवश्यक पर्दछ सोको अध्ययन गरी समितिलाई विवरण उपलब्ध गराउन मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।
६. कानूनद्वारा प्रत्यायोजित नियम र कार्यविधि निर्माण गर्दा सकेसम्म निर्माण अगावै समितिसंग पनि परामर्श लिने व्यवस्था मिलाउने।
७. प्रदेश सरकारले विनियोजन गरेको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा बजेट खर्च उद्देश्यमूलक तथा प्रभावकारी बनाउन सम्बन्धित क्षेत्रका प्रदेश सभाका सदस्यहरूलाई समेत सक्रिय बनाउन आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागू गर्न निर्देशन दिने।
८. सरकारको आगामी कार्यक्रममा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको व्यवस्था गर्न ध्यानाकर्षण गर्ने।
९. संघीय शासन प्रणालीको उद्देश्य अनुरूप प्रदेश सरकारले आफ्ना नागरिकहरूप्रति गरिने सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित बनाउन स्थानीय तहका प्रतिनिधी तथा प्रदेश सभा सदस्यहरूको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने किसिमको कार्यविधि बनाइ लागू गर्ने।
१०. प्रदेश सरकारले गरेका निर्णयहरू प्रदेश सभाका सबै माननीय सदस्यहरूलाई ई-मेल मार्फत समयमै जानकारी गराउने व्यवस्था मिलाउन मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई निर्देशन दिने।

११. स्थानीय तहको बजेट कार्यान्वयन र अन्य गतिविधिको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रदेश सरकारलाई पठाउनुपर्ने, नपठाएको खण्डमा अनुदान रोक्का गर्ने सम्मको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउन निर्देशन गर्ने।
१२. प्रदेश लोकसेवा आयोग बाहेकका संबैधानिक निकायको प्रगतिका सम्बन्धमा समितिलाई प्रतिवेदन उपलब्ध गराउने।
१३. समपुरक, समानिकरण, शसर्त र विशेष अनुदानका वितरणका सम्बन्धमा स्पष्ट कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन निर्देशन गर्ने
१४. हाल विश्वव्यापी महामारीको रूपमा रहेको कोभिड- १९ को प्रकोपबाट बागमती प्रदेश पनि अछुतो हुन सकेन। यस महामारीलाई नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्न प्रदेश भित्रका सबै जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरूलाई आवश्यक जिम्मेवारी दिने हो भने निश्चयनै यस महामारीलाई सजिलै परास्त गर्न सकिन्छ, तसर्थ यस विपद् व्यवस्थापनमा प्रदेश सभाका सदस्यहरूको प्रभावकारी भूमिका निर्धारण हुने ढंगको कार्यविधि निर्माणगरी कार्यान्वयनमा ल्याउन मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।
१५. चितवन मकवानपुर र काडमाडौं उपत्यका जस्ता वढि जनघनत्व भएका जिल्ला र कम जनघनत्व भएका जिल्लामा फरक मापदण्ड बनाई निशेधाज्ञा लागु गर्नुपर्ने।
१६. लकडाउन/ निषेधाज्ञा सधै गरेर हुँदैन त्यसैले कोरोना रोकथाम सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यका साथै पि.सि.आर परीक्षणको दायरा वढाई विकास निर्माण तथा उद्योग व्यवसायहरू क्रमिक रूपले सुचारु गर्ने कार्य गर्ने।
१७. केन्द्रिय कारागार लगायत वागमती प्रदेश अन्तर्गत रहेका सबै वन्दीगृहहरूमा सर्वोच्च अदालतको फैसलालाई समेत ध्यानमा राखी वन्दिगृह सुरक्षीत गर्ने कार्य गर्ने।
१८. पि.सि.आर परीक्षणको रिपोर्ट २४ घण्टा भित्र उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने।
१९. एफ. एम. तथा टेलिभिजन लगायत सामाजिक सञ्जालबाट समेत कोरोना सम्बन्धि चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी नागरिकमा जनचेतना फैलाउनुपर्ने।
२०. सेवा प्रवाह गर्ने सार्वजनिक निकाय तथा सामुदायिक स्थलहरूमा कोरोना रोकथाम सम्बन्धि सामाजिक दुरी कायम गर्ने तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धि कार्य गर्ने
२१. कोरोनाका कारण सभा तथा समितिका बैठकहरू प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थित भै गर्न सकिने अवस्था नभएकोले भर्चुअल (Video Conference)बैठकलाई मान्यता दिने कार्य अगाडि वढाउने।
२२. महामारी, भुकम्प, चट्याङ्ग, बाढी, पहिरो जस्ता विपदमा विपद व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनार्थ स्थानीय तहलाई प्रदेश सरकार मार्फत प्रदान गरिने रकमको अनुगमन तथा व्यवस्थापनमा सम्बन्धित प्रदेश सभाका सदस्य समेतको सक्रिय संलग्नता देखिने गरी कार्यविधि बनाइ लागू

गर्ने। साथै त्यस्ता विपदले यस प्रदेशमा पारेको असरप्रति संवेदनशील भइ आगामी बजेटमा व्यवस्थित कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयनमा ल्याउने।

२.४ समितिले आयोजना गरेका अन्तर्क्रिया कार्यक्रम:

क) प्रदेश मामिला समिति बागमती प्रदेश र International Republican Institute (IRI) Nepal को प्राविधिक सहयोगमा आयोजित नेपालको विपद्को अवस्था, कानुनी व्यवस्था र प्रदेश सरकारको भूमिका सम्बन्धि मिति २०७७ अशोज ६ गते भर्चुअल विधिबाट अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन।

कार्यक्रमको परिचय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र International Republican Institute (IRI) Nepal को प्राविधिक सहयोगमा आयोजित नेपालको विपद्को अवस्था, कानुनी व्यवस्था र प्रदेश सरकारको भूमिका: सम्बन्धि अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मिति २०७७ असोज ६ गते विपद् सम्बन्धि विज्ञ श्री सूर्य वहादुर थापाले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा कोरोना महामारीको कारणले प्रत्यक्ष सहभागि भई कार्यक्रम गर्न नसकिने अवस्था रहेकोले भर्चुअल विधिबाट कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको।

कार्यक्रमको उद्देश्य:

नेपालको विपद्को अवस्था कस्तो रहेको छ। विपद् व्यवस्थापनका लागि संघ प्रदश र स्थानिय तहमा भएका कानुनी व्यवस्था र प्रदेश सरकारको भूमिका सम्बन्धमा प्रष्ट पार्नु तथा देखिएका कानूनी समस्या समाधान गर्ने।

कार्यक्रमका सहभागि:

यस कार्यक्रममा देहायका माननीय सदस्य तथा अन्य आमन्त्रित व्यक्तित्वहरुको सहभागिता रहेको थियो।

प्रदेश मामिला समिति:

१. माननीय सभापति माधव प्रसाद पौडेल (प्रदेश मामिला समिति)
२. माननीय सभापति न्हुक्षे नारायण श्रेष्ठ (सार्वजनिक लेखा समिति)
३. माननीय सभापति रमा आले मगर (उद्योग, पर्यटन तथा वतावरण समिति)
४. माननीय अष्टलक्ष्मी शाक्य (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)

५. माननीय केशव राज पाण्डे (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
६. कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
७. माननीय छिरिङ्ग दोर्जे लामा (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
८. माननीय जुनेली माया श्रेष्ठ (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
९. माननीयडा. राजेन्द्र मान श्रेष्ठ (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१०. माननीय प्रदिप कुमार कटुवाल क्षेत्री (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
११. माननीय भावना सुवेदी (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१२. माननीय मिलन वावु श्रेष्ठ (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१३. माननीय योगेन्द्रराज संग्रौला (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१४. माननीय रचना खड्का (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१५. माननीय राधा धले (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१६. माननीय रिना गुरुङ्ग (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१७. माननीय सुरेन्द्रराज गोसाई (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१८. माननीय ज्ञानेन्द्र शाक्य (सदस्य, प्रदेश मामिला समिति)
१९. श्री कृष्णहरी खड्का (सचिव, प्रदेश सभा)
२०. श्री बिनोद पौडेल (प्रदेश मामिला समिति, सचिव)
२१. श्री त्रिपुरारी वखेल (प्रदेश मामिला समिति)

आमन्त्रित

२२. माननीय शालिकराम जम्कट्टेल मन्त्री, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय,
२३. श्री राधिका अर्याल, सचिव, मु.म. तथा म.प.को कार्यालय,
२४. श्री नारायण प्रसाद पोखेल, नि. सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय,
२५. श्री मदन प्रसाद पोखेल, उपसचिव, मु.म. तथा म.प.को कार्यालय।

International Republican Institute:

१. श्री प्रेमा थापा,
२. श्री रोजिना सिटौला।

३. विषय प्रस्तोता:

श्री सुर्य वहादुर थापा

ख) प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र कानून समाज नेपालको प्राविधिक सहयोगमा आयोजित समितिको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत बनेका कानूनको कार्यान्वयनको अवस्था र प्रत्यायोजित विधायन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मिति २०७७ असोज १६ गते भर्चुअल विधिबाट अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन।

कार्यक्रमको परिचय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र कानून समाज नेपालको प्राविधिक सहयोगमा आयोजित यस समितिको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत बनेका कानूनको कार्यान्वयनको अवस्था र प्रत्यायोजित विधायन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मिति २०७७ असोज १६ गते विज्ञ कानून सुधार आयोगका अध्यक्ष श्री माधव पौडेल र नेपाल कानून समाजका अध्यक्ष श्री तिर्यमान शाक्यले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा सम्बन्धीत मन्त्रालयका प्रतिनिधीले बागमती प्रदेशमा विद्यमान कानूनको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा जानकारी गराई यसभर्चुअल कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको।

कार्यक्रमको उद्देश्य:

बागमती प्रदेश सरकारले बनाएका कानूनको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो रहेको छ ? नयाँ बन्नु पर्ने कानूनको पहिचान गरी यथासक्य छिटो बनाउनुपर्ने ऐन तथा बनेका ऐनको आवश्यकता अनुशार संशोधन भए नभएको, प्रत्यायोजित अधिकार प्रयोग गरि के कस्ता नियमावली, नियम विनियम, निर्देशिका, आदेश, गठन आदेश, कार्यविधि तथा मापदण्ड बनेका छन् ? ऐन कार्यान्वयनमा कस्ता समस्याहरु रहेको छ ? सो सम्बन्धमा प्रष्ट पार्नु तथा देखिएका कानूनी समस्या समाधान गर्ने।

कार्यक्रमका सहभागी:

यस कार्यक्रममा देहायका माननीय सदस्य तथा अन्य आमन्त्रित व्यक्तित्वहरुको सहभागिता रहेको थियो।

प्रदेश मामिला समिति:

१. मा. श्री सभापति माधव प्रसाद पौडेल(प्रदेश मामिला समिति)
२. मा. श्री अष्टलक्ष्मी शाक्य(प्रदेश मामिला समिति)
३. मा. श्री केशवराज पाण्डे(प्रदेश मामिला समिति)

४. मा. श्री कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल(प्रदेश मामिला समिति)
५. मा. श्री छिरिङ्ग दोर्जे लामा(प्रदेश मामिला समिति)
६. मा. श्री जुनेली माया श्रेष्ठ(प्रदेश मामिला समिति)
७. मा. श्री प्रदीप कुमार कटुवाल क्षेत्री के.सी. (प्रदेश मामिला समिति)
८. मा. श्री बुद्धिमान माझी (प्रदेश मामिला समिति)
९. मा. श्री भावना सुवेदी (प्रदेश मामिला समिति)
१०. मा. श्री मिलनबाबु श्रेष्ठ (प्रदेश मामिला समिति)
११. मा. श्री योगेन्द्रराज संग्रौला (प्रदेश मामिला समिति)
१२. मा. श्री रचना खड्का (प्रदेश मामिला समिति)
१३. मा.डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ (प्रदेश मामिला समिति)
१४. मा. श्री राधा घले (प्रदेश मामिला समिति)
१५. मा. श्री रिना गुरुङ्ग (प्रदेश मामिला समिति)
१६. मा. श्री ज्ञानेन्द्र शाक्य (प्रदेश मामिला समिति)
१७. श्री त्रिपुरारी वखेल (सचिव-प्रदेश मामिला समिति)
१८. श्री गोविन्द अधिकारी
१९. श्री कृष्ण कुमारी खरेल
२०. श्री धिरज ढकाल

आमन्त्रित

२१. मा. सभामुख श्री सानुकुमार श्रेष्ठ
२२. मा. उपसभामुख श्री राधिका तामाङ्ग
२३. मा. ओम थपलिया, मुख्यन्यायधिवक्ता
२४. श्री मान बहादुर वीके, प्रमुख सचिव, मु.म तथा म.पको कार्यालय
२५. श्री कृष्ण हरि खड्का, सचीव, प्रदेश सभा
२६. श्री मदन भुजेल, सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय
२७. श्री रेवती सापकोटा, संचार रजिष्ट्रार
२८. श्री माधव पौडेल, अध्यक्ष, कानून सुधार आयोग
२९. श्री तिर्यमान प्रधान, अध्यक्ष, कानून समाज नेपाल
३०. श्री कृष्णमान प्रधान, कार्यकारी निर्देशक, कानून समाज नेपाल
३१. श्री रघुनाथ खराल, प्रदेश प्रमुख नागरिक संवाद केन्द्र, बागमती प्रदेश

- ३२. श्री हेमन्त ढुंगेल, प्राध्यापक
- ३३. श्री डा. याम सिलवाल, सहायक क्याम्पस प्रमुख, मकवानपुर बहुमुखी क्याम्पस
- ३४. श्री ह्याग्रिक आचार्य, वरिष्ठ साहित्यकार
- ३५. श्री रमिला सापकोटा, का.वा अध्यक्ष, गैर सरकारी महासंघ
- ३६. श्री मनोज ढोडारी, पत्रकार

विषय प्रस्तोता:

- ३७. श्री माधव पौडेल, अध्यक्ष, कानून सुधार आयोगका र अध्यक्ष
- ३८. श्री तिर्थमान शाक्य, अध्यक्ष, नेपाल कानून समाज

ग) प्रदेश मामिला समिति बागमती प्रदेश र Forum of Federation को प्राविधिक सहयोगमा आयोजित क्षेत्रीय विकासमा अष्ट्रेलियाको अनुभव सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मिति २०७७ कार्तिक ६ गते भर्चुअल विधिबाट अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन।

कार्यक्रमको परिचय:

- प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र Forum of Federation को प्राविधिक सहयोगमा आयोजित क्षेत्रीय विकासमा अष्ट्रेलियाको अनुभव सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मिति २०७७ कार्तिक ६ गते बिहिवार प्रदेश मामिला समितिका माननीय सभापति श्री माधव प्रसाद पौडेलको सभापतित्वमा फोरम अफ फिडरेशनका श्री पुरुषोत्तम नेपालले संचालन गर्नुभएको यस कार्यक्रममा अष्ट्रेलियन विज्ञ Mr. Jason Tabarias र Forum of Federation का वरिष्ठ सल्लाहकार डा. सूर्य ढुङ्गेलले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा क्षेत्रीय विकासमा अष्ट्रेलियाको अनुभव सम्बन्धमा जानकारी गराई यस भर्चुअल कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको।

कार्यक्रमको उद्देश्य:

१२० वर्षको लामो संघीयताको अभ्यास गरेको अष्ट्रेलियाको संघीयता कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो रहेकोछ? संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तह बीच हुनुपर्ने समन्वयका सम्बन्धमा कस्ता समस्याहरू रहेका छन् ? तथा बागमती प्रदेश सरकारले Donor State बन्न गर्नुपर्ने कामको पहिचान तथा सो सम्बन्धमा प्रष्ट पार्नु नै यस कार्यक्रमको उद्देश्य रहेको छ।

➤ **कार्यक्रमका सहभागि:**

यस कार्यक्रममा देहायका माननीय सदस्य तथा अन्य आमन्त्रित व्यक्तित्वहरूको सहभागिता रहेको थियो।

➤ **प्रदेश मामिला समिति:**

- १.मा. सभापति माधव प्रसाद पौडेल (प्रदेश मामिला समिति)
- २.मा. श्री अष्टलक्ष्मी शाक्य (प्रदेश मामिला समिति)

- ३.मा. श्री केशवराज पाण्डे (प्रदेश मामिला समिति)
- ४.मा. श्री छिरिङ्ग दोर्जे लामा (प्रदेश मामिला समिति)
- ५.मा. श्री भावना सुवेदी (प्रदेश मामिला समिति)
- ६.मा.डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ (प्रदेश मामिला समिति)
- ७.मा. श्री रिना गुरुङ्ग (प्रदेश मामिला समिति)
- ८.श्री त्रिपुरारी वखेल (सचिव-प्रदेश मामिला समिति)
- ९.श्री गोविन्द अधिकारी
- १०.श्री कृष्ण कुमारी खरेल
- ११.श्री धिरज ढकाल

आमन्त्रित

१२. मा. सभापति श्री न्हुक्षे नारायण श्रेष्ठ, सार्वजनिक लेखा समिति
  १३. मा. सभापति श्री सरेश नेपाल, अर्थ तथा विकास समिति
  १४. श्री पुरुषोत्तम नेपाल, फोरम अफ फिडरेशन
  १५. श्री राम गुरागाई, NFPPD
  १६. श्री भिष्म अधिकारी, NFPPD
  १७. श्री पल्लभी पायल, फोरम अफ फिडरेशन
- सहकार्य, फोरम अफ फिडरेशन
- १८.श्री डा. सूर्य ढुङ्गेलले

विषय प्रस्तोता:

२९. Mr. Jason Tabarias, अष्ट्रेलियन विज्ञ

घ) प्रदेश मामिला समिति ,बागमती प्रदेश र International Republican Institute (IRI) Nepal को प्राविधिक सहयोगमा आयोजित प्रदेश मामिला समितिको तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन तथा प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम

मिति २०७८ जेठ १५ गते, शनिवार

कार्यक्रमको परिचय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र International Republican Institute (IRI) Nepal को प्राविधिक सहयोगमा आयोजित प्रदेश मामिला समितिको तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन तथा प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धि अन्तर्क्रिया कार्यक्रम मिति २०७८ जेठ १५ गते, शनिवार विज्ञ श्री सोम वहादुर

थापाले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा कोरोना महामारीको कारणले प्रत्यक्ष सहभागी भई कार्यक्रम गर्न नसकिने अवस्था रहेकोले भर्चुअल कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको।

कार्यक्रमको उद्देश्य:

बागमती प्रदेश सरकारको आ.व. ०७८/७९ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेट निर्माणको तयारी भइरहेको अवस्थामा सरकारलाई निर्देशित गर्ने समितिको वार्षिक प्रतिवेदन प्रदेश मामिला समिति लगायत अन्य विषयगत समितिहरूले पनि आफ्नो तस्रो वार्षिक प्रतिवेदन निर्माणको समयमा प्रतिवेदन लेखनकार्यलाई सहज एवं उद्देश्यमूलक बनाउन सघाउ पुर्याउने।

कार्यक्रमका सहभागी:

यस कार्यक्रममा देहायका माननीय सदस्य तथा अन्य आमन्त्रित व्यक्तित्वहरूको सहभागिता रहेको थियो।

प्रदेश मामिला समिति:

१. माननीय सभापति माधव प्रसाद पौडेल (प्रदेश मामिला समिति)
२. माननीय अष्टलक्ष्मी शाक्य (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
३. माननीय गिता वाग्ले (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
४. माननीय छिरिङ्ग दोर्जे लामा (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
५. माननीय जुनेली माया श्रेष्ठ (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
६. माननीय डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
७. माननीय प्रदिप कुमार कटुवाल क्षेत्री (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
८. माननीय भावना सुवेदी (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
९. माननीय मिलन वावु श्रेष्ठ (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
१०. माननीय राधा घले (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
११. माननीय रिना गुरुङ्ग (प्रदेश मामिला समिति)
१२. माननीय सुरेन्द्रराज गोसाईं(प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
१३. माननीय ज्ञानेन्द्र शाक्य (प्रदेश मामिला समिति ,सदस्य)
१४. श्री त्रिपुरारी वखेल (प्रदेश मामिला समिति ,सचिव)

आमन्त्रित

१५. माननीय सभापति न्हुक्षे नारायण श्रेष्ठ (सार्वजनिक लेखा समिति)
१६. माननीय सभापति घनश्याम दाहाल(स्वास्थ्य तथा कृषि समिति ,शिक्षा)
१७. माननीय सभापति रमा आले मगर (पर्यटन तथा वतावरण समिति ,उद्योग)
१८. माननीय सीता अधिकारी (सार्वजनिक लेखा समिति ,सदस्य)
१९. श्री कृष्णहरी खड्का (प्रदेश सभा ,सचिव)

International Republican Institute:

१. श्री प्रेमा थापा,
२. श्री युवराज आचार्य

श्रोत व्यक्ति:

३. श्री सोम वहादुर थापा

परिच्छेद-३

समितिका निर्णय एवं निर्देशनहरू

३.१ समितिका विभिन्न बैठकका निर्ययहरू:

बैठक संख्या: ५२

मिति:- २०७७/३/१

छलफल एवं निर्णय:

१. समितिमा दफावार छलफलको लागि प्राप्त भएको अन्तर प्रदेश वासिन्दाको समान सुरक्षा, व्यवहार र सुविधा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयका सम्बन्धमा दफावार छलफल प्रारम्भ गरी आजै समाप्त भयो।
२. विधेयकका सम्बन्धमा उठेका विषयहरू संशोधन कर्ता माननीय सदस्यले, उठायका र समितिले स्वीकार गरेका विषय तथा समितिका माननीय सदस्यले उठायका विषयमा समितिले पारीतगरेका वुंदाहरू समेटी समितिको प्रतिवेदन तयार पार्न समितिको सचिवालयलाई निर्देशन दिने।
३. माननीय सभापतिसंगको समन्वयमा समितिको सचिवालयले तयार पारेको समितिको प्रतिवेदन भोलि मिति २०७७।३।२ गते बस्ने प्रदेश सभाको बैठकमा पेश गर्ने।

बैठक संख्या: ५३

मिति:- २०७७/३/१४

छलफल एवं निर्णय:

१. समितिमा दफावार छलफलको लागि प्राप्त भएको प्रदेश भित्र शुसासनको प्रत्याभुति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक र प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक माथि कसरी छलफल अगाडि वढाउने भन्ने सम्बन्धमा छलफल भयो।
२. समितिमा रहेका दुई वटा विधेयक मध्ये माननीय मुख्यमन्त्रीको कार्य व्यस्तताको कारणले प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक माथिको दफावार छलफल पहिले अगाडि वढाउने।

बैठक संख्या: ५४
मिति: २०७७/३/१५

छलफल एवं निर्णय:

१. समितिमा प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयकका सम्बन्धमा माननीय आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रीले जानकारी गराउनु भयो।
२. यसै सम्बन्धमा विधेयकमा संशोधन राख्नुहुने माननीय सदस्यहरूले आफ्नो संशोधन प्रस्तुत गर्नुका साथै संशोधन राख्नुपर्नाको कारण समेत प्रस्तुत गर्नुभयो।
३. प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयकमाथी दफावार छलफलकोलागि माननीय सभापतिले उपयुक्त समयमा अर्को बैठक राखी सोही बैठकमा छलफल गर्ने।

बैठक संख्या: ५५
मिति: २०७७/३/३१

छलफल एवं निर्णय:

१. समितिमा प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयकका सम्बन्धमा दफावार छलफल प्रारंभ भयो।
२. विधेयकका सम्बन्धमा संशोधनकर्ता माननीय सदस्य र समितिका माननीय सदस्यहरूले दफावार छलफलको क्रममा उठेका प्रश्नको जवाफ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रीले दिनुभयो।
३. आजको दफावार छलफलमा विधेयकको दफा १ देखि दफा ९ सम्मको छलफल समाप्त भयो।

बैठक संख्या: ५६
मिति: २०७७/४/१

छलफल एवं निर्णय:

१. समितिको मिति २०७७।३।३१ गतेको बैठकमा छलफल हुन बाँकी प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयकको दफा १० देखि बाँकी सबै (१०५) सम्मको दफावार छलफल समाप्त भयो।
२. बैठकमा माननीय सदस्यले उठाउनुभएका तथा समितिले पारित गरेका विषयवस्तुहरू समेटी समितिको प्रतिवेदन तयार गर्न समितिको सचिवालयलाई निर्देशन दिने।
३. समितिको सचिवालयले तयार पारेको प्रतिवेदन भोलि मिति २०७७।३।२ गते विहान वस्ने बैठकमा पेश गर्ने।

बैठक संख्या: ५७
मिति: २०७७/४/२

छलफल एवं निर्णय:

१. समितिको मिति २०७७।४।१ गतेको बैठकले दिएको निर्देशन वमोजिम समितिको सचिवालयले तयार पारेको प्रतिवेदनमाथि छलफल सहित पारित भयो।
२. समितिले पारित गरेको उक्त प्रतिवेदन माननीय सभामुखसंग अनुमति लिई सभामा पेश गर्ने।

बैठक संख्या: ५८
मिति: २०७७/४/३

समितिको आजको बैठकमा भएको निर्णय:

१. प्रदेश भित्र सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयकमाथि दफावार छलफल भयो।
२. बैठकमा माननीय सदस्यले उठाउनुभएका तथा समितिले पारित गरेका विषयवस्तुहरु समेटी समितिको प्रतिवेदन तयार गर्न समितिको सचिवालयलाई निर्देशन दिने।
३. समितिको सचिवालयले तयार पारेको प्रतिवेदन भोलि मिति २०७७।३।४ गते वस्ने सभाको बैठकमा पेश गर्ने।

बैठक संख्या: ५९
मिति: २०७७/५/१८

छलफल एवं निर्णय:

१. चितवन, मकवानपुर र काडमाडौं उपत्यका जस्ता वढि जनघनत्व भएका जिल्ला र कम जनघनत्व भएका जिल्लामा फरक मापदण्ड बनाई निशेधाज्ञा लागु गर्नुपर्ने।
२. लकडाउन सधैँ गरेर हुँदैन त्यसैले कोरोना रोकथाम सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यका साथै पि.सि.आर परिक्षणको दायरा वढाइ विकास निर्माण तथा उद्योग व्यवसायहरु क्रमिक रूपले सुचारु गर्ने कार्य गर्ने।
३. केन्द्रिय कारागार लगायत वागमती प्रदेश अर्न्तगत रहेका सबै वन्दीगृहहरुमा सर्वोच्च अदालतको फैसलालाई समेत ध्यानमा राखी वन्दिगृह सुरक्षीत गर्ने कार्य गर्ने।
४. पि.सि.आर परीक्षणको रिपोर्ट २४ घण्टा भित्र उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने।
५. महामारीको प्रभावकारी रोकथामकोलागि प्रदेश सभा सदस्य समेतको सहभागितामा एक प्रभावकारी अनुगमन समिति बनाउनु पर्ने।

६. एफ. एम. तथा टेलिभिजन लगायत सामाजिक सञ्जालवाट समेत कोरोना सम्बन्धि चेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी नागरिकमा जनचेतना फैलाउनुपर्ने।
७. प्रदेश सरकारवाट कोरोना रोकथाम सम्बन्धमा भएका भौतिक, आर्थिक लगायतका अन्य कार्यक्रमहरूमा समेत प्रदेश सभाका सदस्यहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता सूचिश्चित गर्ने।
८. सेवा प्रवाह गर्ने सार्वजनिक निकाय तथा सामुदायिक स्थलहरूमा कोरोना रोकथाम सम्बन्धि सामाजिक दुरी कायम गर्ने तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धि कार्य गर्ने
९. कोरोनाका महामारीका कारण सभा तथा समितिका बैठकहरू प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थित भइ गर्न सकिने अवस्था नभएकोले भर्चुअल (Video Conference) बैठकलाई मान्यता दिने कार्य अगाडि वढाउने।

बैठक संख्या: ६०

मिति: २०७७/०५/३०

छलफल एवं निर्णय:

१. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले हालसम्म बनाएका ऐन र अन्तर्गत निर्माण गरेका कानूनहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाका सम्बन्धमा अध्ययन गरी समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्न देहाय वमोजिमका उपसमिति गठन गर्ने।
- क. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयअन्तर्गतका कानून अध्ययन उपसमिति:
  - अ. यस उपसमितिमा रहने माननीय सदस्यहरू:
    १. मा. कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल,
    २. मा. छिरिङ्ग दोर्जे लामा
    ३. मा .माननीय रचना खड्का,
    ४. मा .डा .राजेन्द्र मान श्रेष्ठ,
    ५. मा .सुरेन्द्रराज गोसाई
  - आ. आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय अन्तर्गतका कानून अध्ययन उपसमिति:
    १. मा. केशव राज पाण्डे,
    २. मा .विशाल खड्का,
    ३. मा .मिलन वावु श्रेष्ठ,
    ४. मा .राधा धले,
    ५. मा .रिना गुरुङ्ग
  - ख. उपसमितिको कार्यावधि १ महिनाको हुनेछ,

- ग. उपसमितिले आ-आफ्नो मन्त्रालय अन्तर्गत बनेका कानूनहरू, नियम, ऐन, कार्यविधि, विनियम, आदेश, सूचना तथा निर्णय) हरूको अध्ययन गर्ने,
- घ. कानून कार्यान्वयनको स्थिति,
- ङ. निर्मित कानून मार्फत हालसम्म सम्पादन गरिएका कार्यहरूको अनुगमन,
- च. कानून कार्यान्वयनमा देखिएका समस्याहरू सम्बन्धमा अध्ययन गरी समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।
२. प्रदेश सरकारले गरेका निर्णयहरू प्रदेश सभाका सबै माननीय सदस्यहरूलाई ई-मेल मार्फत समयमै जानकारी गराउने व्यवस्था मिलाउन मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई निर्देशन दिने।
३. प्रदेश सरकारकै मार्फत सम्पादन हुने सबै कार्यको सहजिकरण तथा अनुगमनको लागि प्रत्यक्ष निर्वाचन क्षेत्रमा प्रत्यक्ष निर्वाचित माननीयको संयोजकत्वमा सबै सभानुपातिक प्रणालिवाट निर्वाचित माननीय सदस्य समेत रहेको एक अनुगमन समिति गठन सम्बन्धमा आवश्यक कार्यविधि बनाई लागु गर्ने।
४. समितिको मिति २०७७।१।८ गते र मिति २०७७।५।१८ को बैठकको निर्णय समेत कार्यान्वयनकोलागि सम्बन्धित मन्त्रालयमा पुनः पठाउने।

बैठक संख्या: ६१

मिति: २०७७/६/६

छलफल एवं निर्णय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र International Republican Institute(IRI)Nepal को प्राविधिक सहयोगमा मा आयोजित नेपालको विपद्को अवस्था, कानुनी व्यवस्था र प्रदेश सरकारको भुमिका सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रम विपद् सम्बन्धी विज्ञ श्री सूर्य बहादुर थापाले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको कार्यक्रममा कोरोना महामारीको कारणले प्रत्यक्ष सहभागी भई कार्यक्रम गर्न नसकिने अवस्था रहेकोले भर्चुअल अन्तरक्रियात्मक बैठक सम्पन्न गरियो।

बैठक संख्या: ६२
मिति: २०७७/६/१६

छलफल एवं निर्णय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र कानून समाज नेपालको प्राविधिक सहयोगमा आयोजित यस समितिको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत बनेका कानूनको कार्यान्वयनको अवस्था र प्रत्यायोजित विधायन सम्बन्धी विज्ञ कानून सुधार आयोगका अध्यक्ष श्री माधव पौडेल र नेपाल कानून समाजका अध्यक्ष श्री तिर्थमान शाक्यले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको कार्यक्रममा सम्बन्धीत मन्त्रालयका प्रतिनिधीले बागमती प्रदेशमा विद्यमान कानूनको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा जानकारी गराई यसभर्चुअल अन्तरक्रियात्मक बैठक सम्पन्न गरियो ।

बैठक संख्या: ६३
मिति: २०७७/७/६

छलफल एवं निर्णय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र फोरम अफ फिडरेशनको प्राविधिक सहयोगमा आयोजित क्षेत्रीय विकास सम्बन्धमा अष्ट्रेलियाको अनुभव सम्बन्धी अन्तरक्रिया अष्ट्रेलियन विज्ञ Mr. Jason Tabarias र फोरम अफ फिडरेशनका बरिष्ठ सल्लाहकार डा. सूर्य ढुङ्गेलले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको कार्यक्रममा सहभागी प्रतिनिधीले क्षेत्रीय विकास सम्बन्धमा अष्ट्रेलियाको अनुभव सम्बन्धमा जानकारी आदान प्रदान गराई यस भर्चुअल अन्तरक्रियात्मक बैठक सम्पन्न गरियो ।

बैठक संख्या: ६४
मिति: २०७७/१२/२६

छलफल एवं निर्णय:

१. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रि परिषद्को कार्यालय र आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयबाट प्राप्त आ.व. ०७७/७८ को दोस्रो चौमासिक प्रगति विवरणका सम्बन्धमा सामान्य छलफल भयो र थप अध्ययन पश्चात आगामी बैठकमा उक्त प्रगति विवरणका सम्बन्धमा समिक्षा एवं आवश्यक निर्णय गर्ने ।
२. प्रदेश मामिला समितिको वार्षिक प्रतिवेदन, २०७८ को सम्बन्धमा मिति २०७८ साल वैशाख मसान्तभित्र समिति समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने गरी माननीय राजेन्द्रमान श्रेष्ठको संयोजकत्वमा तपसिल बमोजिमको पाँच सदस्यीय वार्षिक प्रतिवेदन मस्यौदा उपसमिति गठन गर्ने निर्णय गरियो ।

तपसिल

१ मा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ	- संयोजक
२ मा. छिरिङ्ग दोर्जे लामा	- सदस्य
३ मा. राजकाजी महर्जन	- सदस्य
४ मा. सुरेन्द्र राज गोसाई	- सदस्य
५ मा. ज्ञानेन्द्र शाक्य	- सदस्य

बैठक संख्या: ६५

मिति: २०७८/०९/१५

छलफल एवं निर्णय:

१. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रि परिषद्को कार्यालय र आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयबाट प्राप्त आ.व. ०७७/७८ को दोस्रो चौमासिक प्रगति विवरणका सम्बन्धमा समिति र मन्त्रालयका सचिवहरु बीच समिक्षात्मक छलफल भयो र सो सम्बन्धमा मन्त्रालयहरुलाई तपसिलका विषयहरु कार्यान्वयनका लागि निर्देशन दिने निर्णय गरियो।

तपसिल:-

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

- क. प्रदेशमा शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी प्रदेश सरकारको हो तर हालसम्म पनि प्रहरी कर्मचारीहरुको प्रदेशमा समायोजन कार्य भइनसकेको अवस्था छ। यस्तो अवस्थामा विद्यमान शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने संयन्त्र प्रदेश सरकार भन्दा केन्द्रिय सरकारसंग नै बढी उत्तरदायी देखिन्छ। तसर्थ समस्या समाधान गर्न केन्द्रिय सरकारको ध्यानाकर्षण गर्न मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।
- ख. हाल विश्वव्यापी महामारीको रुपमा रहेको कोभिड १९ को प्रकोपबाट बागमती -प्रदेश पनि अछुतो हुन सकेन। यस महामारीलाई नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्न प्रदेश भित्रका सबै जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरुलाई आवश्यक जिम्मेवारी दिने हो भने निश्चयनै यस महामारीलाई सजिलै परास्त गर्न सकिन्छतसर्थ यस विपद् व्यवस्थापनमा प्रदेश सभाका , सदस्यहरुको प्रभावकारी भूमिका निर्धारण हुने ढंगको कार्यविधि निर्माणगरी कार्यान्वयनमा ल्याउन मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।
- ग. संघीय शासन प्रणाली अनुरूप प्रदेशको अधिकारलाई व्यवस्थित ढंगले कार्यान्वयन गर्नकोलागि बागमती प्रदेश सरकारलाई के-कति कानून आवश्यक पर्दछ सोको अध्ययन

गरी एक महिना भित्र यस समितिलाई विवरण उपलब्ध गराउन मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।

- घ. महामारी ,भुकम्प ,चट्याङ्ग ,बाढी ,पहिरो जस्ता विपदमा विपद व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनार्थ स्थानीय तहलाई प्रदेश सरकार मार्फत प्रदान गरिने रकमको अनुगमन तथा व्यवस्थापनमा सम्बन्धित प्रदेश सभाका सदस्य समेतको सक्रिय संलग्नता देखिने गरी कार्यविधि बनाइ लागू गर्ने। साथै त्यस्ता विपदले यस प्रदेशमा पारेको असरप्रति संबेदनशील भइ आगामी बजेटमा व्यवस्थित कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयनमा ल्याउने।
- ड. कानूनद्वारा प्रत्यायोजित नियम र कार्यविधि निर्माण गर्दा सकेसम्म निर्माण अगावै समितिसंग पनि परामर्श लिने व्यवस्था मिलाउने।

मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय:

- क. प्रदेश सरकारले विनियोजन गरेको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा बजेट खर्च उद्देश्यमूलक तथा प्रभावकारी बनाउन सम्बन्धित क्षेत्रका प्रदेश सभाका सदस्यहरूलाई समेत सक्रिय बनाउन आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागू गर्न निर्देशन दिने।
- ख. सरकारको आगामी कार्यक्रममा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको व्यवस्था गर्न ध्यानाकर्षण गर्ने।
- ग. संघीय शासन प्रणालीको उद्देश्य अनुरूप प्रदेश सरकारले आफ्ना नागरिकहरूप्रति गरिने सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित बनाउन स्थानीय तहका प्रतिनिधी तथा प्रदेश सभा सदस्यहरूको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने किसिमको कार्यविधि बनाइ लागू गर्ने।
- घ. समपुरक ,समानिकरण ,शसर्त र विशेष अनुदानका वितरणका सम्बन्धमा स्पष्ट कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउन निर्देशन गर्ने साथै स्थानीय तहको बजेट कार्यान्वयन र अन्य गतिविधिको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रदेश सरकारलाई पठाउनुपर्नेपठाएको खण्डमा अनुदान रोक्का गर्ने सम्मको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउन , निर्देशन गर्ने।
- ड. प्रदेश लोकसेवा आयोग बाहेकका संबैधानिक निकायको प्रगतिका सम्बन्धमा एक महिना भित्र समितिलाई प्रतिवेदन उपलब्ध गराउने।

२. विश्वव्यापी महामारीको रूपमा रहेको कोभिड- १९ को प्रकोप बागमती प्रदेशमा पनि डरलाग्दो रूपमा फैलिरहेको छ। बागमती प्रदेश भित्र महामारीको अवस्था कस्तो रहेको छ? रोगीको उपचारका सम्बन्धमा के कस्ता व्यवस्थापकीय कमजोरी रहेका छन्? यस महामारीलाई नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्न केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तहको भूमिका आदिका सम्बन्धमा अध्ययन गर्न संभव भएसम्म प्रदेश भित्रका सबै जिल्लामा सम्बन्धित जिल्लाका समितिका माननीय सदस्यले र समितिका सदस्य नभएको जिल्लामा माननीय सभापतिज्यूको संयोजनमा विवरण संकलन गरी एक महिना भित्र स्थलगत विवरण पेश गर्ने निर्णय भयो।

बैठक संख्या: ६६

मिति: २०७८/०२/१५

छलफल एवं निर्णय:

प्रदेश मामिला समिति, बागमती प्रदेश र International Republican Institute (IRI) Nepal को प्रविधिक सहयोगमा आयोजित प्रदेश मामिला समितिको तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन तथा प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धि अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा विज्ञ श्री सोम वहादुर थापाले प्रस्तुत गर्नुभएको कार्यपत्रमाथिको कार्यक्रममा सहभागी प्रतिनिधीले प्रदेश मामिला समिति लगायत अन्य विषयगत समितिहरुले पनि आफ्नो तस्रो वार्षिक प्रतिवेदन निर्माणको समयमा प्रतिवेदन लेखनकार्यलाई सहज एवं उद्देश्यमूलक बनाउने सम्बन्धमा जानकारी आदान प्रदान गराई यस भर्चुअल भर्चुअल अन्तरक्रियात्मक बैठक सम्पन्न गरियो।

बैठक संख्या: ६७

मिति: २०७८/०२/२०

छलफल एवं निर्णय:

- १ प्रदेश सभाको मिति २०७८/०२/१७ गतेको बैठकले समिति सदस्य थपघट सम्बन्धि गरेको निर्णय बमोजिम यस समितिमा थप हुनुभएका माननीय सदस्य श्री शालिकराम जम्कट्टेललाई स्वागत गरियो।
- २ प्रदेश मामिला समितिको तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन, २०७८ को मस्यौदा उपसमितिका संयोजक माननीय डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठद्वारा समितिमा हस्तान्तरण भएपश्चात प्रतिवेदनको मस्यौदा उपर सामान्य छलफल भयो र छलफलमा उठेका विषयवस्तु समेटेर प्रदेश सभाको आगामी बैठकमा समितिको वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्ने निर्णय गरियो।

परिच्छेद-४

समितिको मूल्याङ्कन एवं देखिएका समस्याहरू

४.१. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय संग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम मूल्याङ्कन

प्रदेश मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको रूपमा रहेको मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको कार्य जिम्मेवारी अन्तर्गत प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार २३ वटा बुँदामा समेटिएको छ। त्यस्तै संविधानको अनुसूचीमा भएको व्यवस्था अनुसार अनुसूची-६ मा प्रदेशको अधिकारका २१ वटा सूची, अनुसूची -७ मा संघ र प्रदेशको साझा अधिकारको सूची तथा अनुसूची -९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारका सूची रहेका छन्।

प्रदेश सरकारको तेस्रो वर्षको कार्यकाल व्यतित हुँदा सम्म पनि यस प्रदेशले ठोस रूपमा देखिने कार्य गर्न सकेको छैन। विगत वर्षहरू जस्तै यस वर्ष पनि संघ र प्रदेशको साझा अधिकारको सूची अन्तर्गत परेका विषयहरूमा समेत केन्द्रसँग समन्वय गरेर आफ्नो अधिकार क्षेत्र प्रभावकारी बनाउने तर्फ कुनै कदम चालेको पाँईदैन, स्थानीय तहसंगको साझा अधिकारको सूचीमा प्रदेशको अधिकार सुनिश्चित गर्न नसक्दा स्थानीय तहबाट प्राप्त हुनु पर्ने राजस्व समेत प्राप्त हुन सकेको छैन। संविधानलेनै प्रदेश सरकारलाई किटानी गरेर दिएको अधिकार समेत प्रयोग हुन सकेको छैन। प्रदेश सभाका सबै विषयगत समितिहरूले आ-आफ्नो कार्यक्षेत्र अन्तर्गतको भूमिका निर्वाह गरिरहेका छन्। विषयगत समितिले दिएका निर्देशन कार्यान्वयन गर्नु मन्त्रालयको बाध्यकारी दायित्व हुने गर्दछ। तर मन्त्रालयले दिएको कतिपय निर्देशन पालना नगर्ने तथा माग गरेका विवरण समेत उपलब्ध गराउन चासो नदिने गरेको छ।

समग्ररूपमा मन्त्रालयको कार्यहरूलाई बुँदागत रूपमा देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ।

१. यस वर्ष देखि प्रदेश लोकसेवा आयोगको स्थापना पश्चात विभिन्न तहका प्राविधिक तथा अप्राविधिक पदहरूको विज्ञापन गरी सार्वजनिक निकायहरूमा पदपूर्तिको थालनी गरेको छ।
२. सार्वजनिक क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारी एवं निर्वाचित पदाधिकारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्न ललितपुरको जावलाखेलमा प्रदेश र स्थानीय तहको पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्न सुशासन अध्ययन केन्द्रको स्थापना भई कार्य थालि भएको छ।
३. सङ्गठन व्यवस्थापन सर्वेक्षणबाट प्रदेश सरकार र स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारीहरूको अभिलेख व्यवस्थापन गर्न प्रदेश कर्मचारी अभिलेख केन्द्रको स्वीकृत गरी सञ्चालनको तयारी अवस्थामा रहेको।

४. उत्कृष्ट कार्य सम्पादन गर्ने प्रदेश कर्मचारीहरूलाई प्रदेश सरकार स्थापना दिवशको अवसरमा पुरस्कृत गरी कामप्रति उत्प्रेरित गर्ने कार्य गरिएको तथा कर्मचारीलाई कार्य विभाजन गरी कामको बाँडफाँड गरी कार्य जिम्मेवारी तोकिएको।
५. माननीय मुख्यमन्त्री र सम्बन्धित मन्त्रालयका मन्त्री बीच कार्य सम्पादन करार गरी अन्य पदाधिकारी बीचको ढाँचा तयार गरी सम्बन्धित मन्त्रालयमा पठाइएको तथा मुख्यमन्त्री तथा प्रदेश सचिव बीच कार्य सम्पादन करार गरी अन्य बीच गरिने सम्झौता तयार गरिएको।
६. प्रदेश सुशासन ऐन जारी गरी कार्यान्वयनमा रहेको।
७. प्रदेश भित्रका सबै जिल्लामा जिल्ला समन्वय समिति सहयोग कार्यक्रम र प्रदेश विकास कार्यक्रम अन्तर्गत प्रदेशका विभिन्न स्थानीय तहमा कार्यविधि अनुरूप बजेट हस्तान्तरण गरिएको।
८. व्यवस्थापन परीक्षण निर्देशिका तथा शासकीय सुधार तथा व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयनको क्रममा रहेको।
९. केन्द्रीय सरकारबाट प्रदेश सरकारमा समायोजन भइ आएका कूल कर्मचारी संख्या ३७६४ मा नबढ्ने गरी दरबन्दी हेरफेर सहितको सङ्गठन सर्वेक्षण गरी संरचना तयार गरी पद मिलान गरीएको।
१०. प्रदेश तथा स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरूको सम्पत्ति विवरण प्राप्त गरी संरक्षण तथा अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइने कार्य प्रक्रियामा रहेको।
११. छनौटमा परेका केही स्थानीय तहको मौजुदा ऐन र कानूनको समिक्षा गरिएको।
१२. प्रदेशका विभिन्न मन्त्रालय तथा निकायका सार्वजनिक खरिद सम्बन्धि कार्यमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई सो सम्बन्धी तालिम दिनेकाम सम्पन्न भएको।
१३. प्रदेश सरकारमा सूचना प्रविधिको प्रवर्द्धन गर्न ७ जना सूचना प्रविधि अधिकृत नियुक्त गरी सबै मन्त्रालयमा खटाइएको।
१४. प्रदेश सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धि अभिमुखिकरण कार्यक्रम चितवनमा सम्पन्न गरिएको।
१५. दोलखा, रामेछाप, सिन्धुली र सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा प्रमुख सचिवको नेतृत्वमा योजना कार्यान्वयन तथा प्रदेश सरकारको कार्यालयहरूबाट प्रवाह भएको सेवाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन एवं स्थानीय सरकार संग योजना तर्जमा तथा कार्यान्वयन सम्बन्धी कार्यक्रम भएको।
१६. मकवानपुरको राक्सिराङ्ग, कैलाश र मनहरी गाउँपालिकासंग प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारका कार्यक्रमको सम्बन्धमा प्रमुख सचिवको नेतृत्वमा अनुगमन भ्रमण सम्पन्न भएको।

४.२ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयसंग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम मूल्याङ्कन

प्रदेशको शान्ति सुरक्षाको मुख्य जिम्मेवारी रहेको आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयको जिम्मेवारी प्रदेश सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार ४२ वटा बुँदामा समेटिएको छ। नेपालको संविधानको अनुसूची ६ मा उल्लेखित प्रदेशको एकल अधिकारको सूची अन्तर्गत प्रदेश प्रहरी प्रशासन र शान्ति सुरक्षा तथा प्रदेश अनुसन्धान व्युरो जस्ता संवेदनशील कार्यहरूको मुख्य जिम्मेवारी तथा कानून निर्माण कार्यको समेत जिम्मेवारी तथा रेडियो, एफ.एम., टेलिभिजन सञ्चालन जस्ता विषयहरू यस मन्त्रालयको कार्य जिम्मेवारी अन्तर्गत समेटिएको भए तापनि प्रदेश प्रहरी स्थापना सम्बन्धी कार्य अगाडि बढ्न नसक्नु, प्रहरी कर्मचारीहरूको प्रदेशमा समायोजन कार्य भइसकेको छैन। यस्तो अवस्थामा विद्यमान शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने संयन्त्र प्रदेश सरकार भन्दा केन्द्रिय सरकारसंग नै बढी उत्तरदायी देखिन्छ। मन्त्रालयले समस्या समाधानतर्फ ध्यान दिन नसक्नु, बागमती प्रदेशभित्रका ११९ वटै पालिकामा रहेको विपद् व्यवस्थापनमा प्रदेश सरकार तथा प्रदेश सभाका सदस्यहरूको भूमिका सम्बन्धमा कुनै वैधानिक व्यवस्था नरहनु, सूचना तथा सञ्चारको क्षेत्रमा समेत अपेक्षित कार्य प्रगति हुन सकेको देखिँदैन।

यस मन्त्रालयसंग सम्बन्धित विषयहरूलाई देहाय वमोजिम बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

१. प्रदेश शान्ति सुरक्षा, अपराध अनुसन्धान, विशिष्ट व्यक्तिहरू लगायत महत्वपूर्ण भौतिक संरचनाहरूको सुरक्षा जस्ता महत्वपूर्ण कार्यहरू सम्पादन गर्ने प्रदेश प्रहरी सम्बन्धि कानून निर्माण सम्पन्न भइसकेको।
२. चालु आ.व. को विनियोजित बजेटमा ४६ वटा प्रदेश प्रहरी कार्यालय मध्ये २० वटा निर्माण सम्पन्न भइसकेको र बाँकिको काम ९०% सम्पन्न हुनु सुखद पक्ष हो।
३. ५ वटा पार्क छनौट भइ उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको पर्यटन विकास आयोजना मार्फत कार्यान्वयन भइरहेको।
४. काभ्रे र नुवाकोटमा आपतकालिन् गोदामघर निर्माणकोलागि बोलपत्र आह्वान भइ मूल्याङ्कनको चरणमा रहेको।
५. विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन भएको।
६. विपद् उद्धार सामाग्री खरिद गर्न बोलपत्र मूल्याङ्कन भइ सम्झौता भएको।
७. द्वन्द पिडित तथा विस्थापित परिवारकालागि सहायता वितरण लगायतका कार्यक्रम भएको।
८. प्रदेश अनुसन्धान व्युरो गठन, स्थापनाकोलागि ऐनको मस्यौदा तयार भएको।

९. चितवनको माडी र काभ्रेको धुलिखेलमा २५/२५ जना पत्रकारहरुकोलागि मल्टिमिडिया तालिम संचालन भएको।
१०. प्रदेश सूचना बैङ्क निर्माणको कार्य भइरहेको।
११. सञ्चार माध्यमहरुको अनलाइन दर्ता, नवीकरण, अभिलेखीकरण, प्रसारण इजाजतको लागि सफ्टवेयर निर्माणकार्य भइरहेको।
१२. सार्वजनिक सूचना केन्द्र निर्माणको प्रक्रियामा रहेको।

परिच्छेद-५ सुझावहरू एवं निष्कर्ष

५.१ निष्कर्ष:

विगत वर्षहरू भन्दा यस वर्ष समितिको विधायिकी कार्य र समितिको नियमनकारी कार्य सम्पादनमा केही कमी भएको देखिन्छ। यसका बावजुद समितिले यस अवधिमा १६ वटा बैठक वसी ३ वटा विधेयकको सम्बन्धमा समितिले दफावार छलफल, विभिन्न अन्तरक्रिया गरि समितिको सुझाव सहितको प्रतिवेदन सभामा पेश गरेको थियो।

प्रदेश सरकारको पहिलो कार्यकाल सकिन लगभग डेढ वर्षको अवधी बाँकि छ। प्रदेश सरकारले गर्नुपर्नेकाम धेरै बाँकि छ। काम कार्यवाही विकास निर्माणतर्फ अगाडि बढ्ने समयमा विश्वव्यापि रूपमा देखापरेको कोरोनाको पहिलो र दोस्रो लहरका कारणले सरकारको प्राथमिकता स्वास्थ्य संकट समाधान तर्फ मोडिनुपर्ने अवस्था आयो। यस्तो अवस्थामा समेत सरकारले यस आ.व.को लागि तय गरेका कार्यक्रमहरू यथावत सञ्चालनमा ल्याउनु, सँगसँगै कोरोना संग लड्नु यस अवधिका सकारात्मक पक्षको रूपमा लिन सकिन्छ।

प्रदेश सरकारको काम कार्यवाहीको निगरानी गर्ने क्रममा समिति जुनरूपमा चनाखो भएर लाग्नुपर्थ्यो त्यसो हुन सकेन। विद्यमान राजनितिक परिस्थिति तथा कोभिड- १९ को प्रकोपका बावजुत पनि प्रदेश सरकारका हरेक क्रियाकलापको अनुगमन तथा सकारात्मक र नकारात्मक कुराको लेखाजोखा गरी समितिले संविधान र प्रदेश सभा नियमावलीले तोकिदिएको अधिकार क्षेत्र भित्र रही सरकारको काम कारवाही तथा विधेयक निर्माणमा गहन सुझाव दिएर समिति मार्फत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेका छौं।

आगामी दिनहरूमा समेत प्रदेश सरकारका कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन मात्रै नभई संविधान र ऐन कानूनको कसीमा परीक्षण गरी सरकारको कार्यमा प्रभावकारिता ल्याउन समेत यस समितिले सहयोगी भूमिका खेल्ने छ।

५.२. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसंग सम्बन्धीत सुझाव:

१. संविधान प्रदत्त एकल अधिकारको सूचीका विषयहरूसंग सम्बन्धित बन्न बाँकी कानून निर्माण कार्य सम्पन्न गर्नेतर्फ अगाडि बढ्ने।

२. साझा अधिकारको सूची अन्तर्गत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसंग सम्बन्धित विषयहरूको सम्बन्धमा केन्द्र सरकारसंगको समन्वयमा कानून निर्माणमा अग्रसर हुने।
३. प्रदेश सरकारले गरेका निर्णयहरू प्रदेश सभाका सबै माननीय सदस्यहरूलाई ई-मेल मार्फत समयमानै जानकारी गराउने व्यवस्था मिलाउने।
४. प्रदेश सरकार मार्फत सम्पादन हुने सबै प्रकारका कार्यको सहजिकरण तथा अनुगमनको लागि प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा प्रत्यक्ष निर्वाचित माननीयको संयोजकत्वमा सबै सभानुपातिक प्रणालिवाट निर्वाचित माननीय समेत रहेको एक अनुगमन समिति गठन गर्ने।
५. प्रदेश सरकारले विनियोजन गरेको बजेट तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा बजेट खर्च उद्देश्यमूलक तथा प्रभावकारी बनाउन सम्बन्धित क्षेत्रका प्रदेश सभाका सदस्यहरूलाई समेत सक्रिय बनाउन आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागू गर्ने।
६. प्रदेश सरकारको आगामी कार्यक्रममा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको व्यवस्था गर्ने।
७. संघीय शासन प्रणालीको उद्देश्य अनुरूप प्रदेश सरकारले आफ्ना नागरिकहरूप्रति गरिने सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित बनाउन स्थानीय तहका प्रतिनिधी तथा प्रदेश सभा सदस्यहरूको प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने किसिमको कार्यविधि बनाइ लागू गर्ने।
८. समपुरक, समानिकरण, शसर्त र विशेष अनुदानका वितरणका सम्बन्धमा स्पष्ट कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने साथै स्थानीय तहको बजेट कार्यान्वयन र अन्य गतिविधिको प्रतिवेदन अनिवार्य रूपमा सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रदेश सरकारलाई पठाउनुपर्ने, नपठाएको खण्डमा अनुदान रोक्का गर्ने सम्मको व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याउने।
९. स्थानीय तहसंगको राजस्वको बाँडफाँटको कार्यको लागि स्थानीय तहसंग सहकार्य गर्ने गराउने,
१०. सभानुपातिक र प्रत्यक्ष निर्वाचित प्रदेश सभा सदस्यको विचमा विभेद नहुनेगरी नीति तथा कार्यक्रम बन्नुपर्ने।
११. सरकारी भौतिक सम्पत्तिको सुरक्षा तथा समुचित प्रयोगमा ध्यान दिनुपर्ने।
१२. आयोजना बैंक मार्फत आयोजनाको प्राथमिकिकरण गर्नुपर्ने साथै प्रदेशको विकास निर्माणका लागि आयोजना छनौट गर्दा आयोजना बैंक मार्फत गर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने।

१३. प्रदेशको स्थायी राजधानी तोकिएको अवस्थामा अस्थायी भौतिक संरचनामा खर्च नगरी मन्त्रालयहरूको आवश्यक गुरुयोजनाकासाथ स्थायी संरचना निर्माणतर्फ अगाडि बढ्नुपर्ने।
१४. केहि वैदेशिक प्रान्तीय सरकारहरूसंग औपचारिक छलफल तथा सम्बन्ध कायम गरी प्रदेशको समग्र विकासमा अनुभवको आदान प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउन पहल गर्ने।
१५. अभिलेख राख्ने तथा नियमन गर्ने कार्यालय नभएको कारण अभिलेखको सुरक्षा जोखिममा रहेको छ। त्यसकारण अभिलेख राख्ने कार्यालय स्थापना गर्नुपर्ने वा राष्ट्रिय अभिलेखालय संग सहकार्य गरी प्रदेशको अभिलेख सुरक्षित गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने।
१६. सुशासन कायम गर्नको लागि प्रभावकारी कदम चाल्नुपर्ने। नीतिगत भ्रष्टाचार नियन्त्रण तर्फ प्रभावकारी कदम चाल्नुपर्ने।
१७. जनमुखी तथा संघात्मक ढाँचाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने।
१८. कानून निर्माण, नीति नियम, कार्यविधि निर्माणका समयमा प्रशस्त छिद्रहरू राख्ने र प्वाल पार्ने प्रवृत्ति हावी छ। समस्याको समाधान होइन, जटीलतातिर लम्कने र काम हुनै नदिने स्थिति छ। सुशासनको भाषणमा होइन, कानून निर्माण र निर्भयका साथ कठोर कार्यान्वयनमा उभिनु पर्दछ।
१९. काममा हुने ढिलासुस्ति हटाउन प्रदेश सरकारको आफ्नै अनुगमनकारी निकाय हुनुपर्ने।
२०. एउटा ठेकेदारले निश्चित ठेक्का मात्र लिनपाउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने। कार्य सम्पादन प्रफर्मेन्स ८० प्रतिशत नभएका ठेकेदारले ठेक्का प्रक्रियामा भाग लिन नपाउने व्यवस्था मिलाउन पहल गर्नुपर्ने।
२१. विधेयकमा प्रस्तुत भए अनुसारका कार्यविधि, नियमावली, गठन आदेश, तोकिए बमोजिम भनिएका विषयहरू सभालाई जानकारी गराउनु पर्ने।
२२. मानव अधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धनका सम्बन्धमा प्रदेशको छुट्टै कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने।
२३. केन्द्र मातहतका सबै आयोगले गरेका काम, कार्यवाही तथा निर्णयको जानकारी प्रदेश सरकारले पाउने व्यवस्था मिलाउन केन्द्रसंग समन्वय गरी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा छुट्टै संयन्त्र निर्माण गर्ने।
२४. संघीय सरकारको स्वीकृति वमोजिम हुने द्विपक्षीय वा बहुपक्षीय सन्धि, सम्झौता वा सहमति गर्ने कार्यका लागि आवश्यक कानूनको निर्माण कार्य अगाडि बढाउने।

२५. सघ, प्रदेश, स्थानीय तथा अन्तर प्रदेश समन्वय सम्बन्धमा आवश्यक कार्ययोजना बनाउने। यसको लागि अन्तर प्रदेश समन्वय सम्बन्धी ऐन कार्यान्वयनकोलागि प्रदेशमा आफ्नो छुट्टै कार्ययोजना निर्माण गर्ने।
२६. प्रदेश निजामती सेवा गठन र व्यवस्थापन सम्बन्धमा आवश्यक कानून निर्माण कार्य अगाडि बढाउने।
२७. जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धि कार्यक्रमहरू ल्याउनु पर्ने।
२८. जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रदेश स्तरमा तालिम केन्द्र स्थापना गर्ने।
२९. प्रदेश सार्वजनिक सेवा र विकास निर्माण सम्बन्धी आवश्यक कार्य प्रभावकारी ढंगबाट अगाडि बढाउने।
३०. हाल विश्वव्यापि रूपमा देखापरेको कोरोना भाईरस (कोभिड-१९) को प्रभावकारी रोकथाम तथा नियन्त्रणमा प्रदेश सरकारका मन्त्रालयहरूलाई नियमित त्रिफिङ्ग तथा आपसि समन्वयकोलागि पहल गर्नुपर्ने।
३१. कोभिड- १९ को महामारी कुन चरणसम्म पुग्ने हो निश्चित छैन, तसर्थ प्रदेश भित्रका सबै जिल्लाहरूमा अक्सिजन सहितको आइसोलेशन सेन्टर स्थापनागरी जिल्ला अस्पतालहरूमा आइ.सि.यु. र भेन्टिलेटरको क्षमता बृद्धि गरिनुपर्ने।

५.३ आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयसंग सम्बन्धीत सुझावः

१. प्रदेश सरकारले निर्माण गरिसकेका कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा निर्माण हुन बाँकी कानूनहरूको निर्माणमा तिव्रता दिने,
२. सरकारबाट कोरोना रोकथाम सम्बन्धमा भएका भौतिक, आर्थिक लगायतका अन्य कार्यक्रमहरूमा समेत प्रदेश सभाका सदस्यहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
३. सेवा प्रवाह गर्ने सार्वजनिक निकाय तथा सामुदायिक स्थलहरूमा कोरोना रोकथाम सम्बन्धि सामाजिक दुरी कायम गर्ने तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धि कार्य गर्ने
४. शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने प्रमुख जिम्मेवारी प्रदेश सरकारको हो तर हालसम्म पनि प्रहरी कर्मचारीहरूको प्रदेशमा समायोजन कार्य भइनसकेको र यस्तो अवस्थामा शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने संयन्त्र प्रदेश सरकार भन्दा केन्द्रिय सरकारसंग नै बढी उत्तरदायी हुने हुनाले प्रहरी कर्मचारीहरूको प्रदेशमा समायोजन कार्य गर्न केन्द्रिय सरकारको ध्यानाकर्षण गर्ने।

५. विश्वव्यापी महामारीको रूपमा रहेको कोभिड-१९ को प्रकोपलाई नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्न प्रदेश भित्रका सबै जनप्रतिनिधी तथा कर्मचारीहरूलाई आवश्यक जिम्मेवारी दिइ महामारी व्यवस्थापन तथा नियन्त्रणमा प्रभावकारी भूमिका निर्धारण हुने ढंगको कार्यविधि निर्माणगरी कार्यान्वयनमा ल्याउने।
६. कोभिड- १९ को प्रकोपलाई नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्न वागमती प्रदेश सरकारको प्रभावकारी उपस्थिति देखिएन तसर्थ त्यसतर्फ ध्यान दिने। साथै उक्त महामारीको प्रभावकारी रोकथाम तथा नियन्त्रणमा प्रदेश सभाका माननीय सदस्यहरू र प्रदेश सरकारका मन्त्रालयहरूबीच अन्तर मन्त्रालय समन्वय गरी कार्य अगाडि वढाउनुपर्ने।
७. संघीय शासन प्रणाली अनुरूप प्रदेशको अधिकारलाई व्यवस्थित ढंगले कार्यान्वयन गर्नकोलागि वागमती प्रदेश सरकारलाई के-कति कानून आवश्यक पर्दछ सोको अध्ययन गरी आवश्यक कार्य गर्ने।
८. विपद व्यवस्थापनको लागि विपद जोखिमयुक्त स्थान र विभिन्न प्रकृतिका विपद्हरू जस्तै बाढी, पहिरो, चट्याङ्ग, हिमताल विष्फोट लगायतका जोखिमहरूको न्यूनीकरणको लागि प्रदेश भित्रका सबै जिल्लामा विपद सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम लगायत आवश्यक कार्य गर्ने।
९. प्रदेश भित्र हरेक वर्ष वर्षातको समयमा बाढी, पहिरो, चट्याङ्ग लयायतका प्राकृतिक विपद्हरूले ठूलो मात्रामा धनजनको क्षति गरिरहेको छ। तसर्थ प्रदेश सरकारले स्थानीय तहसंग समन्वय गरेर विपद व्यवस्थापनतर्फ समयमै ध्यान पुर्याउने।
१०. महामारी, भुकम्प, चट्याङ्ग, बाढी, पहिरो जस्ता विपदमा विपद व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनार्थ स्थानीय तहलाई प्रदेश सरकार मार्फत प्रदान गरिने रकमको अनुगमन तथा व्यवस्थापनमा सम्बन्धित प्रदेश सभाका सदस्य समेतको सक्रिय संलग्नता देखिने गरी कार्यविधि बनाइ लागू गर्ने। साथै त्यस्ता विपदले यस प्रदेशमा पारेको असरप्रति संवेदनशील भइ आगामी बजेटमा व्यवस्थित कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयनमा ल्याउने।
११. कानूनद्वारा प्रत्यायोजित नियम र कार्यविधि निर्माण गर्दा सकेसम्म निर्माण अगावै विषयगत समितिसंग पनि परामर्श लिने व्यवस्था मिलाउने।
१२. प्रदेशमा सार्वजनिक विदा सम्बन्धमा वार्षिक कार्यतालिका बनाई लागू गर्नुपर्ने।
१३. प्रादेशिक विपद् कोषको स्थापना र संचालन, तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान, विपद् जोखिम क्षेत्र नक्साङ्कन र वस्ती स्थानान्तरण सम्बन्धी कार्यहरूलाई प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्ने।
१४. विपद्को पूर्व तयारी र नागरिक सचेतना तथा तालिम कार्यक्रमहरू व्यापक रूपले नागरिक स्तरसम्म सहज पुग्ने गरी सञ्चालन गर्नुपर्ने।

१५. प्रदेश र स्थानीय निकायले सञ्चालन गर्ने विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि स्पष्ट कार्यविधि आउनुपर्ने।
१६. प्रदेश भित्रको सञ्चार व्यवस्थित गर्ने कार्यका लागि प्रदेश सञ्चार रजिष्ट्रारको कार्यालयमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने।
१७. प्रदेश स्तरमा रहेका कारागारहरूको अनुगमन गरि भएका समस्या पहिचान तथा सुधारका कार्यहरू गर्ने। भिमफेदीमा स्थापना गरिएको जस्तै महिला कारागारको व्यवस्था अन्य जिल्लामा कारागारहरूमा समेत गर्नुपर्ने।
१८. विपद् व्यवस्थापन कोष बाट गरिने खर्चको वितरण प्रणाली सहज, पारदर्शी र न्यायमूलक बनाउनुपर्ने।
१९. संघ संग समन्वयको लागि आवश्यक संरचना र कार्यविधि निर्माणको लागि पहल गर्नुपर्ने।
२०. प्रदेशका महत्वपूर्ण भौतिक संरचना र संवेदनशिल सार्वजनिक स्थल पहिचान गरी संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नुपर्ने।
२१. प्रदेश भित्रको अपराध अनुसन्धान, सूचना संकलन, नियन्त्रण सम्बन्धी आवश्यक संरचना र कार्यविधि निर्माण गर्नुपर्ने।
२२. अन्तर्राष्ट्रिय सिमाक्षेत्रमा हुने आपराधिक गतिविधिको सूचना संकलन र उपयोगको लागि आवश्यक रणनीति तयार गर्ने।
२३. सामुदायिक प्रहरी स्थापना र सञ्चालन सम्बन्धमा आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गर्ने।
२४. न्यायिक र अर्धन्यायिक निकायका फैसला कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्ययोजना तर्जुमा गर्नुपर्ने।
२५. सरकारी कामका लागि जग्गा व्यवस्थापन सम्बन्धी कानून निर्माणमा अगाडि बढ्नुपर्ने।
२६. प्रदेश सरकारले निर्माण गर्न लागेका पार्कहरूको आवश्यकता, माग, स्थान छनौट गर्ने प्रक्रिया, त्यसले दिने उपलब्धि वारेमा उचित कार्यविधि बनाई सोही अनुरूप कार्यगर्नुपर्ने।
२७. वर्षायाम शुरू भएको अवस्था छ, यस्तो अवस्थामा विपद् सम्भाव्य स्थानहरूको पहिचान गरी समयमै आवश्यक उद्धार तथा राहत रणनीति तयार गरी सोही अनुरूपको उद्धार तथा राहत कार्यका लागि चुस्त, दुरुस्त प्रशासनिक संगठन तयार पार्ने।
२८. स्थानीय तहले निर्माण गरेका कानूनहरूको अध्ययन गर्ने, विश्लेषण गर्ने र प्रदेश तथा संघीय कानूनसंग वाझिएको हदसम्म खारेज गर्न निर्देशन दिने तथा आफूले निर्माण गरेको कानून कार्यान्वयनमा आए नआएका अबलोकन गर्ने र निर्देशन दिने कार्य गर्नुपर्ने।

अनुसुची १

सुशासन विधेयक सम्बन्धी अध्ययन उप समितिको प्रतिवेदन, २०७७

पृष्ठभूमि:

प्रदेश मामिला समितिमा दफावार छलफलको लागि प्रदेश सभाले पठाएको सुशासन विधेयक सम्बन्धमा अध्ययन गरी सो विधेयकमा थप गर्नुपर्ने प्रवधानहरु, सुधार गर्नुपर्ने दफा तथा उप दफाहरुको सम्बन्धमा अध्ययन गरी सो को विवरण सहितको प्रतिवेदन समिति समक्ष पेश गर्न समक्ष पेश गर्न समितिको मिति २०७६।११।१९ गतेको बैठकले यस उपसमिति गठन गरेको थियो।

कार्यक्षेत्र:

प्रदेशभित्र सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयकका सम्बन्धमा अध्ययन तथा छलफल गरी सुझाव सहितको प्रतिवेदन समितिमा पेश गर्ने।

कार्यदेश:

उपसमितिले आवश्यकता अनुसार विज्ञ तथा सरोकारवाला संग छलफल, अन्तर्क्रिया तथा आवश्यक स्थानमा भ्रमण समेत गरि सुझाव संकलन गर्ने सक्ने।

उपसमितिको गठन:

समितिले प्रदेश सभा नियमावली २०७४ को नियम १५१ को उपनियम (३क) मोजिम देहायका माननीय सदस्य रहनेगरी यस उपसमितिको गठन भएको थियो।

समितिमा रहेन माननीय सदस्यहरु:

- मा. रीना गुरुङ्ग - संयोजक
- मा. केशव राज पाण्डे - सदस्य
- मा. छिरिङ्ग दोर्जे लामा - सदस्य
- मा. विशाल खड्का - सदस्य
- मा. डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ - सदस्य

उपसमितिवाट भएका कार्यहरु:

यस उपसमितिले हाल सम्ममा ५ वटा बैठक वसी सुशासन विधेको अध्ययन गरी विज्ञ, सरोकारवाला, समितिका माननीय सभापति, तथ उपसमितिका माननीय सदस्यहरु समेतको छलफलको आधार र अन्य प्रदेशका सरकारहरुले बनाएका विधेयक समेतको अध्ययनका आधारमा देहायवमोजिका सुभावहरु समितिमा पेश गर्ने निर्णय भयो।

विद्यमान विधेयकमा गर्नुपर्ने परिमार्जन:

१. शुशासन सम्वन्धि मापदण्ड उल्लेख गर्नुपर्ने तथा शुशासनको व्याख्या गर्नुपर्ने।
२. दफा ५ मा आयोग, बोर्ड ..... ऐन बनाएर गठन गर्नुपर्ने।
३. दफा ६ मा थप्नुपर्ने
क. सेवा ग्राहीहरुको पहुँच
ख. वजार नियन्त्रण, व्यवस्थापन तथा अनुगमन ।
४. दफा ७ मा थप्नुपर्ने
क. श्रम तथा रोजगारी
ख. उपभोक्ताको संरक्षण थप गर्नुपर्ने।
५. दफा १० मा प्रदेश सरकारलाई कानुनको मस्यौदा बनाई सरकार समक्ष पेश गर्नुपर्ने थप गर्नुपर्ने।
६. दफा ११ मा खण्ड ण. हटाउन पर्ने
७. दफा १२ मा खण्ड ड. हटाउन पर्ने
८. दफा १९ मा करारको आधार स्पष्ट हुनुपर्ने
९. दफा २५ को नागरीक वडापत्र क्षतिपुर्ति सहितको हुनुपर्नेसाथै उपदफा ६ मा क्षतिपुर्ति भराउने तथा थप गर्नुपर्ने।
१०. दफा २७ मा अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा अति सिमान्तकृत समुदाय थप गर्नुपर्ने।
११. दफा ३५मा निकायको ठाउमा तह हुनुपर्ने ।
१२. दफा ३७ को उपदफा १ को अन्त्यमा रहेको सक्ने छ, लाई पर्नेछ, थप गर्नुपर्ने।
१३. दफा ३४मा सल्लाहकारको योग्यता तोक्नुपर्ने

सुशासन विधेयकमा थप गर्नुपर्ने नयाँ दफाहरु

१) प्रदेश सरकारले प्रदेश सुशासन सूचकांक (Good Governance Index) बनाउनु पर्ने

२) कारवाहीको मापदण्ड १. कार्यालयको कुनै कामकारवाहीमा अनियमितता वा गम्भिर त्रुटी हुन लागेको थाहा पाउने कुनै कर्मचारी वा सरोकारवालाले त्यस्तो अनियमित काम हुनबाट रोक्न वा कुनै गम्भिर त्रुटी हुनबाट जोगाउने उद्देश्यले यस्तो कामकारवाही सम्बन्धमा कार्यलय प्रमुख समक्ष वा कार्यलय प्रमुखबाट यस्तो काम कारवाही हुन लागेको भए एक तह माथिको निकाय वा पदाधिकारी समक्ष वा दफा ३६ बमोजिम सुशासन व्यवस्थापन केन्द्र समक्ष उजुरी दिनस्कनै यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

२. उपदफा (१) बमोजिम अजुरी परेका कार्यलय प्रमुख वा सम्बन्धित पदाधीकारीले त्यस्तो उजुरी सम्बन्धमा तत्काल प्रारम्भिक छानविन गर्नु पर्ने ।

३. प्रारम्भिक छानविन गर्दा अनियमित काम कारवाही वा गम्भिर त्रुटी हुन लागेको देखिएमा तत्काल त्यस्तो कार्य गर्न रोकी सो सम्बन्धमा थप छानविन गर्न लगाउन सक्ने छ ।

४. उपदफा (२) र (३) बमोजिम छानविन गर्दा कुनै पनि अनियमित कार्य भएको देखिएमा आवश्यक कारवाहीको लागी सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउनु पर्ने छ ।

५. यस दफा बमोजिम उजुरी गरेकै आधारमा उजुरीकर्ता उपर कुनै कारवाही चलाईने छैन ।

६. यस दफा बमोजिम उजुरी सुन्ने पदाधिकारीहरुले उजुरीकर्ताको परिचय गोप्य राख्नुपर्ने छ र निजको सुरक्षाको सुनिश्चितता गर्नु पर्ने छ ।

(मातहतको कर्मचारीले समेत विभागिय प्रमुखलाई उजुरी गर्नसक्ने व्यवस्था गर्ने)

३) हेलो मुख्यमन्त्री कक्षको व्यवस्था : (१) विभिन्न मन्त्रालय, विभाग तथा कार्यालयका काम कारवाहीका सम्बन्धमा प्राप्त हुने विभिन्न किसिमका जनगुनासो र सुझावहरुको समयमै उचित सुनुवाई गरी सम्बोधन गर्न मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालयमा हेलो मुख्यमन्त्री कक्ष रहनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कक्षमा विपद, खोज, उद्धार, राहत, सार्वजनिक हित संग सम्बन्धित घटनाको वारेमा सूचना दिन वा सरकारी सेवाको प्रवाहमा देखिएका कमी कमजोरी र सेवा प्राप्त गर्ने क्रममा व्यक्तिले भोग्नुपरेका कठिनाईका वारेमा गुनासो वा सुझाव दिन सक्नेछन्।

(३) सर्वसाधारणले उपदफा (२) बमोजिमको गुनासो वा सुझाव मौखिक वा लिखित रुपमा वा टेलिफोन वा फ्याक्स वा अन्य विद्युतिय माध्यमबाट समेत दिन सक्नेछन्।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त गुनासो तथा सुभाब मनासिव रहेको पाइएमा त्यसको समुचित व्यवस्थापन गर्न मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले सम्बन्धित मन्त्रालय, विभाग वा कार्यालयलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

(छ) उपदफा (४) बमोजिम मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले दिएको निर्देशन यथाशिघ्र कार्यान्वयन गर्नु प्रत्येक मन्त्रालय, विभाग वा कार्यालयको कार्यालय प्रमुखको कर्तव्य हुनेछ।

(ट) उपदफा (५) बमोजिमको निर्णय कार्यान्वयन गरेको जानकारी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई दिनु पर्नेछ।

(ठ) उपदफा (४) बमोजिम मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले दिएको निर्देशन कार्यान्वयन नगरेमा त्यस्तो कार्यालय प्रमुखलाई सेवा समुहसँग सम्बन्धित कानून बमोजिम बभागीय कारवाही गरिनेछ।

(ड) नेपाल सरकार अन्तर्गतका प्रदेश तथा जिल्लास्तरका कार्यालय र स्थानिय तह अन्तर्गतका कार्यालयका काम कारवाहीका सम्बन्धमा प्राप्त हुन आएका गुनासा सनासिव देखिएमा मुख्यमन्त्रि तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले त्यस्ता गुनासा सम्बोधन गर्न सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्ने छ। र त्यस्तो निर्देशन पालना गर्नु सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ।

(९) उपदफा (८) बमोजिमको निर्देशन कार्यान्वयन नगरेमा मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले त्यस्तो कर्मचारी रपदाधिकारीलाई विभागीय कारवाही गर्न सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ।

(१०) प्रदेश सरकारले निर्देशिका जारी गरी हेलो मुख्यमन्त्रि कक्ष सञ्चालन सम्बन्धि अन्य आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ।

४) विद्युतिय सुशासन (ई गभरन्स) प्रणालिको उपयोग गर्न सकिने: (१) प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउन कुनै सेवालाई बढी भरपर्दो, सरल, सुलभ र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नकालागि विद्युतिय सुशासन प्रणालिको उपयोग गर्न सक्नेछ।

(२) विद्युतिय सुशासन प्रणालिको स्थापना र संचालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

५) सेवाग्राहीको प्रत्यक्ष उपस्थिति (डाईरेक्ट इन्टरफेस) बिना सेवा उपलब्ध गराउन सकिने: (१) प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने कुनै सेवाग्राही स्वयं कुनै सेवाग्राही स्वयं उपस्थित नभएतापनि निजको वा निजले उपलब्ध गराएको ठेगानामा उपलब्ध गराउन गरि सेवा प्रवाह गर्न सकिनेछ।

(२) सेवाग्राहीको प्रत्यक्ष उपस्थिति बिना सेवा उपलब्ध गराउन सम्बन्धि व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

६) जहाँ सेवा ग्राही त्याहा सेवा केन्द्रको अवधारणा बनाउन अनुरूप सहज ढंगले प्रदेश सेवा प्रवाह गर्नको लागि अहिले कायम रहेका मन्त्रालयगत डिभिजन, ज्ञान केन्द्र, लगाएतका निकायहरु बिघटन गरी १३ वटा जिल्लामा प्रदेश एकिकृत सेवा कार्यलय स्थापना गरिनुपर्छ । त्यसले अनावश्यक प्रशासनिक खर्च कटौती गर्छ भने प्रतक्ष जनताको निगरानी गरि सुशासन र पारदर्शीतालाई बलियो बनाउछ ।

रिना गुरुङ्ग

संयोजक

अनुसूची-२

समितिले सभामा पेश गरेका विधेयकको प्रतिवेदन

“अन्तर प्रदेश बासिन्दाको समान सुरक्षा, व्यवहार र सुविधा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक” सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०७७

अन्तर प्रदेश बासिन्दाको समान सुरक्षा, व्यवहार र सुविधा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वनेको विधेयक, यसपछि विधेयक भनिएको,

- (१) विधेयकको प्रस्तावनामा रहेको "प्रदेश सभाले" भन्ने शब्दावलीको अगाडी "बागमती प्रदेशको" भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (२) विधेयकको दफा ८ को उपदफा)२ मा (रहेको "जिल्ला अदालतले गरेको निर्यण" भन्ने शब्दावली पछाडी "चित्त नवुझेमा सो निर्यण" भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (३) विधेयकको दफा ९मा रहेको "वासिन्दालाई" भन्ने शब्दको अगाडी "स्थायी" भन्ने शब्द थप गर्ने।
- (४) विधेयकको दफा ९मा रहेको "कानूनमा भएको व्यवस्थाको अतिरिक्त प्रदेश सरकारले" भन्ने शब्दावली सट्टा "कानून बमोजिम" भन्ने शब्दावली राख्ने।

“प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्नबनेको विधेयक”सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०७७

प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, यसपछि विधेयक भनिएको,

१. विधेयकको प्रस्तावनामा रहेको "रोकथाम र नियन्त्रण" भन्ने शब्दावलीको पछाडी , "यातायात व्यवस्थापन" भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
२. विधेयकको दफा ७ को उपदफा र उपदफा (६)७ (को सट्टा देहायको उपदफा (६) र उपदफा(७) राख्ने।
"(६) जिल्लाभिन्न शान्ति सुरक्षा कायम गर्नको लागि मन्त्रालयले सम्बन्धित जिल्लाको प्रदेश प्रहरी परिचालन गर्न प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई निर्देशन दिन सक्नेछ र यसरी परिचालन गरेको अवस्थामा सम्बन्धित जिल्लाको प्रदेश प्रहरीले प्रमुख जिल्ला अधिकारीको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रही काम गर्नु पर्नेछ।
- (७) उपदफा (६) बमोजिमको प्रदेश प्रहरी परिचालन गर्नुपर्दा प्रमुख जिल्ला अधिकारीले प्रदेश मन्त्रालयको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रही काम गर्नु पर्नेछ। "
- (३) विधेयकको दफा ९ को उपदफा (२) मा रहेको "र दर्ज्यानी चिन्ह" भन्ने शब्दावलीको सट्टा, " दर्ज्यानी चिन्ह र प्रदेश प्रहरीको चिन्ह (लोगो)"शब्दावली राख्ने।
- (४) विधेयकको दफा ९ को उपदफा (४) को अन्तिममा रहेको "सरहको हुनेछ" भन्ने शब्दावलीको सट्टा "भन्दा कम हुने छैन"भन्ने शब्दावली राख्ने।
- (५) विधेयकको दफा १०मा रहेको दफाको क्रम संख्या "१०" लाई "१२"वनाई दफाक्रम मिलाउने।
- (६) विधेयकको दफा १० दफा क्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा १२ को उपदफा " को सुरुमा (ख) को खण्ड (९)महिला तथा"भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (७) विधेयकको दफा १० दफा क्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा १२ को उपदफा " मा रहेको (ख) को खण्ड (१०)भन्दा बढी" भन्ने शब्दावलीको पछाडी "समावेशी" भन्ने शब्द थप गर्ने।
- (८) विधेयकको दफा १२ मा रहेको दफाको क्रम संख्या "१२" लाई "१०"वनाई दफाक्रम मिलाउने।

- (९) विधेयकको दफा १२ दफा क्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा १० को उपदफा " वनाई (५) पछाडि रहेको उपदफाको उपदफाक्रम लाई (४)समितिका"भन्ने शब्दको सट्टा "समितिको अन्य"भन्ने शब्दावली राख्ने।
- (१०) विधेयकको दफा १५ को उपदफा १(मा रहेको "खुल्ला प्रतियोगिताद्वारा पदपूर्ति हुने पदमा पदपूर्ति समितिको सिफारिस बमोजिम नयाँ" भन्ने वाक्यांशको सट्टा "प्रदेश प्रहरी सेवाका विभिन्न पदमा"भन्ने वाक्यांश राख्ने।
- (११) विधेयकको दफा १६ को उपदफा १(मा रहेको "आधारभूत तालिम सम्पन्न भएपछि" भन्ने वाक्यांशको सट्टा "नियुक्ति लिएको मिति देखी लागु हुनेगरी"भन्ने वाक्यांश राख्ने।
- (१२) विधेयकको दफा २७ को खण्ड " मा रहेको (क)चार"भन्ने शब्दको सट्टा "पाँच"भन्ने शब्द राख्ने।
- (१३) विधेयकको दफा २७ को खण्ड " मा रहेको (ख)आठ"भन्ने शब्दको सट्टा "दश"भन्ने शब्द राख्ने।
- (१४) विधेयकको दफा २७ को खण्ड " मा रहेको (ग)चार"भन्ने शब्दको सट्टा "पाँच"भन्ने शब्द राख्ने।
- (१५) विधेयकको दफा ३० को उपदफा " मा रहेको (१)गर्न"भन्ने शब्दको सट्टा "गर्दा निजको कार्यसम्पादन स्तर, सिर्जनशिलता र लगनशिलता, चुनौती वा विशेष जिम्मेवारी वहन गरेको स्तर, सेवाग्राही एवं संगठन प्रतिको व्यवहार, कार्यालय र ईकाई संगको समन्वय समेतलाई आधारमानी"भन्ने वाक्यांश राख्ने।
- (१६) विधेयकको दफा ३४ को उपदफा मा (१)रहेको "तामिम"भन्ने शब्दको सट्टा "तालिम"भन्ने शब्द राख्ने।
- (१७) विधेयकको दफा ३७ को उपदफा " मा रहेको (४)बाह्र"भन्ने शब्दको सट्टा "दश"भन्ने शब्द राख्ने।
- (१८) विधेयकको दफा ४० को खण्ड " मा रहेको (क)मन्त्रालयको सिफारिसमा"भन्ने शब्दावली हटाउने।
- (१९) विधेयकको दफा ४० को खण्ड घ)पछि देहायको खण्ड थप गरी खण्डक्रम (ङ) मिलाउने।

"(ड) प्रहरी नायव निरिक्षक तथा प्रहरी सहायक निरिक्षक लाई प्रदेश प्रहरी कार्यालयको प्रहरी वरिष्ठ उपरिक्षकले"

(२०) विधेयकको दफा ४० को खण्ड (ड) खण्डक्रम मिलाउदा हुन आउने (च) मा "प्रहरी नायव निरिक्षकसम्म"भन्ने शब्दावलीको सट्टा"प्रहरी हवलदारसम्मका"भन्ने शब्दावली राखे।

(२१) विधेयकको दफा ४४ को उपदफा)३(को खण्ड (ठ) पछि देहायको खण्ड (ट) थप गरी खण्डक्रम मिलाउने।

"(ठ) महामारी र अन्य विपद् मा मृत्यू भएका शवको व्यवस्थापन। "

(२२) विधेयकको दफा ४५ को उपदफा)३(पछि देहायको उपदफा (५) र उपदफा (४) थप गरी उपदफाक्रम मिलाउने।

" (४) यस ऐन वमोजिमको प्रहरी कर्मचारीले अपराध अनुसन्धानको सिलसिलामा अन्य प्रदेशमा गई कुनै अभियुक्तलाई तत्काल पक्राउ गर्नु पर्ने भएमा सम्बन्धित प्रदेश प्रहरी कार्यालयको समन्वयमा र अपराधको अनुसन्धान गर्नु परेमा सम्बन्धित प्रदेशको सुरक्षा हेर्ने मन्त्रालय वा निकायसंग समन्वयगरी गर्नु पर्नेछ।

(५) अन्य प्रदेशको प्रहरी कर्मचारीले यस प्रदेशमा आई कुनै अभियुक्तलाई तत्काल पक्राउ गर्नु पर्ने वा अपराधको अनुसन्धान गर्नुपर्ने भएमा समेत उपदफा (४) वमोजिमकैप्रकृया अपनाउनु पर्नेछ। "

(२३) विधेयकको दफा ४५ को उपदफा)४(उपदफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने उपदफा " मा रहेको (६)वा)३"(को सट्टा),"३"(५) वा (४) ,(राखे।

(२४) विधेयकको दफा ४७ को उपदफा (१) को अन्तिममा रहेको "प्रदेश सरकारले तोके वमोजिम हुनेछ" भन्ने शब्दावलीको सट्टा "नेपाल प्रहरीका अधिकृत तथा जवानको भन्दा कम हुने छैन"भन्ने शब्दावली राखे।

प्रदेश भित्र सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक सम्बन्धी प्रतिवेदन,
२०७७

प्रदेश भित्र सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, यसपछि विधेयक भनिएको,

- (१) विधेयकको प्रस्तावनामा रहेको "प्रदेश सभाले" भन्ने शब्दावलीको अगाडी "बागमती प्रदेशको" भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (२) विधेयकको दफा १ मा रहेको "२०७६"को सट्टा "२०७७"राख्ने।
- (३) विधेयकको दफा ५ मा रहेको "आवश्यकता"भन्ने शब्दको पछाडी "र औचित्यता"भन्ने शब्द थप गर्ने।
- (४) विधेयकको दफा ७ को खण्डथप गरी खण्डक्रम (ग) पछि देहायको खण्ड (ख) " ,मिलाउने (४) रोजगारी सृजना",
- (५) विधेयकको दफा ७ को खण्ड (ग) खण्डक्रम मिलाउदा कायम हुनआउने खण्ड (घ) मा रहेको "उदारीकरण" भन्ने शब्द पछाडी "बजार व्यवस्थापन तथा अनुगमन" भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (६) विधेयकको दफा ७ को खण्ड (च) खण्डक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने खण्ड (छ) पछि देहायको खण्ड(ज) राखी खण्डक्रम मिलाउने।
(ज)"उपभोक्ताको हकहित संरक्षण",
- (७) विधेयकको दफा ११ को खण्ड (ग) मा रहेको "नीतिगत" भन्ने शब्दावली पछि "तथा कानूनी" भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (८) विधेयकको दफा २५ को दफा शिर्षकको सुरुमा "क्षतिपूर्ति सहितको"भन्ने शब्दावली थप गर्ने।
- (९) विधेयकको दफा २५ पछि देहायको दफा २६ थप गरी दफाक्रम मिलाउने,

"२६.प्रत्येक जिल्लामा कार्यालय रहने: (१) प्रदेश सरकारको सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय अन्तर्गत प्रत्येक जिल्लामा एउटा कार्यालय रहेनछ।

तर काठमाडौं उपत्यकामा एउटा कार्यालयमात्र स्थापना गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कुनै जिल्लाको कार्यालयलाई प्रदेश सरकारको विषयगत मन्त्रालय अन्तर्गतको कार्य समेत गर्नेगरी जिम्मेवारी तोक्न सकिनेछ।"

(१०) विधेयकको दफा २७ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा २८ को उपदफा" मा रहेको (२)बासिन्दालाई अन्य इलाकाका बासिन्दालाई भन्दा सहूलियत हुने गरी तोकिए बमोजिम"भन्ने वाक्यांशको सट्टा "बासिन्दा वा अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा अति सिमान्तकृत समुदायका सेवाग्राहीलाई सहूलियत हुनेगरी"भन्ने शब्दावली थप गर्ने।

(११) विधेयकको दफा ३१ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३२ को उपदफा (७) मा रहेको "/केन्द्रीय निकाय"भन्ने शब्दावली हटाउने।

(१२) विधेयकको दफा ३१ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३२को उपदफा (७) पछि देहायको उपदफा(८) राखी उपदफा क्रम मिलाउने।

"(८) गुनासो व्यवस्थापन कार्यकोलागी मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा हेल्पो मुख्यमन्त्री कक्ष स्थापना गरी सञ्चालनमा ल्याईनेछ"

(१३) विधेयकको दफा ३४ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३५ को उपदफा (४)पछि देहायको उपदफा (५) थप गर्ने

"(५) यस दफा बमोजिम हुने सल्लाहकारको नियुक्ति प्रदेश सरकार, मन्त्रिपरिषद्ले गर्नु पर्नेछ।"

(१४) विधेयकको दफा ३६ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३७ को दफा शिर्षकमा रहेको "निकायले"भन्ने शब्दको सट्टा "तहले"भन्ने शब्द राख्ने।

(१५) विधेयकको दफा ३७दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३८ को उपदफा (१) पछि देहायको उपदफा (२) थप गरेर उपदफाक्रम मिलाउने,

(२) प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने कुनै सेवालाई भरपर्दो, सरल, सुलभ र प्रभावकारी बनाउन विद्युतीय सुशासन प्रणालिको उपयोग गर्न सक्नेछ। "

- (१६) विधेयकको दफा ३८ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३९ को उपदफा (१) मा रहेको केन्द्रीय"भन्ने शब्द हटाउने।
- (१७) विधेयकको दफा ३८ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३९ को उपदफा (३) मा रहेको केन्द्रीय"भन्ने शब्द हटाउने।
- (१८) विधेयकको दफा ३८ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ३९ को उपदफा (४)मा रहेको केन्द्रीय"भन्ने शब्द हटाउने।
- (१९) विधेयकको दफा ४१ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ४२ को उपदफा(१)" मा रहेको तथा अन्य केन्द्रीय स्तरका सरकारी निकाय"भन्ने वाक्यांश हटाउने।
- (२०) विधेयकको दफा ४२ दफाक्रम मिलाउदा कायम हुन आउने दफा ४३ मा रहेको "कुनै"भन्ने शब्द पछाडि "कार्यालय वा"भन्ने शब्दावली थप गर्ने।

अनुसूची - ३

प्रदेश मामिला समितिले गरेको अन्तरक्रिया कार्यक्रममा प्रस्तुत भएको कार्यपत्रहरु:-

नेपालको विपद्को अवस्था, कानुनी व्यवस्था र प्रदेश सरकारको भूमिका

विषय प्रस्तोता:-

श्री सुर्य वहादुर थापा

विपद् भनेको के हो ?

कुनै पनि स्थानमा आपत्कालिन अवस्था सृजना भई जन वा धनको क्षतिको साथ जीवनयापन र वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्दछ भने त्यसलाई विपद् भनिन्छ। विपद् प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक गरि दुई किसिमका हुन्छन्।

प्राकृतिक विपद् भन्नाले हिमपात, असिना, हिमपहिरो, हिमताल, विस्फोटन, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो तथा भू-स्खलन, डुवान, खडेरी, आँधी हुरी, बतास, शीतलहर, तातो हावाको तहर, चट्याङ्ग, भूकम्प, ज्वालामुखी विस्फोट, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतिक प्रकोपबाट उत्पन्न जुन सुकै विपद् भन्ने बुझिन्छ।

गैर प्राकृतिक विपद् भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, सुक्ष्म जीवणु, आतङ्क, पशु तथा चराचुरुङ्गीमा हुने फलु, प्यान्डामिक फलु, सर्पदंश, जनावर आतङ्क, खानी, हवाई, सडक, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्याँस, रसायन वा विकिरण चुहावट, ग्याँस विस्फोटन, विषाक्त खाद्य सेवन, वातावरणिय प्रदुषण, वन विनास वा भौतिक संरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैर प्राकृतिक प्रकोपबाट उत्पन्न हुने जुनसुकै विपद् भन्ने बुझिन्छ।

नेपालमा विपद्को अवस्था

नेपालको भौगोलिक सामाजिक र आर्थिक अवस्थाले गर्दा विभिन्न प्रकोपका कारण सृजित हुने विपदले गर्दा हरेक वर्ष नेपालले ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति व्यहोर्दै आइरहेको छ। विपद्का कारण नेपालको विकासको प्रक्रियामा समेत ठूलो क्षति हुन पुगिरहेको छ। विशेषत नेपालले हरेक साल बाढी, पहिरो, आगलागी, चट्याङ्ग, हावाहुरी, शीतलहर, हिमपात, महामारी, सडक दुर्घटना जस्ता विपद् कारण ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति व्यहोर्नु परिरहेको छ।

यसको अलवा लामो समयको अन्तरालमा आउने भूकम्पका कारण झनै ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति हुने गरेको छ। विश्व परिदृश्यमा नेपाल विपद् जोखीम संबेदनशिल २० औं स्थानमा, जलवायु परीवर्तनको जोखीम हिसावले चौथौं स्थान, भूकम्पीय जोखीममा एघारौं स्थान, बाढीजन्य जोखीममा तीसौं स्थान र भूकम्पीय जोखीमको कारण खतरामा रहेका विश्वका २१ शहर मध्य काठमान्डौं पहिलो र सडक दुर्घटनाको कारण मृत्यु हुनेमा नेपाल ५० औं स्थानमा रहेको छ।

विपद् पछिका आवश्यकता आँकलन प्रतिवेदन अनुसार भूकम्पबाट ७ खर्ब ६ अर्ब रुपियाँ बराबरको क्षति भएको थियो। हाम्रो जस्तो गरिब मुलुकको लागि यति ठूलो मात्रामा आर्थिक नोक्सानी हुनु भनेको बहुतै गम्भिर विषय हो। यस्ता विपद्का घटनाले हाम्रो विकासका प्रक्रियालाई नै पछाडि धकेली दिने गरेकोछ।नेपाल उच्च भूकम्पीय जोखिमको अवस्थामा रहेको छ। कुनै पनि समयमा भूकम्प जान सक्दछ। हामीले निर्माण गरेका भौतिक संरचनाहरू पनि कमजोर अवस्थामा रहेका छन्। २०७२ सालको जस्तै भूकम्प गएमा फेरी पनि ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति हुन सक्दछ।

अहिले विश्व भरिनै फैलिरहेका कोभिड-१९को संक्रमण नेपालमा पनि तिब्र रूपमा फैलिरहेको छ। संक्रमणको रोगथाम, उपचार र नियन्त्रणका लागि तिब्र प्रयासहरू भए पनि पर्याप्त हुन सकेका छैनन। यसको थप संक्रमण फैलिन नदिनको लागि नेपाल सरकारले २०७६ साल चैत ११ गते देखि शुरु गरेको लकडाउन हालसम्म पनि पूर्ण तथा आंशिक रूपमा गर्दै आएको छ। अन्य मुलुकमा जस्तै नेपालमा पनि बृहत्तर रूपमा संक्रमण फैलिएला भन्ने डरले आमजनता त्रासमा रहेका छन्। सरकारको तर्फबाट थप संक्रमण फैलिन नदिनको लागि पहल भईरहेता पनि पर्याप्त हुन सकिरहेका छैन। कोभिड-१९ का कारण सामाजिक तथा आर्थिक विकासका क्षेत्रमा समेत ठूलो असर परिरहेको छ। गरिबी, बेरोजगारी र विविध मानसिक तनावका कारण आत्म हत्या गर्नेहरूको संख्या बढिरहेको छ। नेपाल प्रहरीको प्रतिवेदन अनुसार यहि बन्दाबन्दी अवधिमा चैत्र र वैशाख महिनाको ६० दिनको अवधिमा १०६१ जनाले आत्महत्या गरि दैनिक करिब १७ जनाको मृत्यु भईरहेको छ। आत्महत्याले पारिवारिक तथा सामाजिक शान्ति र व्यवस्थालाई खलल पुऱ्याइ आश्रित परिवार सडकमा आउने खतरा बढ्दै गएको छ। यो संख्या कोभिड-१९ को कोरोना भाइरसबाट मर्नेको संख्या भन्दा बढी रहेको छ।

बागमती प्रदेशको विपद्को अवस्था

बागमती प्रदेशका १३ जिल्ला र ११९ वटा स्थानीय तहहरूमा करीब ५५ लाख मानिस बसोबास गर्छन् जुन राष्ट्रिय जनसंख्याको २०.८७ प्रतिशत हो। भूगोल अनुसार प्रदेशलाई हिमाल, पहाड र भित्री मधेश गरी ३ वटा क्षेत्रहरूमा विभाजन गर्न सकिन्छ। यस प्रदेशको करीब २३ प्रतिशत भूभाग कमजोर चुरे क्षेत्रमा पर्दछ।

चुरे क्षेत्रमा वर्षेनी भूक्षय, पहिरो र तीव्र बाढी हुने गर्दछ। कोशी, बागमती, कमला र नारायणी यस प्रदेशका प्रमुख नदीहरू हुन्। यी नदीहरूले वर्षेनी मनसूनको समयमा बाढी र कटानको समस्या निम्त्याउँछन्।

सन् १९७१ देखि २०१८ सम्मको ४८ वर्ष को अवधिमा बागमती प्रदेशमा १५,००० भन्दा बढी व्यक्तिहरूले विपद्का कारण आफ्नो ज्यान गुमाएका छन्। उच्च मृत्यु दरको अलावा, उक्त अवधिमा ३५,००० भन्दा बढी व्यक्तिहरू घाइते भएका छन् भने लगभग ७,००,००० प्रभावित बनेका छन्।

२०७२ को भूकम्पमा यो प्रदेश सबैभन्दा बढी प्रभावित हुन पुगको थियो। यस प्रदेशका १३ जिल्लाहरूमध्ये नौ जिल्ला पहिरोको उच्च जोखिममा, पहाडी भाग पहिरो र भूक्षयको जोखिममा छ भने चुरे क्षेत्र भूक्षय, पहिरो, तीव्र बाढी, खडेरी, आगलागी र महामारीको जोखिममा रहदै आएको छ।

हिमाली क्षेत्रमा हिमपहिरो र हिमताल विस्फोटन बाढीको खतरा छ। यस प्रदेशको पुरै भूभाग सक्रिय भूकम्पीय क्षेत्रमा पर्ने हुनाले पहाडी र हिमाली क्षेत्रका बस्तीहरू उच्च भूकम्पीय जोखिममा छन्।

जलवायु परिवर्तनका कारण आँधीबेहरीको आवृत्ति र तीव्रतामा बृद्धिले गर्दा नेपालमा चट्याङ्गको जोखिम अझ बढ्ने सम्भावना छ। तथ्याङ्क हेर्दा नेपालमा बाढीबाट भन्दा चट्याङ्गबाट बढी मानिसहरू मरेको देखिन्छ।

विगत १० वर्षमा बागमती प्रदेशमा चट्याङ्गबाट मात्रै २३१ जनाले ज्यान गुमाएको र ६२३ जना घाइते भएको देखिन्छ। बागमती प्रदेशमा मकवानपुर जिल्ला चट्याङ्गबाट सबैभन्दा प्रभावित जिल्ला हो जहाँ विगत ५ वर्षमा ५४ जनाले ज्यान गुमाएका र २४५ जना घाइते भएका थिए।

सिन्धुली, काभ्रेपलाञ्चोक, दोलखा, सिन्धुपाल्चोक, नुवाकोट र धादिङ्ग जिल्लाहरू पनि चट्याङ्गबाट धेरै नै प्रभावित छन्। पशुहरूको चट्याङ्गबाट हुने मृत्युदर मानिसहरूको भन्दा उच्च छ। मानिसहरू भन्दा पशुहरू चट्याङ्गबाट मर्ने सम्भावना पाँच गुणा बढी हुन्छ।

अनियोजित शहरीकरण, नदी किनाराको अतिक्रमण, पर्याप्त ढल निकास प्रणालीको अभाव र जनसंख्या बृद्धिले शहरी क्षेत्रहरूमा बाढीको समस्या बढाएको छ। बागमती प्रदेशमा विगत १० वर्षमा बाढीको कारण १०६ जनाले ज्यान गुमाएका थिए भने ३३ जना घाईते भएको देखिन्छ। विगत १० वर्षमा यस प्रदेशमा आगलागीका कारण १७० जनाले ज्यान गुमाएको र ४४६ जना घाईते भएको देखिन्छ।

विगत १० वर्षमा बागमती प्रदेशमा भारी वर्षाको कारण १३ जनाले ज्यान गुमाएको र ३६ जना घाईते भएको देखिन्छ। हिमपात तथा हिमपहिरो बागमती प्रदेशका हिमाली क्षेत्रका जिल्लाहरू हिमपात र हिमपहिरोबाट प्रभावित छन्।

यी माथि उल्लेखित तथ्याङ्कहरूले बागमती प्रदेश विपद्का अति जोखिम, संकटासन्न र संवेदनशील अवस्थामा रहेको छ भन्ने कुराको पुष्टि गर्दछ।

विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कानूनी व्यवस्था

दैवी प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९ कार्यान्वयन भए सँगै नेपालमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी संस्थागत कार्यको थालनी भएको थियो। यस ऐनले गृह मन्त्रालयलाई विपद् पश्चातको उद्धार तथा राहत मार्फत जनधनको सुरक्षा गर्ने कार्यको समन्वय गर्न केन्द्रीय निकायको रूपमा स्थापित गऱ्यो। यसै गरी अन्य मन्त्रालय, विभाग, प्रतिष्ठान, विकास साझेदार, संयुक्त राष्ट्र संघीय निकाय, अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय सहयोग निकायहरू, गैर सरकारी संस्थाहरू र नागरीक समाजलाई सहयोगीको रूपमा तय गऱ्यो। ऐनले नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्न केन्द्रीय स्तरमा केन्द्रीय दैवी प्रकोप उद्धार समिति र समन्वय एवं कार्यान्वयनका लागि क्षेत्रीय, जिल्ला र स्थानीय स्तरमा दैवी प्रकोप उद्धार समितिहरू गठनका लागि अधिकार प्रदान गरेको थियो।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा २(न) ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार भित्र विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सबै चरणका कार्यहरू समावेश गरेको छ। यस ऐनले राष्ट्रिय भवन संहिता तथा मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण अनुमति, अनुगमन र नियमनका सम्बन्धी कार्यहरूका साथै सुरक्षित बस्ती विकास सम्बन्धी नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, नियमन र मूल्याङ्कन आदि कार्यलाई समेत गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार भित्र समेटेको छ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४

विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा क्रियाशील संघसंस्था र अभियन्ताहरूको लामो समयदेखिको निरन्तर वकालत र पैरवी र संघीय सांसदहरूको प्रयासका फलस्वरूप अधिकारमुखी अवधारणामा आधारित भई विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ तर्जुमा भई

लागू भएको छ। नेपालमा आएको गोर्खा भूकम्प, २०७२ ले यस ऐनलाई जारी गराउन एक महत्वपूर्ण दवावको रूपमा काम गरेको थियो।

यस ऐनले नेपाल सरकार, प्रदेश र स्थानीय तहलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि योगदान गर्न केही महत्वपूर्ण अवसर प्रदान गर्नुको साथै काम, कर्तव्य र अधिकारहरू तोकी तहगत भूमिकालाई स्पष्ट समेत पारेको छ। जस अनुसार नेपाल सरकारले विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद्, प्राधिकरण, कार्यकारी समिती र विषयगत मन्त्रालयहरू, प्रदेश सरकारले प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद् र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यसमिति र जिल्ला तहमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय तहमा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको आ-आफ्नो भूमिकालाई प्रष्ट पारेको छ।

प्रधानमन्त्रीका अध्यक्षतामा गठन हुने विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन परिषदलाई राष्ट्रिय नीति तथा योजनाको स्वीकृति, नियन्त्रण र प्रदेश तथा पालिकालाई मार्गदर्शन र कार्यकारी समिति र प्राधिकरणलाई नियन्त्रण तथा निर्देशन गर्ने मुख्य काम कर्तव्य र अधिकार रहेको छ। त्यस्तै प्रदेशको मुख्य मन्त्रिको अध्यक्षतामा गठन हुने प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषदले प्रादेशिक नीति र योजना तयार गरि प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिलाई मार्गदर्शन तथा निर्देशन गर्ने अधिकार रहेको छ।

गृहमन्त्रीको अध्यक्षतामा गठन हुने कार्यकारी समितिको नीति र योजना तर्जुमा कार्यान्वयन र प्राधिकरणको परिचालन, श्रोत व्यवस्थापन, अन्य निकायसंग समन्वय, जोखिम नक्साङ्कन र जोखिमयुक्त वस्ति स्थान्तरण गर्ने मुख्य काम रहेको छ भने प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिको मुख्य काममा पूर्वतयारी, विशेष उद्धारमा समन्वय, जोखिम न्यूनीकरण पुनर्लाभ समेतका प्रदेशको कानूनले तोकेवमोजिम अन्य कार्य गर्न अधिकार छ। प्रदेश स्तरमा आन्तरिक मामिला सवन्धि हेर्ने मन्त्रीको अध्यक्षतामा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिको गठन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। साथै प्रदेश कार्यकारी समितिको काम कर्तव्य अधिकार समेत तोकेको छ।

प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा गठन हुने जिल्ला विपद् जोखिम व्यवस्थापन समितिको प्रतिकार्य केन्द्रीत कार्य, सुरक्षाकर्मी परिचालन, खोज तथा उद्धार र राहत कार्यमा जोड, आश्रयस्थलको संचालन, जिल्ला स्थित विषयगत निकाय र स्थानीय तहसंगको समन्वयको कार्य गर्ने अधिकार रहेको छ। पालिकाको प्रमुख वा अध्यक्षतामा गठन हुने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको स्थानीय विपद् व्यवस्थापनका लागि मापदण्ड निर्माण गर्ने, जोखिम न्यूनीकरण, प्रतिकार्य, विपद् प्रभावितको परिचयपत्र, क्याम्प सञ्चालन, पुनर्लाभ, पुनस्थापना र गैर सरकारी तथा नीजि क्षेत्रको अनुगमन समेतका मुख्य कार्य गर्ने अधिकार स्थानीय पालिकाको रहेको छ।

विपद् व्यवस्थापको मुख्य कार्यकारी भूमिका रहेको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण कानून निर्माण भएको दुई वर्ष पछि २०७६ सालमा आएर गठन भइ कामको सुरुवात हुन खोजि रहेको देखिन्छ। यद्यपी उक्त प्राधिकरणले के कसरी आफ्नो कार्यहरू अगाडी बढाउने छ भनेर हेर्न भने बाकी नै रहेकोछ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन रणनीतिक कार्ययोजना: २०७५-२०८७

ह्योगो कार्यढाँचाको सिकाइ, कमी कमजोरी को पहिचान र भावि चुनौतीलाई सामना गर्ने उदेश्यले तेश्रो संयुक्त राष्ट्रिय विश्व सम्मेलबाट पारित विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि सेन्डाई कार्यढाँचा (२०१५-२०३०) विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विश्व समुदायका लागि नै एउटा अन्तर्राष्ट्रिय मार्गदर्शन गर्ने विश्वव्यापी दस्तावेज हो।

यसैलाई आधारमानि पछिल्लो पटक २०७२ सालको विनाशकारी भूकम्प र २०७१ र २०७४ को बाढीमा भोग्नु परेको पीडा र अन्य विपद्हरूको तथ्य तथ्यांक अनुभवबाट हामीले सिकेका पाठहरू कार्ययोजनाका हाम्रा व्यावहारिक मार्गदर्शन भएको कार्ययोजनामा उल्लेख छ।

रणनीतिक कार्ययोजनाका हरेक प्राथमिकता प्राप्त कार्य अन्तर्गत अल्पकालीन (सन् २०१८-२०२०), मध्यकालीन(सन् २०१८-२०२५) र दीर्घकालीन (सन् २०१८-२०३०) रणनीतिक क्रियाकलापहरू संघ प्रदेश तथा स्थानीय सरकार र तिनका सरोकारवाला सम्बद्ध निकायहरूबीचको आपसी सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा सञ्चालन गर्नुपर्ने प्रस्ताव गरिएका छन्।

यसरी रणनीतिक कार्ययोजनाले लिएका चारवटा प्राथमिकताका क्षेत्र, अठार कार्यहरू र २७२ वटा तिनको रणनीतिक क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट विपद् जोखिम न्यूनीकरणको राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्नमा योगदान पुऱ्याउनु संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारका लागि चुनौती रहेको छ।

बागमती प्रदेशको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐनमा भएका व्यवस्थाहरू

प्रदेश स्तरिय विपद् व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न र गराउनका लागि र सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्तिहरूको सुरक्ष गर्नका निमित्त बागमती प्रदेश सभाले प्रदेश विपद् व्यवस्थापन ऐन २०७५ स्वीकृत गरि लागु गरिएको छ।

उक्त ऐनको परिच्छेद- २ मा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन निर्देशक समितिको गठनको व्यवस्था गरिएको छ।

समितिलाई विपद्को प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नको लागि यस ऐनको सीमामा रहेर नीतिहरू बनाउने, योजना तथा निर्देशिकाहरू बनाउने अधिकार हुने व्यवस्था छ।

परिच्छेद -३ मा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशन कार्यान्वयन तथा विपद् व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नको लागि आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रीको अध्यक्षतामा कार्यकारी समितिको गठन हुने व्यवस्था गरेको छ।

प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र अन्तर्गतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्यको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी सोको वार्षिक प्रतिवेदन प्राधिकरण मार्फत परिषद्मा पठाउनु पर्ने व्यवस्था छ।

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालयले विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद् सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्न र सल्लाह सुझाव उपलब्ध गराउनका लागि भुगर्भ विज्ञ, विशेषज्ञ, चिकित्सक, विपद् व्यवस्थापन, विज्ञ वातावरण विज्ञको पूर्वाधार विज्ञ रहेको बढीमा पाँच सदस्य विशेषज्ञ गठन गर्न सक्ने व्यवस्था पनि गरेको छ।

यसै गरि परिच्छेद - ४ मा विपद् व्यवस्थापन कोषको समेत स्थापना गरिएको छ।

परिच्छेद - ५ मा जिल्ला तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति सम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ। दुवै समितिले ऐन बमोजिम तोकिएको आ—आफ्नो कार्यहरू गर्ने छन्। यसको अलवा प्रदेश समितिबाट स्वीकृत नीति, योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नु पर्ने छ। यसको साथै समितिले प्रत्येक आर्थिक बर्षमा गरेको कामको विवरण सहित वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरि प्रदेश स्तरिय विपद् व्यवस्थापन कार्यकारी समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ।

विपद् व्यवस्थापन कार्यान्वयनमा देखिएका केही अन्तरहरू:

प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय तहहरूमा सहकार्य, समन्वय, सुचना प्रवाहमा देखिएका केही अन्तरहरू निम्न बमोजिम रहेको देखिन्छ।

१. स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा सम्बन्धित नगरपालिका वा गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका संघिय तथा प्रदेश स्तरका माननिय सांसदहरूको सहभागिता जनाउने खालको व्यवस्था नभएको।
२. जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमा पनि सो क्षेत्रका संघिय सांसद र प्रदेश सांसदको सहभागिता रहने व्यवस्था नभएको।

३. स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण सहितको वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरि प्रदेश स्तरको विपद् व्यवस्थापन कार्य समिति र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमा पेश गर्ने बाहेक अरु खालको योजना कार्यान्वयन, सहयोग, सहजीकरण, समन्वय तथा सुचना आदान-प्रदान गर्ने संयन्त्रको व्यवस्था भएको देखिएन।
४. संघिय ऐन वमोजिम परिच्छेद - ७ धारा १६ को (२) को (फ) मा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकारमा उद्धार तथा राहत कार्यक्रमको प्रगति विवरण प्राधिकरणमा पठाउने भनेको छ तर त्यो सुचना तथा जानकारी प्रदेश समितिमा पठाउने सम्बन्धि व्यवस्था नभएको पाइयो।
५. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन अनुसार प्रदेशमा मुख्यमन्त्रीको अध्यक्षतामा विपद् व्यवस्थापन परिषद गठन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। सो वमोजिम वागमती प्रदेशमा मुख्यमन्त्रीको अध्यक्षतामा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन निर्देशक समितिको गठन गरिएको छ। उक्त निर्देशक समितिमा प्रदेश भित्रका जिल्ला समन्वय समिति, नगरपालिका र गाउँपालिकाको अध्यक्षको पदेन सहभागिता हुने व्यवस्था देखिएन।
६. प्रदेश स्तरमा रहेका सुरक्षा निकाय र प्रमुख जिल्ला अधिकारीको पनि सहभागिताको व्यवस्था गरेको देखिएन। जुन कुरा समन्वय र सहकार्यका लागि अति नै आवश्यक रहको छ। प्रदेश मुख्यमन्त्रीको केन्द्रिय विपद् व्यवस्थापन परिषदमा पदेन सहभागिता रहँदा समन्वय र सहकार्यको लागि सहयोग पुगिरहेको देखिन्छ।
७. विपद् जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन कोषलाई दिगो बनाउन हरेक विकासका आयोजनामा वार्षिक बजेट विनियोजन गर्दा निश्चित अंक कम्तिमा १ प्रतिशत विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कोषमा जम्मा हुने गरि बजेट विनियोजन गरिनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी उक्त कोषको बजेटलाई विपद् पूर्व तयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा विशेष प्राथमिकताका साथ खर्च गर्नु उपयुक्त हुने।
८. विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि वार्षिक बजेट विनियोजन गर्ने समयमा निश्चित आधार र मापदण्ड तोकेर सोको आधारमा आवश्यक बजेट विनियोजन गर्ने व्यवस्था हुँदा उपयुक्त देखिन्छ। यस्तो प्रक्रिया अपनाउदा व्यवहारिक, औचित्यपूर्ण, बैज्ञानिक र पारदर्शि हुने।
१२. विपद् व्यवस्थापनको काममा दोहोरपना हुन नदिनका लागि र विभिन्न संघ संस्था र कार्यालयहरू बीच सहकार्य समन्वय र साझेदारी र प्रभावकारी सूचना प्रवाहका लागि एकद्वार प्रणाली कायम गर्ने व्यवस्था गरिनुपर्ने।

प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन लागि गनुपर्ने कामहरू

१. संघीय ऐनमा व्यवस्था भए अनुसार प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद गठन गरी संघिय ऐनसंग नाममा एकरूपता एवं सामन्जस्यता गर्दा उपयुक्त हुने।
२. प्रभावकारी समन्वय र सहकार्यमा सहयोग पुगोस भन्नाका लागि लागि विपद् व्यवस्थापन निर्देशक समितिमा प्रदेश भित्रका नगर तथा गाउँपालिका अध्यक्षहरू, जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख तथा पालिकाकाका प्रमुखलाई पदेन सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने।
२. आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा संघ तथा प्रदेशका सांसदहरूको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिमा सम्बन्धित क्षेत्रको संघिय र प्रदेश सभाको सांसदलाई स्थायी आमन्त्रित सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्ने व्यवस्था मिलाउदा उपयुक्त हुने।
३. प्रदेश ऐनले उप समितिहरू गठन गर्ने सम्बन्धि व्यवस्था गरेको हुनाले विपद् सँग सम्बन्धित विभिन्न उपसमितिहरू गठन गरि सांसद तथा प्रदेशमा रहेका विज्ञहरूलाई विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रको काममा क्रियाशिल बनाउनु उपयुक्त हुने।
४. प्रदेश ऐन अनुसार प्रदेश निर्देशक समितिको र कार्यकारी समितिको काम कर्तव्य र अधिकारहरूलाई कार्ययोजना बनाएर प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु पर्ने।
५. प्रदेश निर्देशक समिति र कार्य समितिले वार्षिक योजना, नीति निर्माण तयार गर्दा स्थानीय तह र जिल्लाको विपद् व्यवस्थापन समितिको कार्य योजनासँग तालमेल, समन्वय र सहकार्य गर्ने गरि योजना निर्माण र सञ्चालन गर्ने व्यवस्था हुन सकेमा उपयुक्त हुने। जसले गर्दा कार्यक्रममा दोहोरोपना हट्नुको साथै प्रभावकारी नतिजा प्राप्त हुन सक्दछ।
६. संघीय कानूनको परिच्छेद - ४ दफा १० को उपदफा ३ मा आवश्यकता अनुसार अन्य स्थानमा कार्यालय स्थापना गर्न सक्ने छ भनि उल्लेख गरिएको हुँदा प्रदेश स्तरमा पनि विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणको स्थापना गरि विपद् जोखिम न्यूनीकरण व्यवस्थापनको कामलाई प्राथमिकताकासाथ नियमित रूपमा प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढाउन उपयुक्त हुने देखिन्छ।
७. विपद् व्यवस्थापनको कामलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढाउनको लागि तीनै तह बीच प्रभावकारी समन्वय, सुचना तथा जानकारी आदान प्रदान र कार्यक्रममा समेत सहकार्य समन्वय र साझेदारी हुने व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुनेछ।

- ८ विज्ञहरुको परिचालन, सामाजिक क्षेत्र, नीजी क्षेत्र, प्रदेश स्तरमा रहेका, सञ्चार क्षेत्र, विश्व विद्यालय र कलेजहरुलाई समेत परिचालन गर्ने योजना तथा रणनीति बनाएर काम गर्दा उपयुक्त हुने।
९. गृह मन्त्रालय विपद् व्यवस्थापन महाशाखाले विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरि तयार पारिएको विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्य योजना (२०१८-२०३०) अनुसार प्रदेश स्तरको पनि रणनीतिक कार्य योजना बनाएर काम गर्न सकेमा उपयुक्त हुने।
- १० .जिम्मेवार लिएको व्यक्तिको लापरवाही वा उसले आफ्नो कर्तव्य इमान्दारीतापूर्वक पालना नगरेमा दण्ड सजायको व्यवस्था गरी उत्तरदायी बनाउनुपर्ने।

समितिको कार्यक्षेत्र अन्तर्गत बनेका कानूनको कार्यान्वयनको अवस्था र प्रत्यायोजित विधायन सम्बन्धी

प्रस्तुती:

श्री माधव पौडेल

प्रदेश ऐन कार्यान्वयनको मूल्यांकन

प्रदेश ऐनको प्रारम्भ, प्रदेश ऐनको कार्यान्वयन

१. वागमती प्रदेश सभाबाट करिब अढाई वर्षको अवधिमा पाँच दर्जन ऐन पारित भई कार्यान्वयनमा आएका,
२. उल्लेख्य रूपमा नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि निर्माण भई कार्यान्वयनमा आएका,
३. करिब अढाई वर्षको अवधिमा भएका विधायिकी कामको कार्यान्वयनको समिक्षा हुन आवश्यक,
४. मुख्यमन्त्री कार्यालयसंग सम्बन्धित करिब ११ र आन्तरिक मामिला मन्त्रालयसंग करिब ९ ऐनको कार्यान्वयनको लेखाजोखा हुन आवश्यक।

प्रदेश ऐन कार्यान्वयन : सैद्धान्तिक चर्चा

१. प्रदेश सभाले पारित गरेको ऐन प्रारम्भ भए पछि कार्यान्वयनमा आएको मानिने,
२. ऐन प्रारम्भ हुनु र कार्यान्वयन हुनु फरक-फरक विषयहुने,
३. ऐन प्रारम्भ भए पनि कहिले कहीं पूर्णरूपमा ऐन कार्यान्वयन हुन नसक्ने
४. ऐन कार्यान्वयन भयो वा भएन त्यसको आवधिक मूल्यांकन हुन आवश्यक
५. ऐन कार्यान्वयनको मूल्यांकन भनेको ऐन कार्यान्वयन को मापन हो।

ऐन निर्माण प्रक्रिया र यसको पारदर्शिता

१. शक्तिपृथक्करणको सिद्धान्त र कानून निर्माणको अभ्यास,
२. राज्यका प्रत्येक अंगले कानून निर्माण गर्ने अभ्यास,
३. व्यवस्थापन विधिका विभिन्न चरण-

विधेयक संसदमा प्रवेश हुनु पूर्वको चरण (Pre-Legislative Phase) (पूर्व विधायिकी चरण)

विधेयक पारित गर्दाको चरण (**Legislative Phase**) (विधायिकी चरण)

विधेयक पारित भए पछिको चरण (**Post-Legislative Phase**) (उत्तर विधायिकी चरण)

४. विधेयक पारित भई प्रमाणिकरण भएपछि ऐन प्रारंभ हुने र भईसकेपछि यसको मूल्यांकन हुने हुदा उत्तर विधायिकी परीक्षण (**Post- Legislation Scrutiny**) भनिएको
५. विधेयक पारित हुँदा प्रदेश सभाको कार्य सम्पन्न हुँदा र त्यसको प्रभाव मूल्यांकन हुनु पर्दछ।
६. विधेयक पारित भई प्रमाणिकरण भएपछि ऐनको रूप धारण गर्ने र सन्दर्भले उत्तर विधायिकी परीक्षण भन्नाले नेपालको सन्दर्भमा ऐन कार्यान्वयन मापन मानिन्छ।

विधेयक पारित भएपछिको मापन (उत्तर विधायिकी परीक्षण)को अवधारणा

१. **Westminster Foundation for Democracy (WFD)** को अनुसार विधेयक पारित भएपछिको (ऐनको) मापनको अर्थ यसका प्रावधान कार्यान्वयन भएका छन् कि छैनन् त्यसलाई संसदले परीक्षण गर्ने माध्यम हो।
२. प्रदेश सभाले (विधायिका) ले यसरी परीक्षण गर्दा देहायका प्रश्न अध्ययन गर्नु पर्दछ :
ऐनमा लक्षित नीतिगत उद्देश्य हासिल भयो वा भएन ?
ऐनको कार्यान्वयन र सेवाका क्षेत्रमा सुधार गर्न सकिन्छ वा सकिन्न ?
ऐनको कार्यान्वयनबाट कुनै सर्वोत्तम अभ्यास (**best practice**) पहिचान गर्न सकिन्छ वा सकिन्न ?
३. प्रदेश सभाले (विधायिका) ऐनको परीक्षण गर्दा उपयुक्त दुबै आयामको अध्ययन गर्नुपर्ने हुन्छ। तसर्थ **PLS** वा ऐन कार्यान्वयनको मापन भनेको ऐन कार्यान्वयनको अनुगमन, मूल्यांकन र परीक्षण गर्ने एक अभ्यास हो।

विधेयक पारित भए पछिको मापन किन ?

१. कानूनको कार्यान्वयन एक जटिल प्रक्रिया भएकोले यो स्वतः सम्भव नहुने,
२. कुनै पनि ऐनको कार्यान्वयन देहायका कुरामा निर्भर रहने हुन्छ :
- पारित ऐनको स्पष्टता,

- संविधान, प्रचलित कानून र अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वको अनुकूलता,
  - ऐन कार्यान्वयन गर्ने संस्थागत क्षमता, स्रोत (मानव तथा आर्थिक स्रोत),
  - दोस्रो/सहायक विधायनको उपलब्धता,
  - कानून कार्यान्वयन गर्ने अधिकारीको ऐनमा पहुँच ।
३. पारित विधेयकको उद्देश्य अनुरूप नै कार्यान्वयन भए वा नभएको र यसको अपेक्षित प्रभाव भए वा नभएको त्यसको अनुगमन र परीक्षण गर्ने जिम्मेवारी विधायिकाको हुने ।

ऐन कार्यान्वयन मापन : सैद्धान्तिक चर्चा

- १ ऐन कार्यान्वयन मापन: ऐन कार्यान्वयनको संस्थागत आंकलन र परीक्षण,
- २ .ऐन कार्यान्वयन मापन: विधेयक पारित भएपछिको चरणमा ऐनको कार्यान्वयन मापन,
- ३ . ऐन कार्यान्वयन मापन गर्दा विचार गरिने विषय :ऐन प्रारम्भ भएपछि कार्यान्वयन परीक्षण,
- ४ .Westminster Foundation for Democracy (WFD)ले पहिचान गरेका मापन गर्दा विचार गरिने विषय:
  - क. कार्यदिश (Mandate) किन मापन गर्ने) ?) (Why PLS ?)
  - ख. कार्यक्षेत्र (Scope) कार्यान्वयन मापन क्षेत्र भनेको के हो)?) (What is PLS ?)
  - ग. सहभागी (Participants) कार्यान्वयन मापन कसले गर्ने) ?) (Who is PLS ?)
  - घ. प्रक्रिया (Process) कसरी कार्यान्वयन मापन गर्ने) ?) (How to PLS ?)
  - ङ. मापन समयावधि (Timing) कहिले कार्यान्वयन मापन गर्ने) ?) (When PLS ?)

ऐन कार्यान्वयन मापनको महत्व :ऐन कार्यान्वयन मापन किन ?

- १ . ऐन व्यवहारमा कार्यान्वयन भए वा नभएको पत्ता लगाउन र ऐन व्यवहारमा कार्यान्वयन नभएको भए त्यसको कारण पत्ता लगाई यथाशिघ्र त्यसलाई सम्बोधन गर्न,
२. गुणस्तरीय विधायनको माग सम्बोधन गर्न,
३. कानूनको अस्पष्टता (ambiguity) तथा कानूनको अविश्वास (distrust) हटाउन,
४. कार्यकारीणी उपर संसदीय सुपरीवेक्षण (oversight) कायम गरी जिम्मेवारी बनाउन,

५. कानूनको शासन सुनिश्चित गर्न,
६. परीक्षणबाट ऐन निर्माणगर्दा राखिएको लक्ष्य हासिल गर्न,
७. ऐनमा रहेका अस्पष्टता र जटिलता प्रत्यायोजित विधायनबाट सम्बोधन हुन सक्ने,
८. ऐन कार्यान्वयन मापनमा संसदीय भूमिका र सर्वोच्चता स्थापना गर्न ।

ऐन कार्यान्वयन मापन: बेलायतको दृष्टान्त

- १ . ऐन कार्यान्वयन मापन बेलायतको कानून प्रणाली र संसदीय अभ्यासको अभिन्न अंग,
२. समानता ऐन, २०१० को मापन,
- ३ . समिति २०१५ मा गठन गरिएको थियो र २०१६ मा प्रतिवेदन आएको थियो,
- ४ . समानता ऐन २०१० ले सबै खालको समानता (लिंग), उमेर, वर्ण, अपाङ्गता, इत्यादिलाई समेटेदछ ।
- ५ . एक बर्ष भित्र प्रतिवेदन दिनु एउटा समितिका लागि धेरै वृहद विषय भएकाले यसको निरीक्षण अपाङ्गतामा सिमित गरियो ।
- ६ प्रतिउत्तर पायो । १४४ सूचनाका लागि गरिएको आह्वानले ।
७. सरकारले तयार पारेको स्मृतिपत्र लगायत सबै सूचना वेवसाइटमा प्रकाशित गरियो ।
८. बैठकमा सार्वजनिक सुनुवाइ गरी त्यसलाई १३ जना सरोकारवालाहरूबीच ५३ शब्दमा उतारी प्रकाशित गरियो ।
९. आखिरी परिणाम: ऐनले अपाङ्गता भएको मानिसलाई कसरी प्रभावित पारेको छ भन्ने १७० भन्दा बढी पृष्ठको वृहद प्रतिवेदन

ऐन कार्यान्वयन मापन : बेलायतको दृष्टान्त

समानता ऐन, २०१० को मापनको दृष्टान्त: ट्याक्सी यातायात

- सरकारको अनुसन्धानले भन्छ, समानता ऐन २०१० को दफा १६५ प्रयोगमा आएन
- उक्त दफामा ट्याक्सी चालकले विहचिरमा भएका यात्रुलाई थप शुल्क नलिई चढाएर सघाउनु पर्ने उल्लेख छ ।
- तर, सरोकारवालाहरूले भने अनुसार ट्याक्सीवालाहरूले हिलचियरमा भएकालाई चढाउन नियमित रूपमा अस्वीकार गरेका थिए ।
- समितिले जिम्मेवार मन्त्रीलाई प्रश्न गऱ्यो, र अन्ततः उक्त प्रावधान लागू गरिनु पर्छ भनी सिफारिस गऱ्यो ।

- जवाफमा सरकारले यसलाई पालना गर्न मञ्जुर गर्यो र अहिले त्यो गरेको पनि छ ।

ऐन कार्यान्वयन मापन : नेपालका अभ्यास

१. नेपालमा केन्द्रीय स्तरमा मात्र संसदले बनाएका करिब ३५० ऐन रहेका,

२. ऐन कार्यान्वयनको अवस्था अत्यन्त कमजोर रहेको,

३. ऐन कार्यान्वयन हुन नसक्नुका कारण :

- क. मापन क्षमता अभाव,
- ख. मापनको कायदिश अभाव,
- ग. कमजोर कानून कार्यान्वयन अधिकारी,
- घ. राजनैतिक इच्छाशक्तिको अभाव ।

४. ऐन कार्यान्वयन मापन (PLS) लाई हालसम्म नअपनाइएको तर जनदवाव व्यापक रहेको,

५. नेपालमा ऐनको संशोधन मापनबाट भन्दा अन्य कारणबाट हुने

ऐन कार्यान्वयन मापन: नेपालको सन्दर्भमा

१. ऐन कार्यान्वयन मापनको विषयमा विगतमा कानूनी व्यवस्था नभएको,

२. अवधारणा नयाँ नभएको,

- संसद
- महालेखा परीक्षक
- अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग
- सर्वोच्च अदालत

३. विगतमा प्रत्यायोजित व्यवस्थापनबाट ऐनको कार्यान्वयन मापन गरिन्थयो ।

४. राष्ट्रिय सभा नियमावली, २०७५ को नियम १४७ को नियम (१) को प्रकरण २ बमोजिम राष्ट्रिय सभा विधायन व्यवस्थापन समितिको कार्यक्षेत्र तोकिएको,

५. राष्ट्रिय सभा विधायन व्यवस्थापन समितिको २०७५ साल मंसिर १९ गतेको बैठकबाट कार्यविधि पारित,

६. ऐन कार्यान्वयन मापन नेपालको विधायन व्यवस्थापनको एक आयाम थपिएको ।

ऐनको प्रारम्भ: नेपालको सन्दर्भमा

- तुरुन्त प्रारम्भ हुने
  - जुन दिन र जुन बखत ऐनको प्रमाणिकरण हुन्छ सोही दिन र सोही बखत ऐन प्रारम्भ हुने
  - कानूनको अनभिज्ञता क्षम्य नहुने
- कुनै निश्चित दिनदेखि प्रारम्भ हुने,
  - प्रमाण ऐन, २०३१ ,
  - २०७५ साल भाद्र १ गतेदेखि प्रारम्भ भएका विभिन्न चार संहिताहरू

- नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको दिन देखि प्रारम्भ हुन, कार्यान्वयनमा नआएको
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा ३३ र १०,
- लिखतहरूको गोप्यता सम्बन्धी ऐन, २०३९
- न्यायिक कोष ऐन, २०४३
- कार्यान्वयनमा आए तापनि ऐनको प्रभावकारिता अनुभूति गर्न सकेका
- सामाजिक व्यवहार ऐन (सुधार), २०३३,
- क्षतिपूर्ति ऐन, २०१९ , तथा
- प्रादेशिक विकास योजनाहरू ऐन (कार्यान्वित गर्ने), २०१३

ऐन कार्यान्वयन मापन: प्रदेश सभाको भूमिका

१. ऐन कार्यान्वयन मापनका कारणहरू (ब्रिटिश कानून आयोग आयोगको सुझाव)

- (क) जुन मनसायले ऐन निर्माण भएको थियो सोही बमोजिम कार्यान्वयन भएको वा नभएको सो कुरा दृष्टिगत गर्न,
- (ख) अझ राम्रो नियमावली (दोस्रो विधायन) बनाउन योगदान दिन,
- (ग) ऐनका नीतिगत लक्ष्यको कार्यान्वयन र कार्यसम्पादनको सुधारमा केन्द्रित हुन,
- (घ) अशल अभ्यासको पहिचान र जानकारी गराउन जसले गर्दा ऐन कार्यान्वयनको आंकलन गर्ने कार्यबाट प्रष्ट भएका सफलता र असफलताको पाठ लिन सकियोस।

ऐन कार्यान्वयन मापन: उद्देश्य, कार्यविधि र समयावधि

१. ऐन कार्यान्वयन मापनको उद्देश्य (उदाहरणका लागि) -
- प्रदेश सभासंसदबाट सवल, प्रभावकारी र जनपक्षीय ऐन निर्माण हुने,
  - अनावश्यक र दोहोरपन भएका ऐन निर्माण नहुने,
  - जनताका आंकाक्षा र अपेक्षा पूरा हुन सक्ने,
  - ऐन बमोजिम बनाउनु पर्ने नियमावली समयमा नै निर्माण हुने,
  - समाजलाई नकरात्मक प्रभाव पार्ने ऐनको समयमा नै सुधार वा संशोधन हुने,
  - ऐन प्रारम्भ र ऐन कार्यान्वयन बीचको दुरी कम हुने,
  - अप्रभावकारी र विभेदपूर्ण ऐनको कार्यान्वयन तुरुन्त रोक्न सकिने,
  - ऐन कार्यान्वयनमा सरकार तथा अन्य सम्बद्ध निकाय बढी जिम्मेवार हुने, आदि।

२ प्रदेश सभा विधायन समितिबाट पारित कार्यविधि निर्धारण ..

- ३ ऐन कार्यान्वयन मापनको समयावधी,
- ४ ऐन कार्यान्वयन मापन कार्यअवधि समय निर्धारण

ऐन कार्यान्वयन मापन: कार्यविधि

- (१) प्रदेश सभा विधायन समितिले आफ्ना सदस्यहरू मध्येबाट उपसमिति वा छुट्टै विशेषज्ञको समूह गठन गरी ऐन कार्यान्वयन मापन गर्न सक्ने,
- (२) ऐन कार्यान्वयन मापन गर्दा प्रदेश सभा विधायन व्यवस्थापन समितिको कार्यक्षेत्र प्रतिकूल नहुने गरी कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित नियमावली, विनियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि, आदेश, मापदण्डको पनि मापन गर्न सक्ने,
- (३) ऐन कार्यान्वयनको मापन गर्दा मापन गर्ने प्रयोजनका लागि नेपाल सरकारका उपयुक्त अधिकारीसँग जुनसुकै लिखत, विवरण वा कागजात माग गर्न सक्ने,
- (४) ऐन कार्यान्वयन मापन गर्दा मापन गर्ने अधिकारीले सरोकारवाला—सरकारी अधिकारी, न्यायधीश, कानून व्यवसायी, प्राध्यापक, नागरिक समाजका प्रतिनिधिसँग परामर्श वा छलफल गर्न सक्ने,
- (५) ऐन कार्यान्वयन मापन गर्ने अधिकारीले मापनबाट प्राप्त निष्कर्षको प्रतिवेदन प्रदेश सभा विधायन समितिमा पेश गर्ने ।

विधायन व्यवस्थापन समितिबाट पारित कार्यविधिमा मापनविधि निर्धारण

मापनका विधि: समितिले ऐन कार्यान्वयन मापनको सम्बन्धमा देहायका विधिहरू अवलम्बन गर्न सक्नेछ -:

१. नेपाल सरकार:- प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार वा अन्य सरोकारवालाहरूसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया,
२. स्थलगत अनुगमन, अवलोकन वा अन्य सम्बद्ध विधिद्वारा जाँच,(ग)
३. नेपाल सरकारको कुनै मन्त्रालय, निकाय वा ती सम्बद्ध पदाधिकारी वा कर्मचारीसँग छलफल,
४. नागरिक समाज वा सम्बन्धित निकायसंगको छलफल, नागरिक समाज वा
५. विषय विज्ञ वा विज्ञको समूहसँग छलफल,
६. विभिन्न विश्वविद्यालय वा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने संस्था वा निकायसँग छलफल,

ऐन कार्यान्वयन मापनका औजारहरुः-

- (१) सम्बन्धित मन्त्री तथा अन्य सरकारी अधिकारीसँगको छलफल तथा अन्तरक्रियाः
- (२) प्रतिवेदन व्यवस्था
- (३) स्थलगत भ्रमण/स्थलगत सर्भेक्षण
- (४) सेवाग्राही तथा नागरिक समाजका प्रतिनिधिसँगको छलफल ःपरामर्श
- (५) सार्वजनिक सुनुवाई
- (६) अदालत वा अन्य न्यायिक निकायको निर्णय
- (७) संचार क्षेत्रबाट सम्प्रेषण हुने सूचना

ऐन कार्यान्वयन मापनका विषयवस्तु र आधारः प्रदेश सभाको सन्दर्भमा

१. ऐन बमोजिम बनाउनुपर्ने नियमावली तथा निर्देशिका समयमा नै बनाइएको वा नबनाइएको,
२. ऐन प्रारम्भ भएपछि मौजुदा शासकिय प्रणालीमा सुधार हुन सकेको वा नसकेको,
३. ऐन कार्यान्वयनमा सेवाग्राही तथा सर्वसाधारणको पहुँच, सुगमता र सहजता सुनिश्चित हुन सकेको वा नसकेको,
४. ऐनको उद्देश्य, प्रयोजन र मनसाय बमोजिम ऐन कार्यान्वयन भएको वा फरक ढँगबाट भएको,
५. सम्बन्धित ऐन निर्माण भएको भए ऐन कार्यान्वयन भएपछि राजस्व संकलनमा बृद्धि भएको वा नभएको,
६. कुनै कार्यलाई फौजदारीकरण गर्ने गरी ऐन निर्माण भएको भए त्यस्तो कामले समाजमा सकारात्मक प्रभाव पारेको वा नपारेको,
७. ऐनले प्रस्ताव गरेको जरिवाना उपयुक्त भएको वा नभएको र कार्यान्वयन भए वा नभएको,
८. ऐनले कुनै नियमनकारी निकाय वा अधिकारीको व्यवस्था गरेको भए त्यसले गरेको नियमन प्रभावकारी हुन सकेको वा नसकेको,
९. ऐनमा दोहोरोपना र परस्परव्यापी व्यवस्था भै कार्यान्वयनमा जटिलता भए वा नभएको,
१०. विभेदकारी भए वा नभएको. ऐनको कार्यान्वयन भेदभावपूर्ण वा विभेदकारी भए वा नभएको,
११. अन्तराष्ट्रिय दायित्व पुरा गर्न ऐन निर्माण भएको भए त्यस्तो दायित्व पुरा भएको वा नभएको वा अन्तराष्ट्रिय कानूनको आन्तरिकीकरण उपयुक्त ढँगबाट भए वा नभएको,
१२. विधायन व्यवस्थापन समितिबाट पारित कार्यविधि बमोजिम आधार तय भए वा नभएको,

ऐन कार्यान्वयन मापनको प्राथमिकीकरण: कार्यविधिको व्यवस्था (दफा- ७)

मापनको प्राथमिकीकरण: समितिले कुनै ऐनको मापन गर्नु अघि मापन गरिने ऐनको प्राथमिकता देहायको कुनै आधारमा तोक्न सक्नेछ:-

- (क) सार्वजनिक वा जन सरोकारसँग सम्बन्धित,
- (ख) सुशासन, न्याय, स्वतन्त्रता, नागरिकता तथा नागरिक अधिकारसँग सम्बन्धित,
- (ग) प्राकृतिक स्रोत साधनको उपयोगसँग सम्बन्धित,
- (घ) उपभोक्ता हित तथा आपूर्ति व्यवस्थासँग सम्बन्धित,
- (ङ) खानेपानी, शिक्षा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बन्धित,
- (च) महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, समावेशी लगायत समाज कल्याणसँग सम्बन्धित,
- (छ) कृषि, उद्योग, व्यवसाय, रोजगारी तथा श्रम व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित,
- (ज) पर्यटन, नागरिक उड्डानको व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित,
- (झ) शहरी विकास, सडक तथा पूर्वाधार विकास लगायत अन्य विषयसँग सम्बन्धित,
- (ञ) समितिले आवश्यक ठानेका अन्य ।

श्री तिर्थमान शाक्य

प्रत्यायोजित विधायनको नियन्त्रणमा संसदीय समितिको भूमिका, टाउनहल बैठक र अपेक्षा संसदका कार्यहरू:

- ऐन कानून बनाउने, सरकारलाई उत्तरदायी तुल्याउने, सरकार बनाउने, राजस्व उठाउने र खर्चको स्वीकृति दिने अर्थात् बजेट पारित गर्ने आदि मुख्य काम हुन् ।
- यी कार्यहरू संसद र समितिहरू मार्फत सम्पन्न हुन्छन् ।
- ऐन बनाउँदा सरकारलाई प्रत्यायोजन गरेको अधिकारको ठिक ढङ्गले प्रयोग भयो भएन भनि संसदले जाँच गर्नु पर्दछ ।
- यो जाँच गर्ने कार्य प्रत्यायोजित विधायन समितिले गर्दछ ।

प्रत्यायोजित विधायन के हो ?

संसद बाहेक अन्य कुनै निकायले ऐनद्वारा प्राप्त अधिकार अन्तरगत बनाएको कानून, व्यवस्थापिकाले प्रत्यायोजन गरेको अख्तियारी र शर्त बमोजिम बनाइएको कानून, नियम, विनियम, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड, कार्यकारी आदेश, गठन आदेश, निर्देशन, परिपत्र आदि प्रत्यायोजित विधायनका स्वरूप हुन्।

संसदले गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन

पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा परिषद सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

क्वारेन्टाइन चेकपोष्टको स्थापना

नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी नेपालको कुनै पनि क्षेत्रमा स्थायी वा अस्थायी प्रकृतिको क्वारेन्टाइन चेकपोष्ट स्थापना गर्नेछ ।

३९) नियम बनाउने अधिकार

यो ऐनको कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले परिषदको परामर्श लिई आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ

४०) विनियम बनाउने अधिकार:

परिषदले कर्मचारीको भर्ना सेवाका शर्त तथा सुविधा सम्बन्धी विषय र परिषदको कार्य सञ्चालन सम्बन्धी विषयमा आवश्यक विनियम बनाउन सक्नेछ ।

४१) निर्देशिका तथा कार्यविधि:

यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही परिषदले मन्त्रालयको स्वीकृति लिई आवश्यक निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

प्रत्यायोजित विधायन बनाउने निकाय

- नेपाल सरकार
- विषयगत मन्त्रालय/विभाग
- न्यायपालिका
- संवैधानिक निकायहरु
- प्रदेश सरकार, स्थानीय सरकार
- विकास समिति अन्तर्गत गठित संस्था
- स्वायत्त संस्था

प्रत्यायोजित विधायनको सीमा

- संविधान विपरीत बनाउन नहुने,
- मूल ऐनको भावना, उद्देश्य विपरीत बनाउन नहुने,
- न्यायका मान्य सिद्धान्त विपरीत बनाउन नहुने,
- ऐनले नदिएको अधिकार लिन नहुने,
- कुनै कर र दण्ड सजाय तोक्न नहुने
- अदालतको क्षेत्राधिकार हनन हुने गरी बनाउन नहुने,

- भूत प्रभावी हुने गरी बनाउन नहुने,

प्रत्यायोजित विधायनवारे संसदको दायित्व

- प्रत्यायोजित विधायन नियन्त्रणमा संसदको दोहोरो जिम्मेवारी हुन्छ । पूर्व नियन्त्रण र पश्चात नियन्त्रण ।
- शक्तिपृथकीकरण एवं नियन्त्रण र सन्तुलनको सिद्धान्तको उलंघन गर्न हुदैन ।
- संविधान र कानूनको सीमा उलंघन गर्न हुदैन ।
- लोकतन्त्रको मर्म विरुद्ध जान दिनु हुदैन ।
- स्वेच्छाचारी शासनको आधार बन्न हुदैन ।
- सीमित सरकार भन्ने मान्यताका आधार लिनु जरूरी छ ।
- प्रत्यायोजित विधायनको परिक्षण मार्फत निगरानी अनिवार्य छ ।

प्रत्यायोजित विधायन समितिको भूमिका

समितिले देहायका विषयहरू ध्यान दिनु पर्दछ ।

- (क) ऐनद्वारा प्रत्यायोजित अधिकार अन्तर्गत सरकारले बनाउनु पर्ने नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, विनियम र आदेश आदि बनाएको छ वा छैन,
  - (ख) संविधान वा ऐनको उद्देश्य अनुरूप बनेको छ वा छैन,
  - (ग) ऐनले तोके बमोजिमका विषयहरू परेका छन् वा छैनन्,
  - (घ) कुनै कर लगाउने वा उठाउने कुरा परेको छ वा छैन,
  - (ङ) अदालतको क्षेत्राधिकारमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले हस्तक्षेप गर्छ वा गर्दैन,
  - (च) संविधान वा ऐनले स्पष्ट रूपमा त्यस्तो कुनै अधिकार प्रदान नगरेको कुनै व्यवस्थाको सम्बन्धमा नियम पूर्वप्रभावी छ वा छैन,
  - (छ) संचित कोष वा अन्य सरकारी कोषबाट कुनै खर्च व्यहोर्नु पर्छ वा पर्दैन,
  - (ज) संविधान वा ऐनद्वारा प्रदत्त अधिकारको सीमाभित्र छ वा छैन ।
  - (झ) त्यस्तो नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, विनियम र आदेश आदि प्रकाशन गर्न र संघीय संसद सचिवालय समक्ष पेश गर्नमा अनावश्यक ढिलाइ गरिएको छ वा छैन, र
  - (ञ) त्यस्तो नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, विनियम र आदेश आदिको अभिप्राय स्पष्ट गर्नका लागि कुनै स्पष्टीकरण आवश्यक पर्छ वा पर्दैन ।
- प्रत्यायोजित अधिकार पुनः प्रत्यायोजन गर्न नहुने,
  - कार्यविधिगत विषय मात्र बनाउनुपर्ने,
  - विधायिकाले बनाएको ऐनमा जुन जुन विषयमा नियम बनाउनु भनेको छ त्यहि विषयमा मात्र नियम बनाउनुपर्ने,
  - जुन निकाय वा संस्थालाई नियम बनाउन अधिकार दिएको छ त्यहि निकाय वा संस्थाले मात्र बनाउनुपर्ने ।

प्रत्यायोजित विधायनमा देखिएका समस्या

- प्रत्यायोजित विधायनका सिद्धान्त अनुरूप नबनेका ।
- ऐन नै उल्लेख नगरी प्रत्यायोजित विधायनहरू बनेका ।
- अप्रासांगिक ऐनहरू उल्लेख गरी नियमावली र निर्देशिका बनेका ।
- कुन ऐनको कुन दफाले दिएको अधिकार अन्तरगत बनाइएको हो सो नखुलाइएको ।
- प्रत्यायोजित अधिकार पुनः प्रत्यायोजन भएको ।
- करोडौं अनुदान प्रदान गर्ने विषय पनि निर्देशिकाको भरमा प्रदान गरिएको ।
- मन्त्रालयको नेतृत्व परिवर्तन भए पिच्छे मापदण्डहरू फेरबदल हुने गरेको ।

“Necessary Evil”

Delegated legislation is described as a “necessary evil”.

- यो शक्ति पृथकीकरणको सिद्धान्त विपरित तर आवश्यक कार्य मानिन्छ । किनकि कानून बनाउने काम व्यवस्थापिकाको हो । सबै कानून बनाउन व्यवस्थापिकाले विभिन्न कारणले सम्भव हुँदैन ।
- प्रत्यायोजित विधायनको मान्यता बमोजिम कानून बनाउने अधिकार विभिन्न कारणले कुनै व्यक्ति वा निकायलाई प्रदान गरिएतापनि संसदको जिम्मेवारी रहन्छ ।

समितिको अपेक्षा

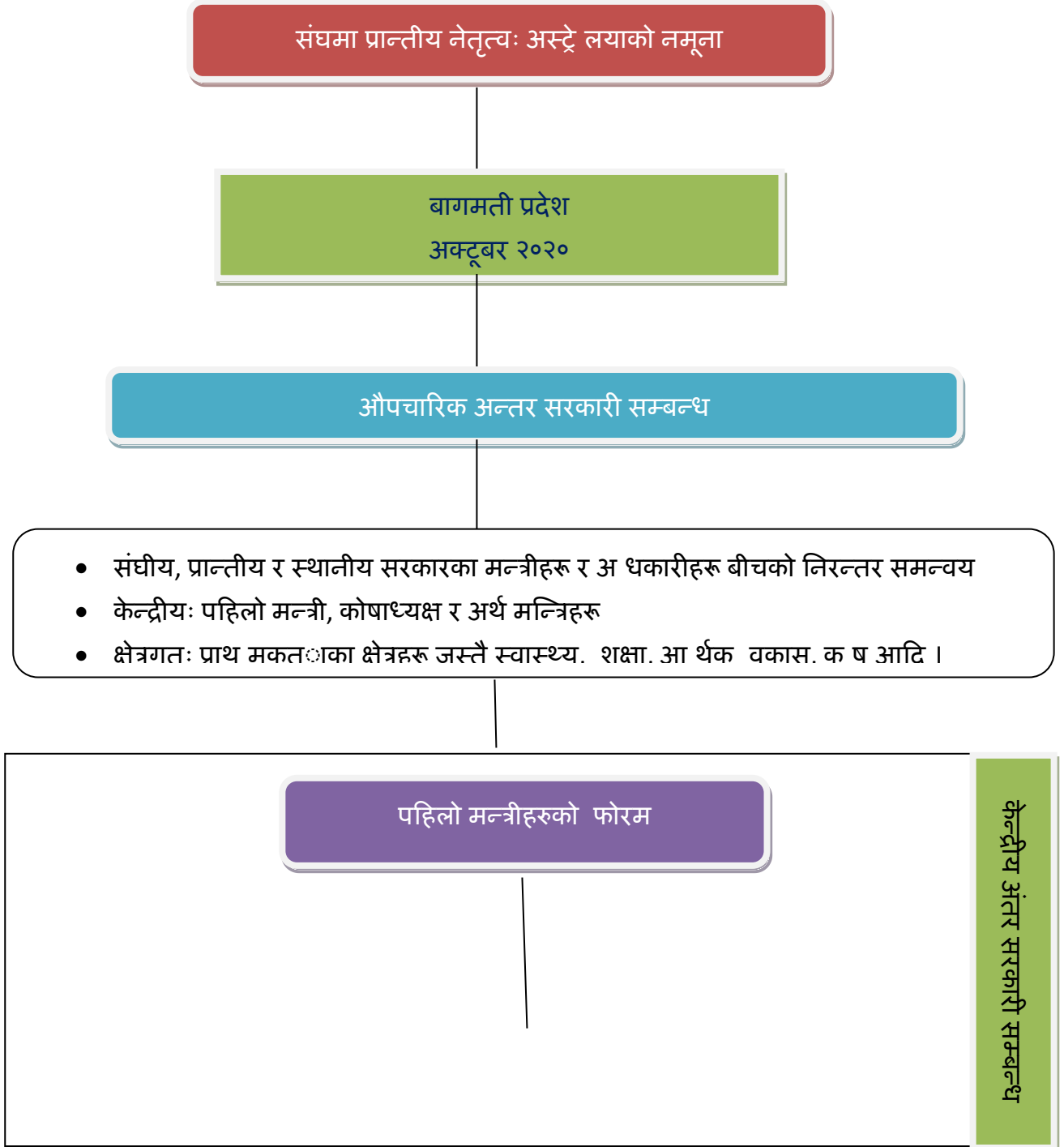
जनस्वास्थ्य सम्बन्धी ऐनको उद्देश्य बमोजिम हुनु पर्ने र देखिएको अवस्था सम्बन्धमा विज्ञले प्रस्तुत गर्नु हुने विषयका सम्बन्धमा सहभागी महानुभावहरू बाट सैद्धान्तिक र व्यवहारिक पृष्ठ पोषण प्राप्त गर्ने ।

- सो बमोजिम प्राप्त भएका सुझावहरूलाई प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने ।
- पृष्ठपोषण सहितको प्रतिवेदन माथि समितिमा छलफल गर्ने ।
- संविधानको भावना र ऐनको प्रावधान अनुसार सुधार हुनु पर्ने विषयको पहिचान गरी समितिद्वारा राष्ट्रिय सभामा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

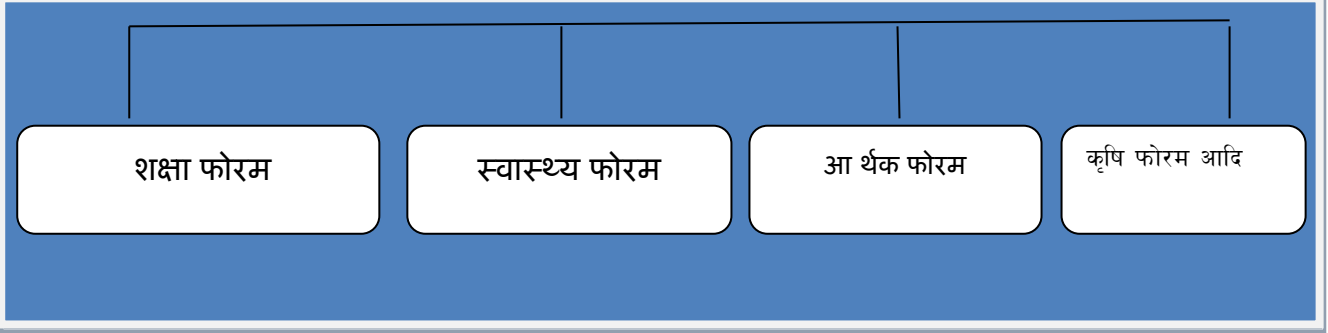
(ग) क्षेत्रीय विकासमा अष्ट्रेलियाको अनुभव सम्बन्धी अन्तर्क्रिया कार्यक्रमः-

प्रस्तुती:

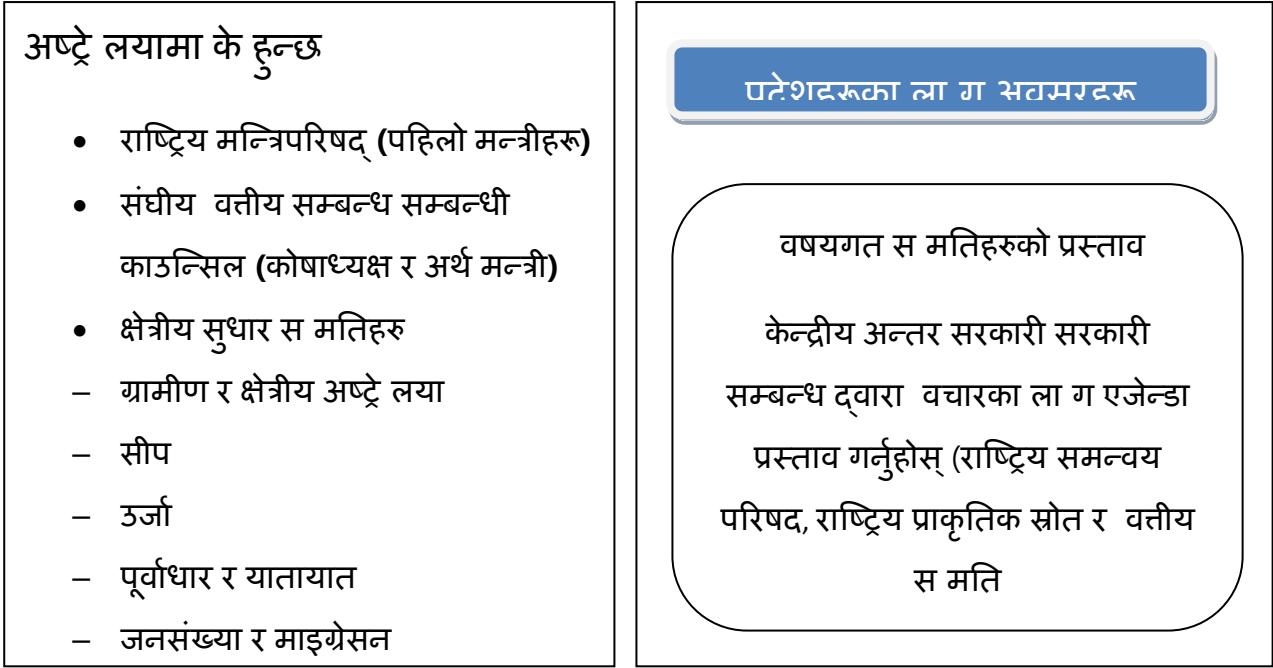
Mr. Jason Tabarias, अष्ट्रेलियन विज्ञ

अर्थमन्त्री फोरम

केन्द्रीय अन्तर सरकारी सम्बन्धमा अवसरहरू

सचिवालय स्वतन्त्र

अध्यक्ष प्रदेश क

सचिवालय स्वतन्त्र

सदस्य
संघीय

सदस्य
प्रदेश ख

सदस्य
प्रदेश ग

सदस्य
प्रदेश घ

क्षेत्रगत अन्तर सरकारी सम्बन्ध

- प्रदेशहरू र संघीय सरकार बीच प्रचलित मुद्दाहरूको समन्वय
- केन्द्रीय अन्तर सरकारी सम्बन्ध वचार र कोषका लागी नीति र सुधार विकास गर्ने
- प्रदेशको तन्त्रको लागी गठन भएका समितिको

क्षेत्रगत अन्तर सरकारी सम्बन्धमा अवसरहरू

अष्ट्रे लयामा के हुन्छ:

- संघीय सरकारले प्रायः औपचारिक क्षेत्रगत अन्तर सरकारी सम्बन्धमा प्रभुत्व जमाउँछ
- यद्यपि केही क्षेत्रहरूमा राज्यहरू प्रदेशहरू (लीडर हुन
- उदाहरण शिक्षा फोरम
- यसमा अधिकारीहरूले कडा भूमिका खेल्छन् समन्वय र सुधारमा

प्रदेशहरूको लागि अवसर :

तपाईंको मुद्दाहरूलाई राष्ट्रिय प्राथमिकता बनाउनुहोस्

अन्य समान प्रदेशहरूसँग समन्वय गर्नुहोस्

तपाईंको केस बनाउनको लागि यस क्षेत्रका अन्य समूहहरूसँग संलग्न रहनुहोस् (उदाहरणका लागि ब्यापार समूह, मिडिया, सामाजिक समूहहरू, एनजीओहरू)

अष्टेलियामा दुई डोनर राज्यहरु छन् ।

संघीय सरकारले सबै राज्यहरुमा कर उठाउँदछ र आठ राज्यहरु लाई पुनः वतरण गर्छ
दुई प्रदेशहरु ले संघीय सरकारलाई उनीहरुले भन्दा बढी राजस्व दान गर्छन्
दुई प्रदेशहरु दाता र रिसीभर हुनुको बीचमा उतार(चढाव हुन्छ -खानी प्रदेशहरु)

अष्ट्रे लयाली संघीय सरकारले रिसीभर राज्यहरुमा ध्यान केन्द्रित गर्दछ।

प्राप्तकर्ताहरुले अ धक संघीय रकम प्राप्त गर्छन्

- प्राप्तकर्ता प्रदेशहरुसँग आफ्नै राजस्व बढाउन कम क्षमता हुन्छ
- संघीय कोषले नीति र सेवाहरुको नियन्त्रण खरीद गर्दछ ।

प्राप्तकर्ता प्रदेशहरुमा बढी समस्या हुन्छ ।

कम गुणस्तर सेवाहरु,
अ धक गरीबी आदि

दाताप्रदेशहरुको महत्वपूर्ण नीतिमा स्वायत्तता हुन्छ.

वास्तविकतामा, सबै प्रदेशहरु
प्राप्तकर्ताहरु हुन
संघीय सरकारले अष्ट्रे लयामा राजस्व
संकलनमा प्रभुत्व जमाएको छ
२५ प्रतिशत आफ्नै राजस्व (दाता प्रदेशहरुमा,
कम कहीं)
प्रदेश आयको २५ प्रतिशत वस्तु र सेवाकर
(भ्याट) को वतरणबाट आउँछ।

अ धक वतीय स्वायत्तता अ धकनीति स्वायत्तता
आफ्नै स्रोत राजस्वको २५ प्रतिशत संकलनगर्दा
पनि महत्वपूर्ण फाइदाहरु छन्
जब जीएसटी राजस्वसँग मिल्छ, संघीय सरकारमा
निर्भरता बिना आफ्नै नीतिहरु अनुसरण गर्न
पर्याप्त हुन्छ।
नेतृत्व प्रणाली सधार. कोष सामाजिक सधार.

वास्तविकतामा, सबै प्रदेशहरू

पाप्तकर्ताहरू दत्त

संघीय सरकारले राजस्व संकलनमा प्रभुत्व जमाउँछ ।

दाता प्रदेशहरू संगः

२५ प्रतिशत आफ्नै राजस्व

२५ प्रतिशत सामान र सेवा करबाट (संघीय

वर्तीय र नीति स्वायत्तता

अतिरिक्त आफ्नै स्रोत राजस्वको एक सानो रा शले महत्वपूर्ण स्वायत्तता ल्याउँदछ

जीएसटी राजस्वसँग मलेपछि , २५ प्रतिशत संघीय सरकारमा निर्भरता

अष्ट्रे लयाका दाता प्रदेशहरू लडर हुन्

प्रदेशका सेवाहरू सुधार गर्नुहोस् ता क अन्य राज्यहरूले सजिलै अपनाउन

उदाहरणको ला ग, सेवाहरू सुधार गर्ने र अस्पतालहरूमा लागत घटाउने

उदाहरण, प्रारम्भिक शिक्षा वस्तार

कार्यस्थल सुरक्षा र बीमा

संघीय सरकारले नगर्ने सुधारहरू प्रदेशमा गर्ने

उदाहरण को लागी, मानवअ धकार को चार्टर

उदाहरण को लागी, आदिवासी अष्ट्रे लयाली सन्धि

उदाहरण को ला ग, स्वैच्छिक इच्छा मृत्यु

बागमती प्रदेशका लागि मुख्य अवसर र सुझाव

बागमती प्रदेशमा आफ्नै स्रोत राजस्व बढाउनको लागि धेरै उच्च क्षमता छ

जग्गा र घर रेजिष्ट्रेसन शुल्क, सवारी कर, मनोरञ्जन कर, वजापन कर, पर्यटन र कृषि आयमा लाग्ने कर, सेवा शुल्क र जरिवाना (नेपाल संवधान)

आफ्नै स्रोत राजस्व विकास बागमतीको लागि प्राथमिकता हुनुपर्दछ

- प्राथमिकताहरू पालना गर्ने बागमती प्रदेशलाई अवसरलाई अनुमति दिन्छ
- बागमतीले स्थानीय सरकारमा आफ्नो प्रभाव सुधार गर्न सक्छ

बागमती प्रदेशको आफ्नै स्रोत अन्तर्गतको राजस्वका क्षेत्रमा सुधार गर्दा प्रदेश सबल हुन्छ।

- संघीय स्थानान्तरणमा निर्भरता कम गर्दछ
- प्रादेशिक सुधारको विकास गर्न संघीय सरकारमा निर्भरता कम गर्दछ

(घ) प्रदेश मामिला समितिको तेस्रो वार्षिक प्रतिवेदन तथा प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धी
अन्तरक्रिया

प्रस्तुतीः

श्री सोम वहादुर थापा

पूर्व सचिव

१. पृष्ठभूमि:

वागमती प्रदेश सभा प्रदेश मामिला समितिको कार्यक्षेत्रमा प्रदेश सरकारले वनाउने सार्वजनिक नीति, विधि, बजेट, कार्यक्रम तथा योजनाको समग्र अध्ययन अनुगमन गर्ने शान्ति सुव्यवस्था र अमन चयन कायम गर्ने तथा जनताको हक अधिकार र सम्पत्ति तथा मानव अधिकारको संरक्षण भएको नभएको जांच गर्ने एवं अधिनस्थ विधायनको पनि पुनरावलोकन गरी प्रदेश सरकारलाई निर्देशन तथा सुझाव दिने भएकाले देशमा सुशासन कायम गर्न, आर्थिक समृद्धि ल्याउन तथा प्रदेशको समग्रक्षेत्रको दिगो विकास गर्न गराउन यस समितिको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण देखिन्छ ।

प्रदेशमा सरकारी निकायवाट कानूनी शासनको प्रत्याभूति दिन सके नसकेको तथा सार्वजनिक साधन र श्रोतको अधिकतम उपयोग गर्न सके नसकेको तर्फ पनि अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने जिम्मेवारी यस समितिलाई दिईएको देखिन्छ ।

कोभिड-१९ को वर्तमान महामारीको सन्दर्भमा र उपेक्षित र सीमान्तकृत तथा निम्न आय भएका वर्गको हित र सरोकारमा यस समितिले विशेष भूमिका खेल्न पर्ने देखिन्छ ।

समग्रमा यो समिति धेरै महत्वपूर्ण जिम्मेवारी पाएको समिति हो र यसले सार्वजनिक नीति, कार्यक्रम तथा योजना र कानूनको कार्यान्वयन स्थितिको निष्पक्ष र निर्भिक भएर अनुगमन र मूल्यांकन गरी प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी वनाउन ठूलो भूमिका खेल्न पर्ने देखिन्छ र यस्का लागि समितिले आफना कामकारवाहीहरुलाई जिम्मेवार, ईमानदार र प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गर्न पर्ने देखिन्छ ।

२. समितिको उद्देश्य र कार्यक्षेत्र:

उद्देश्यः

सुशासन कायम गर्ने, आर्थिक समृद्धि ल्याउने, शान्ति सुव्यवस्था, मेलमिलापको वातावरण, जनताको हक अधिकार र जिउ धन तथा मानव अधिकारको संरक्षण ।

कार्यक्षेत्रः

प्रदेश सरकार, आन्तरिक मामिला तथा कानून र गृह मन्त्रालय, अधिनस्थ विधायन, सर्वैधानिक अंग र समिति तथा अन्य आयोगको प्रतिवेदन)

- उपयुक्त नीति र विधि निर्माण र पुनरावलोकन,
- निति कार्यान्वयनको अनुगमन र मूल्याङ्कन,
- सुशासन स्थापना र विकास,
- शान्ति सुव्यवस्था,
- जनताको मौलिक हक अधिकार र सम्पत्तिको संरक्षण,
- सार्वजनिक साधन र श्रोत तथा सम्पत्तिको संरक्षण र सदुपयोग,
- दिगो विकास र सन्तुलित विकासको लक्ष्य निर्धारण र परिपूर्ति,
- सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता,
- सामाजिक न्याय र विधिको शासनमा जोड ,
- सरकारी आश्वासन र प्रत्योजित व्यवस्थापन ,
- विधी, सार्वजनिक नीति निर्माण, नीति, कार्यक्रम र बजेट एवम कानून कार्यान्वयनको अनुगमन र मूल्यांकन र पुनरावलोकन,
- प्रदेश स्तरीय सरकारी कार्यालय तथा निकायहरूको कामको अनुगमन, मूल्यांकन तथा जांच,
- प्रदेश सभामा प्रतिवेदन पेश,
- प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी बनाउने ।

३. संसदीय समितिको प्रतिवेदनको परिभाषा र उद्देश्य तथा महत्वः

प्रतिवेदनको परिभाषाः

- कामको प्रगति माथिल्लो निकाय वा पदाधिकारीलाई दिनु हो,
- घरव्यवहारमा पनि दिन दिनै प्रतिवेदन दिने गरिन्छ र सार्वजनिक निकायमा यो व्यवस्था अत्यन्त आवश्यक छ ,

- संसदीय समितिहरूले सम्पन्न गरेको कामको प्रदेश सभामा पेश गर्ने प्रतिवेदन नै संसदीय समितिको प्रतिवेदन हो,
- प्रतिवेदनमा अध्ययन गरेको विषयको विधिपूर्वक अध्ययन गरी समस्याको पहिचान गरी सुधारको लागि आवश्यक र उपयुक्त सुझाव तथा निर्देशन दिनु आवश्यक मानिन्छ ।

प्रतिवेदनको उद्देश्य तथा महत्वः

उद्देश्यः

- निष्पक्ष , सत्य तथ्ययुक्त र आधार प्रमाणयुक्त र विश्वासनीय प्रतिवेदन,
- अध्ययनको सर्वस्वीकृत विधि र प्रकृयाको अवलम्बन,
- समस्याको पहिचान गरी समस्या समाधानका लागि निर्देशन र सुझाव,
- समाधान गरी सुशासन कायम गर्न तथा जनतालाई सेवा र सुविधा प्रवाहमा सहजता ल्याउने,

महत्वः

- प्रतिवेदन नै समितिको समग्र कामको प्रगति विवरण हो र यसबाट नै समितिको कामको मूल्यांकन गर्ने गरिन्छ,
- प्रतिवेदन लिखित र ऐतिहासिक प्रमाण हो । यस्ताई नष्ट नहुने गरी सुरक्षित राखिनु पर्छ
- प्रतिवेदन सुधारमुखी, लक्षमुखी, उत्तरदायी, कानून सम्मत र निष्पक्ष र विश्वासनीय हुनुपर्छ ,
- धेरै सावधानी र संयमता अपनाएर तयार गरिने भएकाले राजनीतिक, प्रशासनिक , शैच्छिक, लगायत सबै क्षेत्रको लागि अध्ययनको विषय वन्छ ,
- सार्वजनिक नीति निर्माणमा यसको महत्व र भूमिका निकै ठूलो हुन्छ ,
- प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका सुझावहरूको कार्यान्वयनले सुशासन कायम गर्न, दिगो आर्थिक विकासका लक्ष्य हसिल गर्न , शान्तिसुव्यवस्था कायम गर्न र असल नीति र कानून निर्माण गर्न विशेष भूमिका खेल्छ । समितिको प्रभावकारिता र कार्यक्षताको मापनको माध्यम नै प्रतिवेदन हो ।

४ प्रतिवेदनका विशेषताहरूः

असल र राम्रो प्रतिवेदनमा हुनु पर्ने आधारभूत कुराहरूः

- विषयसंग मिल्दो शिर्षक हुनु पर्ने,
- प्रतिवेदन लेखदा सबैले बुझने गरी सरल र स्पष्ट भाषा तथा सहजरूपमा बुझिने गरी लेख्नु पर्ने,

- प्रतिवेदन अनुसन्धान सम्बन्धी निदेशिका अनुसार लेखिनु पर्ने र प्रमाण र तथ्यवाट पुष्टि हुने गरी लेखिनु पर्ने,
- सम्बन्ध साहित्य तथा श्रोतको अध्ययन र विश्लेषण गरी प्रतिवेदन लेखिएको हुनु पर्ने ,
- जांच र अनुगमन सम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गर्दा सर्वस्वीकृत अनुसन्धानका तौर तरीकाहरूको अवलम्बन हुनु पर्ने,
- प्रतिवेदन लेखदा निष्पक्षता, ईमानदारिता, स्वच्छता, नैतिकता र जवाफदेहिताको ख्याल गरि लेख्न पर्ने,
- प्रतिवेदनमा प्रयोग हुने भाषा, शैली र शब्दमा एकरूपता देखिनु पर्ने,
- प्रतिवेदन संक्षिप्त र स्पष्ट हुनुपर्ने,
- समस्याको पहिचान हुनु पर्ने,र समाधानको उपाय र सुझाव तथा निष्कर्ष राखिनु पर्ने,
- कार्यान्वयनको चरण र तालिका संभव भए राखिनु पर्ने ,
- प्रतिवेदनमा सही सूचना मात्रै प्रयोग हुनुपर्ने,
- प्रतिवेदन समयमै तयार गरी पेश गर्न पर्ने ,
- प्रतिवेदन कार्यान्वयन योग्य हुनपर्ने ,
- प्रतिवेदनमा कुन कानूनको पालना भएन र किन भएन तथा के कस्तो क्षति भयो भन्ने कुरा पनि तथ्यगत रूपमा उल्लेख गर्न पर्ने ,
- प्रदेश सरकारलाई सभा र जनता प्रति उत्तरदायी बनाउन विशेष जोड दिन पर्ने ,

५. प्रतिवेदनको खाका:

प्रतिवेदनको एउटै र सर्वमान्य खाका पाईदैन। प्रतिवेदनको खाकाले प्रतिवेदन कस्तो छ भन्ने स्पष्ट देखाउंछ र प्रतिवेदनको निम्नानुसारको खाका हुनु राम्रो मानिन्छः

प्रतिवेदनका तीन भागः भाग, मध्य भाग र अन्तिम भाग ।

१. अग्रभागमा रहने विषय:

- वाहिरी पाना,
- प्रतिवेदन सम्बन्धि व्यहोरा,
- समितिका पदाधिकारीको नाम र गठन मिति,
- सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूको नाम र पद सहितको विवरण,
- पृष्ठभूमि,
- सभापतिको मन्तव्य,
- समितिको कार्यक्षेत्र र काम कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था ,

- समितिको कार्यविधि सम्बन्धी व्यवस्था,
- समितिले प्रदेश सरकारलाई दिएका मुख्य मुख्य सुझाव र निर्देशन तथा कार्यान्वयनको अवस्था ,
- समिति र उपसमिति गठन विवरण, बैठकविवरण र कार्य सम्पन्न विवरण,
- संक्षिप्त शब्दावलीको विवरण,
- विषय सूचि:

२. मध्य भागः

- विधायिकी काम सम्बन्धी प्रतिवेदन ,
- अनुगमन , मूल्यांकन तथा निगरानी र जांच सम्बन्धि प्रतिवेदन,
- अधिनस्थ विधायनको अनुगमन र जांच सम्बन्धी प्रतिवेदन,
- अन्य काम सम्बन्धी प्रतिवेदन,
- फोटो तथा अन्य प्रमाणका कुरा

३ अन्तिम भागः

- अनुसूचिहरु,
- सन्दर्भसामग्रीहरु ।

६ प्रतिवेदनको निष्कर्षः

प्रदेश मामिला समिति ज्यादै महत्वपूर्ण जिम्मेवारी पाएको समिति हुनाले प्रदेश सरकारका कामकारवाहीहरुलाई नियमित, व्यवस्थित, स्वच्छ, मितव्ययी, कानून सम्मत, प्रभावकारी, दक्ष, पारदर्शी र जनउपयोगी बनाउन यो समितिको विशेष भूमिका रहेको छ। उपरोक्त कुराहरु गर्न सजिलो हुंदैन तर समिति आफैँ नियमित, व्यवस्थित, निष्पक्ष, दक्ष, सक्षम भए उपरोक्त काम गर्न नसकिने हुंदैन । यस्का लागि समितिले आफ्नो सोच, दृष्टिकोण, आचरण र व्यवहार तथा कार्यशैलीमा पनि सुधार र परिमार्जन गर्दै लानु पर्ने देखिन्छ ।

अनुसूची-४

समितिको बैठकमा माननीय सदस्यको उपस्थिति विवरण

क्र.सं.	नाम थर	बैठक संख्या	उपस्थिति
१.	मा. माधव प्रसाद पौडेल	१६	१६
२.	मा. अष्टलक्ष्मी शाक्य	१६	९
३.	मा. ईन्द्र बहादुर बानिया	१६	२
४.	मा. केशव राज पाण्डे (२०७८ वैशाख १५ गते सम्म)	१६	१०
५.	मा. कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल	१६	५
६.	मा. गीता वाग्ले	१६	४
७.	मा. छिरिङ्ग दोर्जे लामा	१६	११
८.	मा. जुनेली माया श्रेष्ठ	१६	११
९.	मा. प्रदीप कुमार कटुवाल क्षेत्री के. सी.	१६	१३
१०.	मा. बुद्धिमान माझी	१६	११
११.	मा. भावना सुवेदी	१६	१५
१२.	मा. मिलनबाबु श्रेष्ठ	१६	१३
१३.	मा. योगेन्द्रराज संग्रौला	१६	५
१४.	मा. रचना खड्का	१६	७
१५.	मा. राजकाजी महर्जन	१६	८
१६.	मा. डा. राजेन्द्रमान श्रेष्ठ	१६	१३
१७.	मा. राधा घले	१६	१५
१८.	मा. रिना गुरुङ्ग	१६	१४
१९.	मा. विशाल खड्का	१६	७
२०.	मा. सुरेन्द्रराज गोसाईं	१६	९
२१.	मा. ज्ञानेन्द्र शाक्य	१६	११

अनुसूची- ५

प्रदेश मामिला समितिका सदस्यहरूको विवरणः

स. न.	नाम थर	जिल्ला	सम्पर्क नं./ ईमेल
१	माधव प्रसाद पौडेल	ल लतपुर	9841245969 madhavpaudel123@gmail.com
२	अष्टलक्ष्मी शाक्य(बोहोरा)	काठमाडौं	9841500348 astalaxmi2015@gmail.com
३	ईन्द्र बहादुर बानियाँ	मकवानपुर	9855068181 baniyaindra13@gmail.com indrabaniya753@gmail.com
४	कृष्ण प्रसाद शर्मा खनाल	चतवन	9851241966, 9845043966 krishnakhanal918@gmail.com
५	गीता वाग्ले	चतवन	9855058377
६	छिरीङ्ग दोर्जे लामा	काठमाडौं	9851097429 tseringg@gmail.com
७	जुनेली मायाँ श्रेष्ठ	मकवानपुर	9855029175 junelishrestha@yahoo.com
८	प्रदिप कुमार कटुवाल क्षेत्री (के.सी.)	सन्धुली	9851095560 pkatuwal696@gmail.com
९	भावना सुवेदी	चतवन	9841712102 subedibhabana58@gmail.com
१०	मलन वावु श्रेष्ठ	चतवन	9855055620 85ilan_b_Shrestha@hotmail.com
११	योगेन्द्र राज संग्रौला	काठमाडौं	9851021334 yogendrarsangroula@gmail.com
१२	रचना खड्का	दोलखा	9851182911 kdkrachu@gmail.com
१३	राज काजी महर्जन	ल लतपुर	9851100934 rajkaji_2008@yahoo.com
१४	डा. राजेन्द्र मान श्रेष्ठ	भक्तपुर	9851082080 rajenmanshr@gmail.com
१५	राधा घले	काठमाडौं	9851001565 radha.ghale7@gmail.com
१६	रीना गुरुङ्ग	चतवन	9855055456 reenamtr@gmail.com
१७	विशाल खड्का	दोलखा	9851113738 bishalkdk35@gmail.com
१८	बुद्धमान माझी	सन्धुली	9854041046 majhibsnata@gmail.com
१९	शालिकराम जम्कट्टेल	धादिङ्ग	9851100109 shalikram81@gmail.com
२०	सुरेन्द्र राज गोसाई	भक्तपुर	9851131591 yashraj2069@gmail.com
२०	ज्ञानेन्द्र शाक्य	ल लतपुर	9849189255 gyanendrapatan@gmail.com

अनुसूची- ६

समितिले गरेका बैठक तथा अन्य गतिविधिका तस्वीरः

समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र बमोजिमका मन्त्रालयका प्रतिनिधीहरूसंग आ.व. २०७७/७८ को प्रगति समिक्षाका सम्बन्धमा भर्चुअल सहितको छलफल

समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र बमोजिमका मन्त्रालयका प्रतिनिधीहरूसंग आ.व. २०७७/७८ को प्रगति समिक्षाका सम्बन्धमा छलफल

समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र बमोजिमका मन्त्रालयका प्रतिनिधीहरूसंग आ.व. २०७७/७८ को प्रगति समिक्षाका सम्बन्धमा छलफल

मा.सभामुख समक्ष अन्तरप्रदेश बासिन्दाको समान सुरक्षा,ब्यवहार र सुरक्षा सम्बन्धमा ब्यवस्था गर्न बनेको विधेयक,२०७७ को प्रतिवेदन पेश गर्दै माननीय सभापति

मा.सभामुख समक्ष प्रदेश भित्र सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७७ को प्रतिवेदन पेश गर्दै माननीय सभापति

मा.सभामुख समक्ष प्रदेश प्रहरी सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७७ को प्रतिवेदन पेश गर्दै माननीय सभापति

प्रकाशक

प्रदेश सभा सचिवालय

बागमती प्रदेश

हेटौडा, नेपाल

ईमेल: state3assembly@gmail.com

फोन नं ०५७-५२४८८९, ०५७-५२७५०८, फ्याक्स: ०५७-५२३६९२